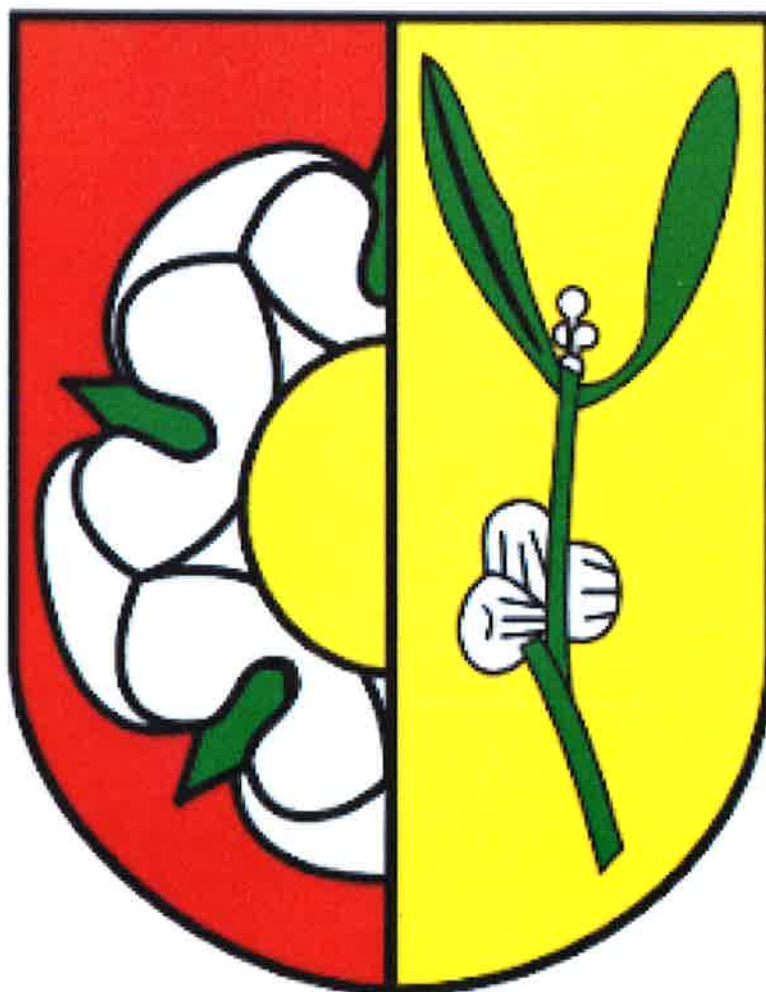

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Imielno na lata 2025-2028

opracował:
Łukasz Wodecki

Imielno 2024

Spis treści

1. WSTĘP.....	5
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	6
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.....	8
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	15
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	15
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	15
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	20
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	20
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	25
5.2.1. Zarys historii obszaru gminy	325
5.2.2. Krajobraz kulturowy	40
5.2.3. Zabytki nieruchome	43
5.2.4. Zabytki ruchome	777
5.2.5. Zabytki archeologiczne	77
5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	79
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	79
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	811
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	833
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	844
5.6. Działania w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego podejmowane na terenie Gminy Imielno w latach 2021-2024	855
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY IMIELNO.....	866
7. ZAŁOŻENIA „PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY IMIELNO NA LATA 2021-2024”	88
7.1. Formy opieki nad zabytkami - rozpoznanie, zabezpieczenie, konserwacja, rewitalizacja.....	88
7.2. Promocja i edukacja w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	911
7.3. Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego w gminie Imielno	922
7.4. Zadania programu opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego	933
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	944
9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU I SPOSOBY JEGO FINANSOWANIA	966
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	977
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW	99
12. BIBLIOGRAFIA.....	100
13. ZAŁĄCZNIKI	101
Załącznik Nr 1. Zabytki nieruchome ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków (ewidencyjne i rejestrowe)	101
Załącznik Nr 2. Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków (ewidencyjne i rejestrowe)	1044

1. Wstęp

Celem opracowania jest stworzenie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Imielno na lata 2025-2028. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292 ze zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa zawartymi w poradniku metodycznym *Gminny program opieki nad zabytkami*.

Gminny program opieki nad zabytkami opracowywany jest przez Wójta Gminy, a następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Gminy, w formie uchwały. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego i sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Wójt przedstawia Radzie Gminy sprawozdanie z wykonania programu.

Program opieki nad zabytkami nie jest aktem prawa miejscowego, jednak podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego. Gminny program opieki nad zabytkami ma również pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Istotnym celem „Programu...” jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Przedmiotem opracowania dokumentu jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych Gminy Imielno, obejmujące obiekty zabytkowe w kontekście uwarunkowań przestrzennych Gminy, jako pojedyncze obiekty oraz jako integralne części krajobrazu gminy (wraz z ukształtowaniem przyrodniczym terenu, obiektami nie mającymi charakteru zabytkowego dawnymi i współczesnymi). „Program...” przedstawia przede wszystkim charakterystykę zasobów i dziedzictwa kulturowego gminy oraz wyznacza cele – kierunki działań i zadania na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami na lata przyszłe. Charakterystyka zasobów została oparta na określeniu zasobów kulturowych gminy oraz ich znaczenia i wartości w kontekście przestrzennym, historycznym, kulturowym.

Spodziewanym efektem realizacji celów i zadań zawartych w „Programie...” będzie m.in.: poprawa stanu środowiska kulturowego gminy, zwiększenie oraz dbałość lub odnowa obiektów zabytkowych z rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków, wzrost estetyki przestrzeni poszczególnych miejscowości.

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Imielno na lata 2025-2028” jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w Gminie. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Głównym odbiorcą „Programu...” jest lokalna wspólnota samorządowa.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawowym aktem prawnym dotyczącym dziedzictwa kulturowego w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292 ze zm., zwana dalej u.o.z.o.z.), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe i gminne, na okres 4 lat programu opieki nad zabytkami. Jeżeli w niniejszym opracowaniu występuje powołanie się na ustawę bez podania jej nazwy należy przyjąć, że chodzi o ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W myśl ustawy (art. 4), ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, zniszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennych oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami według art. 5 u.o.z.o.z, to działania właścicieli lub posiadaczy zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania i dokumentowania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości oraz popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku i jego znaczenia dla historii i kultury.

W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w Gminnej Ewidencji Zabytków. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 w/w Ustawy, wyznacza cele opracowania programu opieki nad zabytkami i są one następujące:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. - Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:

Art. 5 Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkającym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.

Art. 86 Każdy obowiązany jest do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292 ze zm.), która stanowi główny akt prawa dotyczący ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, reguluje ona pojęcia: zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencji organów ochrony zabytków (w tym administracji rządowej i samorządowej), form finansowania opieki nad zabytkami i ich ewidencjonowania. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami uwzględniono przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3, który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku. W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4 objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5 określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku

w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6 klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art 7 reguluje następujące formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru

historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, zaliczany do jednej z kategorii, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

2) uznanie za pomnik historii

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

3) utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na

których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 16 ust. 1 wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 17 określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego, dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowania lub magazynowania odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury.

Art. 18.1 Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy określaniu ustaleń strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. Określając ustalenia strategii, analiz, planów i studiów, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19 wskazuje, że „1. Określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych:

- 1) objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z ich otoczeniem;
- 2) ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program *opieki nad zabytkami*, ustalenia tego

programu uwzględnia się przy określaniu ustaleń planów, o których mowa w ust. 1.

3. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.”.

Art. 20 mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21 „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22 „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.

7. Ewidencje, o których mowa w ust. 1, 2, 4 i 6, mogą zawierać dane osobowe obejmujące:

1) imię, nazwisko i adres zamieszkania lub nazwę i adres siedziby właściciela lub użytkownika zabytku;

2) imię, nazwisko i podpis autora karty ewidencyjnej lub adresowej lub imię i nazwisko osoby, która wypełniła kartę ewidencyjną;

3) imię i nazwisko lub nazwę wykonawcy prac konserwatorskich, prac restauratorskich, badań konserwatorskich lub badań archeologicznych przy zabytku.”.

Art. 89: wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

- **Ustawa z dnia z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym** (tj. Dz. U. 2024 poz. 1465 ze zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni

gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urzędów użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się również w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz. U. 2024 poz. 1130 ze zm.)
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1145 ze zm.)
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009r. o finansach publicznych (tj. Dz. U. 2023 poz. 1270 ze zm.)
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane (tj. Dz. U. 2024 poz. 725 ze zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. 2024 poz. 54 ze zm.)
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (tj. Dz. U. 2024 poz. 1478 ze zm.)
- Ustawa z dnia 25 października 1991r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tj. Dz. U. 2024 poz. 87 ze zm.)
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tj. Dz. U. 2024 poz. 1491 ze zm.)
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996r. o muzeach (tj. Dz. U. 2022 poz. 385 ze zm.)
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach (tj. Dz. U. 2022 poz. 2393)
- Ustawa z dnia 14 lipca 1983r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tj. Dz. U. 2020 poz. 164)
- Ustawa z dnia 28 marca 1933r. o grobach i cmentarzach wojennych (tj. Dz. U. 2018 poz. 2337)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 lutego 2004r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004 Nr 30, poz. 259)
- *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków* (tj. Dz. U. 2021 poz. 81)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2021 poz. 56 t.j.)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. 2011 Nr 89, poz. 510)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2023 poz. 2425)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. 2014 r. poz. 110)
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004 Nr 212 poz. 2153)

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 lutego 2006r. zmieniające rozporządzenie w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. u. 2006 Nr 24, poz. 181)

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. 2004 Nr 71, poz. 650)

Unia Europejska reguluje zagadnienia opieki nad zabytkami w Traktacie z Maastricht z dnia 2 lutego 1992r. oraz w:

- Rozporządzeniu Rady EWG z dnia 9 grudnia 1992r. w sprawie wywozu dóbr kultury

- Dyrektywie Rady EWG z dnia 15 marca 1993r. w sprawie zwrotu dóbr kultury wprowadzonych niezgodnie z prawem z obszaru Państwa Członkowskiego.

Wagę problematyki ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego podkreśla opracowana przez ONZ konwencja UNESCO (przyjęta w Paryżu przez Konferencję Generalną ONZ dla Wychowania, Nauki i Kultury w roku 1972, ratyfikowana przez Polskę w 1976r.). Konwencja umożliwiła wyróżnienie obszarów i obiektów mających „najwyższą powszechną wartość” poprzez wpisanie ich na „Listę światowego dziedzictwa”. W 2003r. sporządzono w Paryżu konwencję UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Konwencja została ratyfikowana przez Prezydenta RP dnia 8 lutego 2011r.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony i opieki nad zabytkami

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Ponadto dokument wpisuje się w założenia szeregu dokumentów branżowych i strategicznych na poziomie ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 (Uchwała Nr 242 Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2023r.)

Głównym celem Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026 jest **„stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami”**, który realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki i działania:

Cel szczegółowy 1 Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

Cel szczegółowy 2 Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

Cel szczegółowy 3 Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich, powiatowych dokumentach oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+ (Uchwała Nr XXX/406/21 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 marca 2021r.)

Strategia jest nadrzędnym dokumentem wyznaczającym wizję, misję oraz cele strategiczne i operacyjne rozwoju. Wizja rozwoju województwa: *Świętokrzyskie w 2030 roku to ambitny region o atrakcyjnym wizerunku: wznoszący coraz większy wkład w rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy Polski i Europy, szanujący i dbający o swoje dziedzictwo kulturowe i środowisko naturalne, będący dobrym miejscem do życia, pracy i rozwoju.*

Misja rozwoju województwa: *Samorząd Województwa Świętokrzyskiego tworzy przestrzeń współdziałania, pozwalającą na wykorzystanie potencjału mieszkańców i przedsiębiorców regionu dla budowania wspólnoty o wysokim kapitale społecznym i rosnącej zdolności konkurencyjnej, uzyskuje konsensus w regionie wokół najważniejszych celów strategicznych przedsięwzięć, służących modernizacji i transformacji ścieżki rozwoju województwa, pozyskuje*

kapitał stymulujący rozwój regionu, obejmujący publiczne środki finansowe (od wspólnotowych po lokalne), środki prywatne (w tym – nowe inwestycje zewnętrzne).

Konkretyzacja powyższej wizji i misji Strategii odbywa się na drodze realizacji następujących celów strategicznych i operacyjnych:

Cel 1. Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie

Cel 1.1. Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności świętokrzyskiej gospodarki

Cel 1.2. Kompetentne kadry dla gospodarki regionu

Cel 1.3. Wsparcie procesu transformacji kluczowych branż gospodarki regionu

Cel 2. Przyjazny dla środowiska i czysty region:

Cel 2.1. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego

Cel 2.2. Adaptacja do zmian klimatu i zwalczanie skutków zagrożeń naturalnych

Cel 2.3. energetyka odnawialna i efektywność energetyczna

Cel 3. Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi:

Cel 3.1. Silny kapitał społeczny w regionie

Kierunek działań: 3.1.4. Rozwój instytucji kultury i dziedzictwa kulturowego

Wsparcie inwestycji w obszarze kultury, w tym wsparcie instytucji kultury oraz działania na rzecz ochrony zabytków jest warunkiem niezbędnym do zachowania regionalnej tradycji i tożsamości kulturowej, a w konsekwencji dla wzmocnienia atrakcyjności turystycznej województwa.

Cel 3.2. Powszechnie dostępne wysokiej jakości usługi społeczne i zdrowotne w środowisku lokalnym

Cel 3.3. Wzmocnienie spójności przestrzennej i społecznej regionu

Cel 4. Sprawne zarządzanie regionem:

Cel 4.1. Rozwój systemu zarządzania strategicznego rozwojem

Cel 4.2. Budowanie rozpoznawalnej marki regionu świętokrzyskiego

Cel 4.3. Wzmacnianie partnerstwa i współpracy na rzecz rozwoju województwa

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Świętokrzyskiego na lata 2023-2026
(Uchwała Nr LXV/806/23 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z 26 października 2023r.)

Program opieki na zabytkami województwa jest dokumentem strategicznym wieloletnim, który w sposób kompleksowy określa cele i działania województwa w zakresie opieki nad zabytkami (brak jest aktualizacji dokumentu). Program określa cel generalny **Ochrona i zachowanie materialnego oraz niematerialnego dziedzictwa kulturowego województwa świętokrzyskiego** oraz cele szczegółowe i kierunki działań:

1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego:

Kierunki działań:

- rozpoznanie i dokumentacja zasobów zabytkowych;
- ochrona zabytków ruchomych;
- ochrona zabytków nieruchomych;
- ochrona zabytków archeologicznych,
- ochrona zabytkowych układów architektonicznych,
- stwarzanie warunków dla powstania i rozwoju parków kulturowych oraz ochrona krajobrazu kulturowego.

2. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kultowego:

Kierunki działań:

- poprawa dostępu do zasobów dziedzictwa;

- promocja zasobów dziedzictwa kulturowego;
 - wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionalnym.
3. Tworzenie warunków do wzmacniania tożsamości regionalnej w oparciu o dorobek kultury materialnej i niematerialnej.

Kierunki działań:

- kultywowanie tradycji w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego;
- popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego (Uchwała Nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014r.)

Plan zagospodarowania określa długofalowe cele i kierunki wojewódzkiej polityki przestrzennej przy określeniu jednoczesnej wizji zagospodarowania przestrzennego regionu świętokrzyskiego na najbliższe 25-30 lat. W rozdziale V. Uwarunkowania i problemy występujące w poszczególnych dziedzinach zagospodarowania przestrzennego, podrozdział 4. Dziedzictwo kulturowe, omówiono specyfikę kulturową regionu, główne uwarunkowania ochrony i zagospodarowania przestrzeni kulturowej, ochronę dziedzictwa kulturowego, główne problemy i obszary problemowe, uwarunkowania ochrony krajobrazu.

Strategia Rozwoju Powiatu Jędrzejowskiego (Uchwała Nr XXV/164/01 z dnia 29 sierpnia 2001r. w sprawie uchwalenia strategii rozwoju Powiatu Jędrzejowskiego Rady Powiatu w Jędrzejowie)

Dokumentacją strategiczną wyznaczającą cele na poziomie powiatu jest *Strategia Rozwoju Powiatu Jędrzejowskiego*. Po rozpoznaniu słabych i mocnych stron oraz zagrożeń i szans rozwoju, dla powiatu jędrzejowskiego określono następujące cele, m.in.:

- POPRAWA STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO
 - Zwiększenie efektywności energetycznej oraz zmniejszenie energochłonności budynków użyteczności publicznej zarządzanych przez Powiat
 - Promocja przedsięwzięć i zachowań proekologicznych oraz edukacja ekologiczna
 - Zmniejszenie liczby mieszkańców narażonych na ponadnormatywny poziom hałasu
- OCHRONA I REWALORYZACJA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
 - Zapewnienie właściwej opieki nad obiektami zabytkowymi oraz sprawnej administracji w zakresie dóbr kultury
 - Rozwój współpracy na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami
- ROZWÓJ POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO POWIATU I TWORZENIE ZINTEGROWANYCH PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH
 - Aktualizacja produktów turystycznych i integracja oferty turystycznej
 - Rozwój współpracy z partnerami pozarządowymi i regionalnymi na rzecz efektywnej promocji zewnętrznej i popularyzacji turystyki wśród mieszkańców
- ROZWÓJ INFRASTRUKTURY I OFERTY SPORTOWO-REKREACYJNEJ
 - Poprawa stanu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz aktywizacja fizyczna mieszkańców

- Wsparcie działalności sportowej prowadzonej przez organizacje społeczne oraz nagradzanie zawodników i trenerów za osiągnięte wysokie wyniki sportowe
- OCHRONA ZDROWIA I ZWIĄZANEJ Z NIM JAKOŚCI ŻYCIA ORAZ ZWIĘKSZENIE DOSTĘPNOŚCI DO OPIEKI ZDROWOTNEJ
 - Zwiększenie troski o własne zdrowie oraz kształtowanie prozdrowotnego stylu życia wśród mieszkańców
 - Ograniczenie występowania najpoważniejszych problemów zdrowotnych wśród mieszkańców
 - Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia i zmniejszenie nierówności społecznych w dostępie do opieki zdrowotnej.
- WZMOCNIENIE INTEGRACJI SPOŁECZNEJ
 - Pomoc rodzinom w sytuacji kryzysowej, wsparcie funkcjonowania systemu pieczy zastępczej
 - Wzmocnienie integracji osób niepełnosprawnych – podniesienie standardów usług świadczonych na rzecz osób niepełnosprawnych
 - Aktywizacja środowiska seniorów
- WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI I ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
 - Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców
 - Wsparcie aktywności wolontariatu
- ROZWÓJ DZIAŁALNOŚCI KULTURALNEJ
 - Organizowanie wydarzeń mających znaczenie dla rozwoju i upowszechniania kultury
 - Wsparcie działalności kulturalnej prowadzonej przez organizacje społeczne
- PODWYŻSZENIE STANU I POCZUCIA BEZPIECZEŃSTWA
 - Poprawa warunków pracy policji
 - Poprawa funkcjonowania jednostek ochrony przeciwpożarowej
 - Ochrona praw konsumenckich
- ROZWÓJ EDUKACJI PONADPODSTAWOWEJ, PODNOSZENIE POZIOMU WYKSZTAŁCENIA I KWALIFIKACJI ZAWODOWYCH MIESZKAŃCÓW
 - Budowa, remonty i modernizacje budynków oświatowych i przyszkolnych obiektów sportowych
 - Systematyczne unowocześnianie, wymiana sprzętu, pomocy naukowych i wyposażenia szkół
 - Doskonalenie kwalifikacji pracowników placówek oświatowych oraz podnoszenie kompetencji uczniów
 - Dostosowywanie kierunków kształcenia w szkołach ponadpodstawowych do sytuacji na lokalnym rynku pracy
 - Wprowadzenie do szkół ponadpodstawowych nowych kierunków i profili kształcenia dla osób dorosłych oraz rozwijanie nowoczesnych metod kształcenia e-learning
- Promocja zatrudnienia i przeciwdziałanie bezrobociu
 - Aktywizacja osób szczególnie zagrożonych bezrobociem
 - Monitoring rynku pracy i dostosowywanie form pomocy do zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych

- Wpieranie rozwoju gospodarczego Powiatu
 - Promocja gospodarcza Powiatu Jędrzejowskiego i lokalnej przedsiębiorczości
- ROZBUDOWA I PRZEBUDOWA SIECI DROGOWEJ
 - Remonty dróg powiatowych
 - Rozwój infrastruktury i turystyki rowerowej
- Rozwój systemu zintegrowanego transportu zbiorowego
 - Integracja transportu zbiorowego
- DOSKONALENIE USŁUG ADMINISTRACYJNYCH
 - Rozwój e-administracji i systemów informacji przestrzennej
- Kształtowanie dobrego wizerunku Powiatu
 - Marketing Powiatu Jędrzejowskiego poprzez działania informacyjno-promocyjne
- Współpraca samorządowa
 - Intensyfikacja współpracy zagranicznej Powiatu

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Strategia Rozwoju Gminy Imielno na lata 2016-2026 (Uchwała Nr XIX.123.2016 Rady Gminy w Imielnie z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Imielno na lata 2016-2026)

„Strategia Rozwoju Gminy Imielno na lata 2016-2026” jest kluczowym elementem planowania rozwoju lokalnego. Jest to podstawowy instrument długofalowego zarządzania gminą, który określa strategiczne kierunki rozwoju gminy poprzez sformułowanie misji i docelowej wizji gminy w określonej perspektywie czasowej. Jest to również wybór długookresowych celów rozwojowych zapewniających urzeczywistnienie przyjętej wizji. „Strategia...” jest odpowiedzią na nieustannie zmieniające się wewnętrzne i zewnętrzne warunki gospodarowania oraz wzrost konkurencyjności otoczenia. Umożliwia ona efektywne gospodarowanie własnymi, ograniczonymi, zasobami. Do zasobów gminy należą: zasoby ludzkie i ich kondycja, stan infrastruktury społecznej i technicznej, stopień rozwoju gospodarczego i zagospodarowania przestrzeni, ale też środki finansowe. Jako dokument planistyczny, opierając się na diagnozie sytuacji społeczno – gospodarczej gminy, „Strategia...” jest zbiorem jasno sprecyzowanych potrzeb oraz wynikających z nich kierunków działania, które będą mieć wpływ na rozwój Gminy Imielno. „Strategia Rozwoju Gminy Imielno” składa się z dwóch zasadniczych części: Część I – na podstawie dostępnych danych statystycznych, informacji pozyskanych z Urzędu Gminy w Imielnie oraz obowiązujących dokumentów strategicznych, przedstawiono stan aktualny gminy. Analiza ta wykonana została dla następujących sfer: społecznej z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego, infrastruktury technicznej, gospodarczej, środowiska przyrodniczego i zasobów naturalnych.

Część II – stanowi część planistyczną dokumentu. W części tej zaprezentowano podsumowanie diagnozy stanu gminy w kontekście istniejącego potencjału oraz szans i barier rozwoju, przedstawione w formie analizy SWOT i wyznaczono obszary strategiczne dla gminy. W planie strategicznym określono misję oraz wizję gminy. Wyznaczono obszary priorytetowe, cele strategiczne, a w ich ramach cele operacyjne. Część ta zawiera określone kierunki działań przyszłościowych, które będą mieć zasadniczy wpływ na rozwój gminy. Określono również sposoby wdrażania, monitorowania oraz finansowania zadań przewidzianych do realizacji.

Realizacja zapisów „Strategii...” powinna przyczynić się do wzrostu atrakcyjności życia społeczno-gospodarczego i kulturalnego, aktywizować lokalną społeczność, a także zwiększać poczucie tożsamości z miejscem, w którym ona zamieszkuje. Ten – swoistego rodzaju – scenariusz przyszłości został nakreślony po to, aby gmina korzystając ze swoich atutów mogła efektywnie wykorzystywać pojawiające się szanse i skutecznie niwelować pojawiające się zagrożenia. Założono, że w wyniku realizacji zamierzeń „Strategii...” obszar Gminy Imielno zyska walor atrakcyjności inwestycyjnej, będzie bardziej przyjazny dla mieszkańców pod względem zaspokajania potrzeb społecznych, będzie miał szanse rozwijać się i wykorzystywać swój potencjał.

Strategia jest nadrzędnym dokumentem wyznaczającym wizję, misję, cele strategiczne oraz operacyjne rozwoju gminy. Wizja rozwoju gminy: *Gmina Imielno to gmina przyjazna dla przedsiębiorców, z wyspecjalizowanym rolnictwem i atrakcyjną ofertą turystyczną,*

odpowiadająca na potrzeby mieszkańców i zapewniająca warunki dla wzrostu gospodarczego. Misja: Gmina Imielno to miejsce, w którym obowiązują wysokie standardy usług dla społeczeństwa, panuje dogodny klimat dla rozwoju gospodarczego i szanowane jest środowisko naturalne. Cele strategiczne i operacyjne:

Cel strategiczny 1: Poprawa warunków dla rozwoju kapitału ludzkiego

1.1. Poprawa jakości i dostępności usług społecznych

1.2. Poprawa funkcjonalności infrastruktury społecznej

1.3. Zwiększenie efektywności w rozwiązywaniu problemów społecznych

Cel strategiczny 2: Konkurencyjna gospodarka lokalna i korzystne warunki do inwestowania

2.1. Wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych

2.2. Wzmocnienie funkcji turystycznych

2.3. Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości

Cel strategiczny 3: Poprawa jakości życia mieszkańców gminy i ochrona środowiska naturalnego

3.1. Pełna i nowoczesna infrastruktura techniczna

3.2. Infrastruktura zapewniająca odpowiedni poziom bezpieczeństwa

3.3. Poprawa efektywności energetycznej, gospodarka niskoemisyjna i czyste środowisko

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Imielno
(Uchwała Nr XXVIII.231.2022 Rady Gminy w Imielnie z dnia 28 stycznia 2002r.)

Obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Imielno, obejmuje obszar całej gminy i zostało opracowane z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawa na dzień opracowania studium. Głównym zadaniem „Studium...” jest określenie polityki przestrzennej gminy wpisanej w politykę przestrzenną państwa i województwa oraz ustanowienie ogólnych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego gminy. W studium przedstawiono stan dziedzictwa kulturowego i zabytków gminy, w tym: stanowiska archeologiczne, rozwój osadnictwa i układ przestrzenny oraz obiekty wpisane w całości lub części do rejestru dóbr kultury, pozostałe obiekty znajdujące się w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach oraz walory krajobrazowe, cmentarze i miejsca pamięci.

Kierunki polityki przestrzennej gminy w zakresie dziedzictwa kulturowego zmierzają do utworzenia spójnego systemu ochrony zespołów i zespołów oraz obiektów historycznych oraz poszczególnych obiektów, mogących stanowić jedną z podstaw aktywizacji gospodarczej gminy.

Dobra kultury, w tym stanowiska archeologiczne, w zakresie stref ochrony bezpośredniej, pośredniej o pola widoku są objęte ochroną prawną, a wszelka działalność gospodarcza w obszarach stref podlega uzgodnieniu z Państwową Służbą Ochrony Zabytków.

W dokumencie przedstawiono wykaz obiektów znajdujących się pod opieką władz konserwatorskich, który powinien być uzupełniony o istniejące zachowane obiekty, których charakter świadczy o klimacie kulturowym Gminy Imielno, jej historii i tradycjach, wykaz stanowisk archeologicznych oraz układ przestrzenny i rozwój osadnictwa.

We wsiach na terenie gminy, wśród istniejącej zabudowy zagrodowej i mieszkaniowej znajdują się obiekty mieszkalne i gospodarcze, które reprezentują wartościowe cechy tradycyjnego budownictwa. Wskazane jest zachowanie jak największej ich ilości, a niezależnie od tego urządzenie skansenu, który równocześnie mógłby służyć celom kulturalnym gminy, w tym

muzealnym. Ponadto powinny zostać przeprowadzone badania cech charakterystycznych indywidualnego budownictwa tradycyjnego wsi, w celu identyfikacji i sporządzenia na tej podstawie wytycznych z zakresu formy architektonicznej dla budownictwa współczesnego.

Istniejące na terenie gminy elementy środowiska kulturowego zostały objęte działaniami ochronnymi Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, wyróżniono *strefy ochrony konserwatorskiej*, na terenie których wszelkie działania powinny być prowadzone zgodnie z odrębnymi przepisami.

Na zasoby ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków składają się obiekty sakralne oraz zachowane budynki mieszkalne i gospodarcze. Ważnymi elementami krajobrazu kulturowego, świadczącymi o bogatej historii terenu są miejsca pamięci i cmentarze. Nieodłącznie z krajobrazem związane są również kapliczki i przydrożne krzyże. Część zabytkowych obiektów i założeń objętych zostało ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków, inne pozostają w ewidencji zabytków. Wszystkie są chronione na mocy Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292 ze zm.).

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Gminy Imielno

Przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, uwzględniane będą w szczególności:

1. uwzględnienie ustaleń krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
2. określenie rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,
3. ustalenie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniających opiekę nad zabytkami,
4. uwzględnienie ochrony: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych,
5. uwzględnienie ustaleń gminnego programu nad zabytkami
6. w zależności od potrzeb, ustalenie stref ochrony konserwatorskiej obejmujących obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Ustalenia dotyczące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego:

- ustala się ochronę budynków zabytkowych i ich zespołów zgodnie z przepisami szczególnymi w zakresie ochrony i konserwacji zabytków, w szczególności ustala się ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- ustala się ochronę obiektów zabytkowych wpisanych do ewidencji zabytków,
- ustala się ochronę obiektów o charakterze zabytkowym i cennych walorach architektury tradycyjnej,
- ustala się ochronę cmentarzy o dużych wartościach kulturowych,
- ustala się ochronę spuścizny archeologicznej zgodnie z przepisami szczególnymi w zakresie ochrony i konserwacji zabytków.

W przypadku odkrycia w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu co, do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zgodnie z art. 32 ust. 1 z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot,
- zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia,
- niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, Wójta Gminy Imielno.

Program Rewitalizacji dla Gminy Imielno na lata 2019-2023 (Uchwała Nr V.34.2019 Rady Gminy Imielno z dnia 27 lutego 2019r. w sprawie przyjęcia „Programu Rewitalizacji Gminy Imielno na lata 2019-2023)

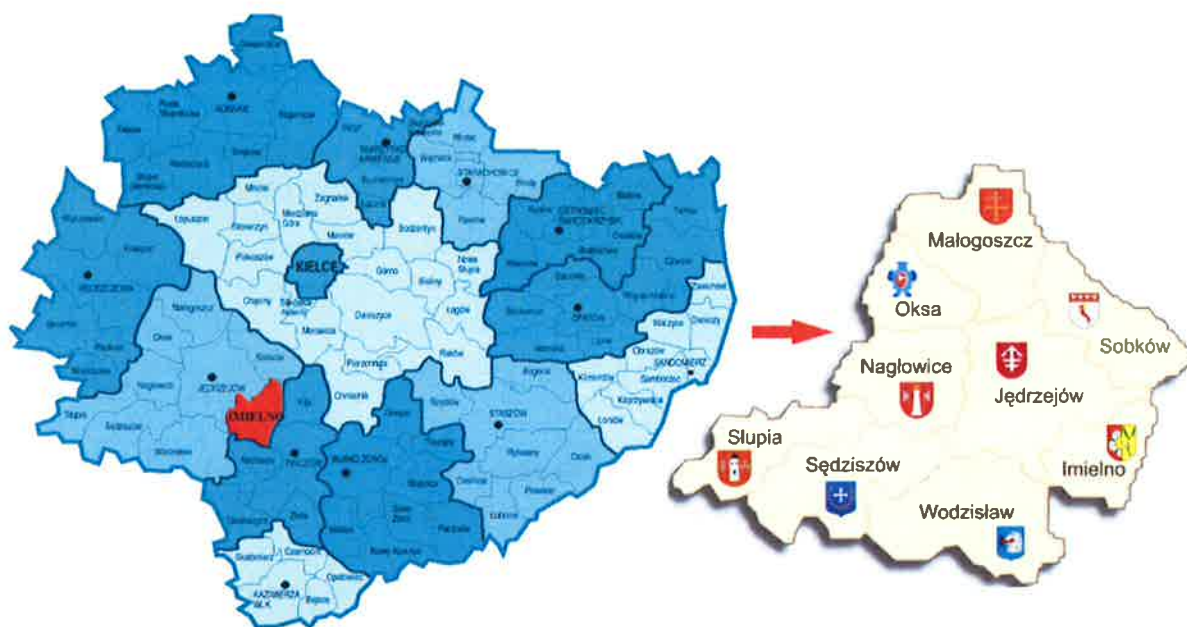
W Programie wyznaczono trzy podobszary rewitalizacji:

- podobszar nr 1- sołectwo Imielno,
- podobszar nr 2 – sołectwo Mierzwin,
- podobszar nr 3 – sołectwo Motkowice.

Wyznaczone podobszary rewitalizacji zajmują powierzchnię 816 ha co stanowi 15,17% powierzchni Gminy Imielno. Na podobszarach tych mieszka 1093 mieszkańców, tj. 24,15% mieszkańców Gminy Imielno.

W dokumencie wyznaczono wizję wyprowadzenia podobszarów rewitalizacji z sytuacji kryzysowej: *Podobszary rewitalizacji po przeprowadzeniu procesów i wdrożeniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych są obszarami, które zostały uzdrowione i ożywione społecznie, gospodarczo, kulturowo, jak i przestrzennie, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju i walorów środowiskowych. Na obszarach tych mieszkają aktywni i przedsiębiorczy ludzie. Więzy społeczne zostały odnowione a negatywne zjawiska praktycznie nie występują.* Wizja wyprowadzenia ze stanu kryzysowego będzie realizowana poprzez wdrożenie 6 celów szczegółowych:

1. Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym, promocja integracji i włączenia społecznego na podobszarach rewitalizacji.
 - Wspieranie aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców wykluczonych i zagrożonych marginalizacją społeczną,
 - Pobudzenie integracji mieszkańców.
2. Poprawa dostępu do usług publicznych oraz zwiększenie ich jakości (edukacyjnych, zdrowotnych, kulturalnych)
 - Zwiększenie dostępu do infrastruktury społecznej,
 - Poprawa jakości usług społecznych.
3. Rozwój turystyki, zagospodarowanie terenów pod rekreację, sport i wypoczynek
 - Ochrona i efektywne wykorzystywanie zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego,
 - Promocja Gminy jako miejsca atrakcyjnego turystycznie,
 - Zagospodarowanie przestrzeni na cele integracyjne i turystyczne.
4. Poprawa infrastruktury technicznej i bezpieczeństwa na podobszarach rewitalizacji
 - Modernizacja infrastruktury drogowej
 - Modernizacja/remont infrastruktury społecznej.
5. Rozwój przedsiębiorczości na podobszarach rewitalizacji
 - Wspieranie przedsiębiorczości
6. Ochrona środowiska oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na podobszarach rewitalizacji
 - Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych oraz prywatnych,
 - Modernizacja oświetlenia ulicznego.

Lokalizacja Gminy Imielno na tle Województwa Świętokrzyskiego i Powiatu Jędrzejowskiego.

Mapa Gminy Imielno.

Gminna Ewidencja Zabytków dla Gminy Imielno na lata 2020-2025 (Zarządzeniem Nr 24/2020 Wójta Gminy Imielno z dnia 23 kwietnia 2020 r)

W Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Imielno przyjętej Zarządzeniem Wójta Gminy Imielno z dnia 23 kwietnia 2020 r. Nr 24/2020 zawarte zostało ogółem 131 obiektów zabytkowych, w tym: 96 kart zabytków archeologicznych oraz 35 kart zabytków nieruchomych. Przed przystąpieniem do opracowania GPOnZ zweryfikowano zabytki w GEZ i nie stwierdzono potrzeby aktualizacji zapisów na kartach adresowych. Obiekty te objęte są rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292 ze zm.).

Zgodnie z art. 21 ustawy gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Gmina Imielno to gmina wiejska położona w południowo – wschodniej części powiatu jędrzejowskiego w województwie świętokrzyskim. Zgodnie z administracyjnym podziałem kraju, Gmina Imielno graniczy z pięcioma gminami:

- od zachodu z Gminą Jędrzejów (powiat jędrzejowski),
- od północy z Gminą Sobków (powiat jędrzejowski),
- od wschodu z Gminą Kije i Gminą Pińczów (powiat pińczowski),
- od południa z Gminą Michałów (powiat pińczowski).

Powierzchnia Gminy Imielno wynosi 101,01 km², co stanowi około 8% całkowitej powierzchni powiatu jędrzejowskiego i około 0,9% powierzchni województwa świętokrzyskiego. W skład gminy wchodzi 22 miejscowości skoncentrowane w 21 sołectwach: Bełk, Borszowice, Dalechowy, Dzierszyn, Grudzyń, Helenówka, Imielnica, Imielno, Jakubów, Karczunek, Kawęczyn, Mierzwin, Motkowice, Opatkowice Cysterskie i Opatkowice Pojałowskie, Opatkowice Drewniane, Opatkowice Murowane, Rajchotka, Sobowice, Stawy, Wygoda, Zegartowice.

Gminę zamieszkuje 4148 mieszkańców, z czego 49,6% stanowią kobiety, a 50,4% mężczyźni (https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Imielno) z gęstością zaludnienia wynoszącą 41 osób/km². W latach 2002-2023 liczba mieszkańców zmalała o 11,4%. Średni wiek mieszkańców wynosi 42,4 lat i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa świętokrzyskiego oraz porównywalny do średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Gmina Imielno jest gminą wiejską, w której głównym źródłem utrzymania mieszkańców jest rolnictwo. Użytki rolne stanowią około 81% powierzchni całej gminy. Jako grunty orne zakwalifikowanych jest 6 758,79 ha, co stanowi około 67% powierzchni gminy. Duże znaczenie dla produkcji rolnej ma jakość gleb. Na terenie Gminy Imielno przeważają grunty orne należące do IV klasy bonitacyjnej i stanowią one ponad 36% gruntów ornych w gminie. Gleby wyższych klas – II i III klasa zajmują 20,2% a gleby V i VI klasy stanowią 31,6% gruntów ornych. Wśród trwałych użytków zielonych przeważają klasy bonitacyjne IV i V, które stanowią ponad 80% powierzchni wszystkich użytków zielonych gminy. Dla Gminy Imielno wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w 120-punktowej skali zawiera się w przedziale 60-70 pkt, średni

wskaźnik dla województwa świętokrzyskiego wynosi 69,3 pkt. Na obszarze Gminy występują gleby rędzinowe utworzone z utworów kredowych, gleby związane z podłożem piaszczysto-glinowym – brunatne, mady i gleby mułowe oraz gleby utworzone na podłożu organicznym i organicznomineralnym – torfowe, murszowe i mułowotorfowe. Najlepsze, żyzne rędziny zajmują największy obszar i reprezentowane są przez rędziny czarnoziemne i brunatne. Występują w większych kompleksach w sołectwach: Zegartowice, Opatkowice Pojałowskie i Cysterskie, Mierzwin, Helenówka. Rędziny brunatne pokrywają przeważnie łagodne zbocza, co zwiększa ich podatność na erozję. W dolinach rzecznych spotyka się rędziny deluwialne. Gleby brunatne właściwe występują na przeważającej części obszaru i występują we wszystkich sołectwach. Mady występują w dolinie Nidy, gdzie największe płaty znajdują się w rejonie Borszowic, Motkowic, Stawów i Sobowic. W dolinie Nidy przeważają użytki zielone o niskiej wartości rolniczej ze względu na nadmierne uwilgotnienie – mady, oraz gleby torfowe i murszowe. Pod wpływem czynników naturalnych oraz antropogenicznych zachodzi pogorszenie właściwości użytkowych gleby, czyli ich degradacja. Głównymi przyczynami, które powodują obniżenie właściwości produkcyjnych gleb są: eksploatacja surowców mineralnych, niewłaściwe użytkowanie rolnicze gleb, błędne stosowanie środków ochrony roślin i nawozów sztucznych oraz oddziaływanie przemysłu, transportu i gospodarki komunalnej.

Lasy chronią gleby przed zmywaniem i wyjąłowieniem przez wody opadowe, regulują stosunki wodne w zakresie retencjonowania wód podziemnych i powierzchniowych a także zmniejszają ich spływ powierzchniowy. Stwarzają również korzystne warunki rekreacyjne i topoklimatyczne. Gmina Imielno należy do obszarów słabo zalesionych – lesistość gminy wynosi 10,9%. Według danych GUS (Bank Danych Regionalnych) powierzchnia lasów na terenie Gminy Imielno wynosi 1 098,27 ha (na 31.12.2015r.). Pod względem własności ponad 45% (498,27 ha) stanowią lasy publiczne. Występujące na terenie gminy lasy nie tworzą dużych zwartych kompleksów leśnych i dlatego też powinny być chronione. Gmina Imielno została zaliczona do obszarów o najwyższych w kraju preferencjach zalesieniowych.

Zgodnie z podziałem fizyczno-geograficznym wg J. Kondrackiego Gmina Imielno położona jest w obrębie makroregionu Niecka Nidziańska (342,2) podprowincji Wyżyna Małopolska (342). Mezoregionami Niecki Nidziańskiej w granicach gminy są: Płaskowyż Jędrzejowski (342,21) i Dolina Nidy (342,25). Płaskowyż Jędrzejowski jest wyraźnie ograniczony dolinami rzeczny: Pilicy na zachodzie, Białej Nidy na północy, Nidy na Wschodzie i Mierzawy na południu. Region stanowi łagodnie sfałdowaną wyżynę, zbudowaną z margli kredowych, na których w dolinach zalegają czwartorzędowe piaski i gliny. Rzędne terenu występujących tu wzniesień wynoszą od 280 do 326 m n.p.m. Dolina Nidy ma szerokość 2-6 km a jej płaskie dno jest zalewane. Pokrywają ją mady, na których wykształciły się łąki i pastwiska. Nad tarasem zalewowym miejscami zachowały się fragmenty tarasów piaszczystych o wysokości względnej 12-15 m. Dzisiejszy obraz rzeźby Gminy Imielno powstał w wyniku długotrwałego rozwoju morfologicznego. Poszczególne elementy ukształtowane w różnych okresach i w toku odmiennych procesów tworzą obecnie jedną całość. Najstarsze formy morfologiczne są wieku trzeciorzędowego (liczą kilkanaście milionów lat), natomiast najmłodsze (tarasy zalewowe rzek, torfowiska) tworzą się jeszcze współcześnie.

Obszar Gminy Imielno wchodzi w skład jednostki tektonicznej zwanej Niecką Nidziańską lub inaczej Niecką Miechowską. Niecka graniczy od północnego wschodu z kaledońskim masywem świętokrzyskim, a od południowego zachodu z hercyńskim grzbieciem dębnicko siewierskim. Od północy oddzielona jest od niecki łódzkiej pomostem radoszyckim, natomiast od strony

południowej otwiera się szeroko ku zapadlisku przedkarpackiemu. Pod względem geologicznym niecka Nidy stanowi jurajskie synklinorium wypełnione osadami kredy, które wykształcone są głównie jako margle i wapienie. W podłożu niecki znajdują się utwory jurajskie. Najstarszymi utworami występującymi na powierzchni terenu są osady kredy górnej, wykształcone w postaci opok, margli i margli piaszczystych, miejscami z wkładkami lub przewarstwieniami piaskowców wapnistych. Odsłaniają się na znacznym obszarze gminy, przede wszystkim w rejonie wsi Dalechowy, Mierzwin oraz Opatkowice Murowane i Drewniane. W północnej części gminy w rejonie miejscowości Borszowice – Motkowice wśród utworów kredowych wydzielony został jako oddzielny poziom detrytyczny – warstwa osadów piaskowcowo – zlepieńcowych. Osady te złożone są głównie z piaskowców wapnistych, detrytycznych z wkładkami zlepieńców i otoczków wapieni, margli oraz piaskowców. Utwory czwartorzędowe zalegają bezpośrednio na osadach górnej kredy, pokrywają znaczny obszar gminy (głównie w części wschodniej) i związane są ze zlodowaczeniem południowo i środkowopolskim oraz interglacją mazowieckim. Zlodowaczenia południowopolskie reprezentowane są przez najstarsze na obszarze gminy osady gliniaste. Zachowały się one w postaci niewielkich odosobnionych płatów na zboczach wzniesień kredowych. Występują w rejonie miejscowości Opatkowice, Dalechowy, Helenówka. Na wzniesieniach kredowych oraz na ich zboczach występują osady interglacjalne mazowieckiego w postaci deluwii. Zlodowaczenia środkowopolskie reprezentowane są również przez piaszczyste osady rzeczno-peryglacjalne, które pojawiają się na całym obszarze gminy. Podrzednie, w formie niewielkich płatów, występują lessy i osady lessopodobne. Osady zlodowaczenia północnopolskiego zajmują znaczne obszary we wschodniej części gminy i wykształcone są w postaci piasków fluwialno – peryglacjalnych, różnoziarnistych oraz piasków i żwirów z odłatkami skał lokalnych (występują powszechnie w rejonie Borszowic, Opatkowic, Imielna i Sobowic. Najmłodsze osady czwartorzędowe wypełniają doliny rzek (Nidy i jej prawobrzeżnych dopływów). Reprezentują je piaski (gruboziarniste z domieszką drobnych żwirów) oraz piaski humusowe i mady rzeczne. W dolinach rzek wytworzyły się torfy i namuły torfiaste tworząc najniższy podmokły poziom łąk. Na obszarze gminy torfy występują w dolinie Nidy, Mierzawki oraz bezimiennego cieką płynącego na północ od Imielna.

Pod względem klimatycznym, obszar Gminy Imielno należy do Małopolskiego Regionu Klimatycznego (wg klimatycznego podziału Polski). Średnia roczna temperatura powietrza wynosi ok. 7,5°C, natomiast średnia data pierwszego przymrozku przypada na 15 października, a średnia data ostatniego na 3 maja. Średnia temperatura stycznia wynosi 3,5°C, natomiast temperatura lipca 18°C. Na terenie Gminy Imielno przeważają wiatry zachodnie i południowowschodnie. Jest to klimat korzystny dla rozwoju rolnictwa. Długość okresu wegetacyjnego wynosi 210-220 dni. Różnice w długości tego okresu związane są między innymi z ukształtowaniem terenu. Dzielnica klimatyczna częstochowsko-kielecka jest stosunkowo ciepła i niezbyt wilgotna. Średnia roczna suma opadów wynosi 626 mm. Maksimum opadów atmosferycznych przypada na lipiec i czerwiec. Najmniej opadów występuje w miesiącach październik i marzec. Pokrywa śnieżna zalega przez 80 - 100 dni w ciągu roku, a parowanie terenowe wynosi 400 - 450 mm. Rejon ten znajduje się na szlaku burz gradowych, lecz nie burz katastroficznych. Na terenie Gminy Imielno często występują deszcze nawalne.

Pod względem hydrograficznym obszar Gminy Imielno położony jest w dorzeczu Wisły. Głównym ciekim wodnym gminy jest rzeka Nida, której długość wynosi 151,2 km a średni

przepływ wynosi 16-20 m³/s. Największym dopływem Nidy na terenie gminy jest Brzeźnica (16,8 km). Rzeka bierze początek na terenie miasta Jędrzejowa. Prowadzi ona wody z zachodu na wschód i odwadnia niewielką, północną część gminy w rejonie miejscowości Borszowice, gdzie uchodzi do Nidy. Sieć rzeczną uzupełniają rzeka Mierzawka i niewielkie bezimienne ciekły o długości 3-5 km, będące prawymi dopływami Nidy oraz rowy melioracyjne i kanały, które najliczniej występują w dolinie Nidy koło Borszowic, Motkowic oraz w dolinie Brzeźnicy.

Na terenie gminy wody podziemne występują w utworach kredowych i lokalnie czwartorzędowych. Teren Gminy Imielno jest obszarem zasobnym w wodę podziemną, która jest głównym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę do picia i na potrzeby gospodarcze. Częściowo poziomy te nie są izolowane od powierzchni terenu warstwą utworów nieprzepuszczalnych, utwory wodonośne stanowią wychodnie na powierzchni terenu. Istnieje zatem duże ryzyko narażenia tych wód na wpływy zanieczyszczenia antropogenicznego. Istotne ognisko zanieczyszczeń, które może prowadzić do degradacji wód podziemnych stanowią składowiska odpadów komunalnych zlokalizowane na powierzchni terenu, zakłady przemysłowe, nieszczelne szamba. Na terenie całej gminy poziom wodonośny występujący w utworach kredy stanowi Główny Zbiornik Wód Podziemnych GZWP 409 – Niecka Miechowska SE (Cr3). Ochrona GZWP wynika na tych obszarach z istniejących i obowiązujących przepisów (Ustawa z dnia 18 lipca 2001 roku Prawo wodne, Dz. U. Nr 115, poz. 1229). Poziom wodonośny w utworach kredy górnej (Cr3) związany jest z występowaniem margli i wapieni. Zwierciadło wody występuje na głębokości 1550 m pod napięciem hydrostatycznym, lokalnie zwierciadło jest swobodne i występuje na głębokości kilku metrów. Wydajności potencjalne studni wierconych są bardzo zróżnicowane i wynoszą ok. 10 100 m³/h, lokalnie wydajności studni przekraczają 100 m³/h. Na terenie gminy wydajności studni komunalnych wynoszą 4585 m³/h. Jakość wody podziemnej wykazuje podwyższoną zawartość żelaza i manganu oraz ponadnormatywne przekroczenia związków azotynów i azotanów, co uwarunkowane jest brakiem w tych miejscach kanalizacji sanitarnej.

Na terenie gminy występują elementy środowiska przyrodniczego, które z uwagi na wysokie wartości przyrodnicze, objęte zostały różnymi formami ochrony wprowadzonymi na podstawie przepisów ogólnych z zakresu ochrony środowiska oraz miejscowych aktów prawnych.

Formy ochrony przyrody na terenie Gminy Imielno to:

- Nadnidziański Park Krajobrazowy wraz z otuliną,
- Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Dolina Nidy PLB260001,
- Obszar Specjalnej Ochrony Siedlisk Ostoja Nidziańska PLH260003,
- Obszar Specjalnej Ochrony Siedlisk Ostoja Sobkowsko – Korytnicka PLH260032,
- Nadnidziański Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Miechowsko – Działoszycki Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Włoszczowsko – Jędrzejowski Obszar Chronionego Krajobrazu,
- pomniki przyrody.

Nadnidziański Park Krajobrazowy położony jest w obrębie Niecki Nidziańskiej. Obejmuje środkowy i dolny fragment Doliny Nidy, Nieckę Solecką oraz północno - zachodnią część Garbu Pińczowskiego. Powierzchnia Parku wynosi 22 875 ha a jego otulina 17 559 ha. Park został utworzony dla zachowania i ochrony walorów przyrodniczych związanych między innymi z powierzchniowym występowaniem serii gipsowej, tworzącej unikatowy zespół zjawisk i form krasu gipsowego.

Charakterystycznym elementem krajobrazu parku jest dolina rzeki Nidy - z licznymi meandrami i starorzeczami, stanowiąca ważny korytarz ekologiczny oraz ostoję ptactwa wodno - błotnego. Teren parku charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem siedlisk - począwszy od skrajnie suchych, aż po bagienne i wodne. Na terenie NPK występuje jedno z największych w kraju stanowisk roślinności kserotermicznej, której towarzyszy specyficzna entomofauna. W dolinie Nidy występują zbiorowiska roślinności wodnej, szuwarowej i torfowiskowej z takimi gatunkami jak: grążel żółty, grzybień biały, osoka aloesowata, bobrek trójlistkowy, kruszczyk błotny, storczyk kukawka, szerokolistny i krwisty, turzyca Davalla. Pod względem rzeźby terenu obszar parku jest niejednorodny, a jego zróżnicowanie wynika z litologicznych uwarunkowań starszego podłoża oraz różnego stopnia pokrycia rzeźby strukturalnejorskimi utworami paleogenu i neogenu. Najbardziej charakterystyczne skały gipsowe zbudowane są z ustawionych pionowo, zrośniętych kryształów gipsu potocznie nazywanych „szklicą” lub „jaskółczymi ogonami”. Wielkość ich dochodzi do 3,5m i należą one do jednych z największych kryształów gipsu na świecie.

Obowiązującą podstawą prawną dla Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego jest Uchwała Nr XLIX/874/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie utworzenia Nadnidziańskiego Parku Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 3148 z dn. 25.11.2014 r.).

Obszary Natura 2000 mające znaczenie dla Wspólnoty zatwierdzone przez Komisję Europejską w Decyzji z dnia 26.11.2015r. w sprawie przyjęcia dziewiątego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie do Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (Dz. U.UE L. 2015.338.34 z 23.12.2015r.)

Dolina Nidy PLB260001

Obszar stanowi Dolina rzeki Nidy (szer. 2-3km) z licznymi meandrami, starorzeczami i rozlewiskami. Na znacznym obszarze wzdłuż rzeki występują łąki kośne, przechodzące w miejscach bardziej podmokłych w turzycowiska. Przy starorzeczach i oczkach wodnych rosną zespoły szuwarowe. Dalej od rzeki można spotkać takie uprawy warzywne oraz plantacje tytoniu. Strome zbocza wapiennych i gipsowych wzgórz porasta roślinność stepowa z unikalnymi w skali kraju gatunkami kserotomicznymi i słonolubnymi, występują tu również ciekawe gatunki ciepłolubnych owadów. Występuje tu 30 gatunków ptaków chronionych na mocy Dyrektywy Ptasiej, m.in. trzmielojad, dzięcioł zielonosiwy, lerka (skowronek borowy), ortolan, dzięcioł czarny i derkacz. Dolina Nidy (obszar specjalnej ochrony ptaków), wyznaczony został Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12.01.2011 r. (Dz. U. Nr 25 poz. 133), zm. Obwieszczeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 marca 2011 r. o sprostowaniu błędów (Dz. U. Nr 67, poz. 358).

Dla obszaru Natura 2000 Dolina Nidy ustanowiony został plan zadań ochronnych Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 25 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Nidy PLB260001 (Dz. Urz. Woj. Święt. z 2014 r. poz. 1477 z dn. 05.05.2014 r. Zmiany do niniejszego Zarządzenia wprowadzone zostały Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 24 listopada 2014 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Nidy PLB260001 (Dz. Urz. Woj. Święt. z 2014 r. poz. 3296 z dn. 04.12.2014 r.).

Ostoja Nidziańska PLH260003

Obszar stanowi fragment rejonu Ponidzia w Małopolsce. Obejmuje naturalną dolinę Nidy i fragmenty przylegających do niej płaskowyżów. Rzeka Nida silnie meandruje tworząc liczne starorzecza. W środkowej części biegu Nidy utworzył się rozległy kompleks wilgotnych i podmokłych łąk, bagien i starorzeczy. Przy małym spadku koryta rzeki, co roku tworzą się tu rozlewiska i rozwijają zbiorowiska szuwarowe i utrzymują łąki kośne. Lessowe, lekko faliste obszary płaskowyżów porozcinane są licznymi wąwozami, parowami oraz suchymi dolinami. Ostoja Nidziańska (obszar mający znaczenie dla Wspólnoty) - Decyzja Wykonawcza Komisji (UE) 2015/2369 z dnia 26.11.2015 r. w sprawie przyjęcia dziewiątego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2015) 8191), (Dz. U. UE L 2015.338.34 z dn. 23.12.2015 r.).

Dla obszaru Natura 2000 wyznaczono plan zadań ochronnych Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nidziańska PLH260003 (Dz.Urz.Woj.Święt. z 2014 r. poz. 1479 z dn. 05.05.2014 r.). Zmiany do niniejszego zarządzenia wprowadzone zostały:

– Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 25 listopada 2014 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nidziańska PLH260003 (Dz.Urz.Woj.Święt. poz. 3283 z dn. 02.12.2014 r.)

– Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 11 lutego 2016 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nidziańska PLH260003 (Dz.Urz.Woj.Święt. poz. 575 z dn. 12.02.2016 r.).

Ostoja Sobkowsko – Korytnicka PLH260032

Ostoja położona jest w mezoregionie Dolina Nidy oraz częściowo w obrębie mezoregionu Pogórze Szydłowskie. Obejmuje dolny fragment doliny rzeki Nidy, która charakteryzuje się płaskim dnem podlegającym zalewom. Rzeka meandruje tworząc liczne starorzecza. Obszar 43 Strategia Rozwoju Gminy Imielno na lata 2016-2026 ostoja charakteryzuje się wydłużonymi, łagodnie zaokrąglonymi wzgórzami między którymi występują liczne wąwozy i jary. Ostoja Sobkowsko – Korytnicka zabezpiecza obszary występowania muraw kserotermicznych i stanowi połączenie pomiędzy tymi siedliskami na Ponidziu i w Obszarze Chęcińskim. Ostoja stanowi ważny korytarz ekologiczny obejmujący naturalne rzeki niżowe wraz z towarzyszącymi im łąkami świeżymi i zmienno wilgotnymi oraz wzgórza głównie o charakterze kserotermicznym.

Ostoja Sobkowsko – Korytnicka (obszar mający znaczenie dla Wspólnoty) - Decyzja Wykonawcza Komisji (UE) 2015/2369 z dnia 26.11.2015 r. w sprawie przyjęcia dziewiątego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2015) 8191), (Dz. U. UE L 2015.338.34 z dn. 23.12.2015 r.).

Celem utworzenia europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 jest zachowanie różnorodności biologicznej krajów Unii Europejskiej poprzez ochronę siedlisk przyrodniczych oraz dzięki flory i fauny na jej terytorium. Na obszarach takich zabrania się podejmowania działań mogących:

- w istotny sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt,

- wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar NATURA 2000,
- pogorszyć integralność Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

Na obszarach NATURA 2000, nie podlega ograniczeniu działalność związana z utrzymaniem bezpieczeństwa przeciwpowodziowego, gospodarcza, rolna, leśna, łowiecka i rybacka, a także amatorski połów ryb, jeżeli nie zagrażają one zachowaniu siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk roślin i zwierząt, ani nie wpływają w sposób istotny negatywnie na gatunki roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000. Wdrożenie programu NATURA 2000 przyczyni się do zapewnienia różnorodności biologicznej poprzez ochronę siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

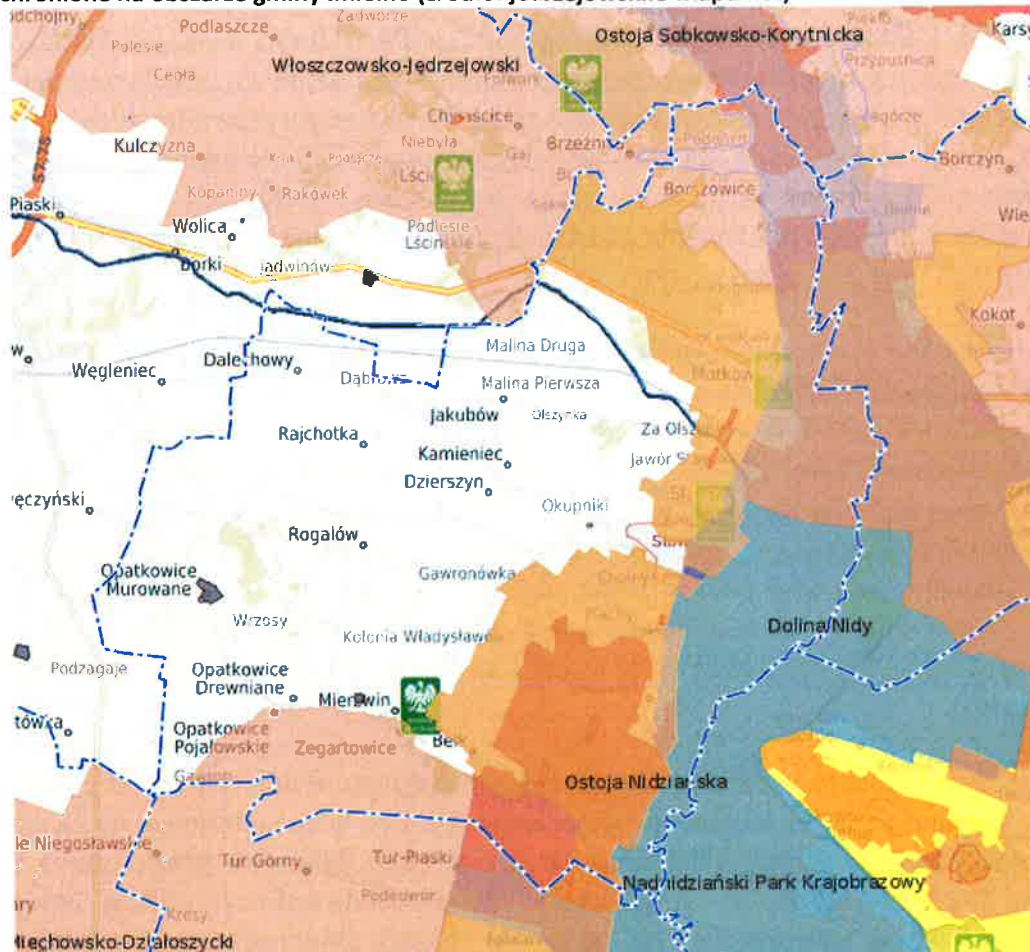
Nadnidziański Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony 17.10.2001r. Rozporządzeniem Nr 335/2001 Wojewody Świętokrzyskiego (Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 108 poz. 1271) o powierzchni 26312ha położony na terenie otuliny Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego, w południowej części województwa. Tereny te obejmuje się ochroną ze względu na bogactwo ekosystemów i zróżnicowany rzeźbę terenu i krajobraz oraz funkcję korytarzy ekologicznych. Obejmuje część gmin: Busko-Zdrój, Chmielnik, Imielno, Kije, Michałów, Nowy Korczyn, Opatowiec, Pińczów, Wiślica. Obowiązującą podstawą prawną dla tego obszaru jest Uchwała Nr XLIX/882/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie Nadnidziańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Świętokrz. poz. 3156 z dnia 25.11.2014 r.).

Miechowsko – Działoszycki Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony został 29.09.1995 r. Rozporządzeniem Nr 12/95 Wojewody Kieleckiego (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego Nr 21 poz. 145). 44 Strategia Rozwoju Gminy Imielno na lata 2016-2026 Całkowita powierzchnia obszaru wynosi 41 152 ha. Miechowsko – działoszycki OChK położony jest w zachodnio-południowej części województwa świętokrzyskiego, obejmuje obszary źródłowe i górne odcinki Nidzicy i Szreniawy. Funkcje tego obszaru to retencyjna, wodochronna i glebochronna lasów, głównie położonych w wododziale Nidy i Pilicy. Doliny rzeczne są także ważnymi korytarzami ekologicznymi. Obejmuje części obszarów gmin: Działoszyce, Imielno, Michałów, Sędziszów, Słupia Jędrzejowska, Wodzisław. Obowiązującą podstawą prawną jest Uchwała Nr XXXV/622/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 23 września 2013 r. dotycząca wyznaczenia Miechowsko-Działoszyckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 3314).

Włoszczowsko – Jędrzejowski Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony został 29.09.1995 r. Rozporządzeniem Nr 12/95 Wojewody Kieleckiego (Dz. Urz. Woj. Kieleckiego Nr 21 poz. 145). Całkowita powierzchnia tego obszaru wynosi 70 389 ha. Położony jest w zachodniej części województwa. Obszar ten ma ważne znaczenie wodochronne, gdyż położony jest na dziale wodnym i źródłowym pomiędzy Pilicą i Nidą, a także na zbiorniku wód podziemnych (GZWP). Natomiast istotne funkcje retencyjne tego obszaru zapewnia lesistość terenu, liczne zbiorniki wodne, podmokłości, torfowiska. W granicach Włoszczowsko – Jędrzejowskiego obszaru Chronionego Krajobrazu znajduje się obszar Gminy Oksa oraz część obszarów gmin: Imielno, Jędrzejów, Kije, Krasocin, Małogoszcz, Nagłowice, Sobków, Włoszczowa. Obowiązującą podstawą prawną jest Uchwała Nr XXXV/619/13 Sejmiku Województwa

Świętokrzyskiego z dnia 23 września 2013 r. dotycząca wyznaczenia Włoszczowsko-Jędrzejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 3311).

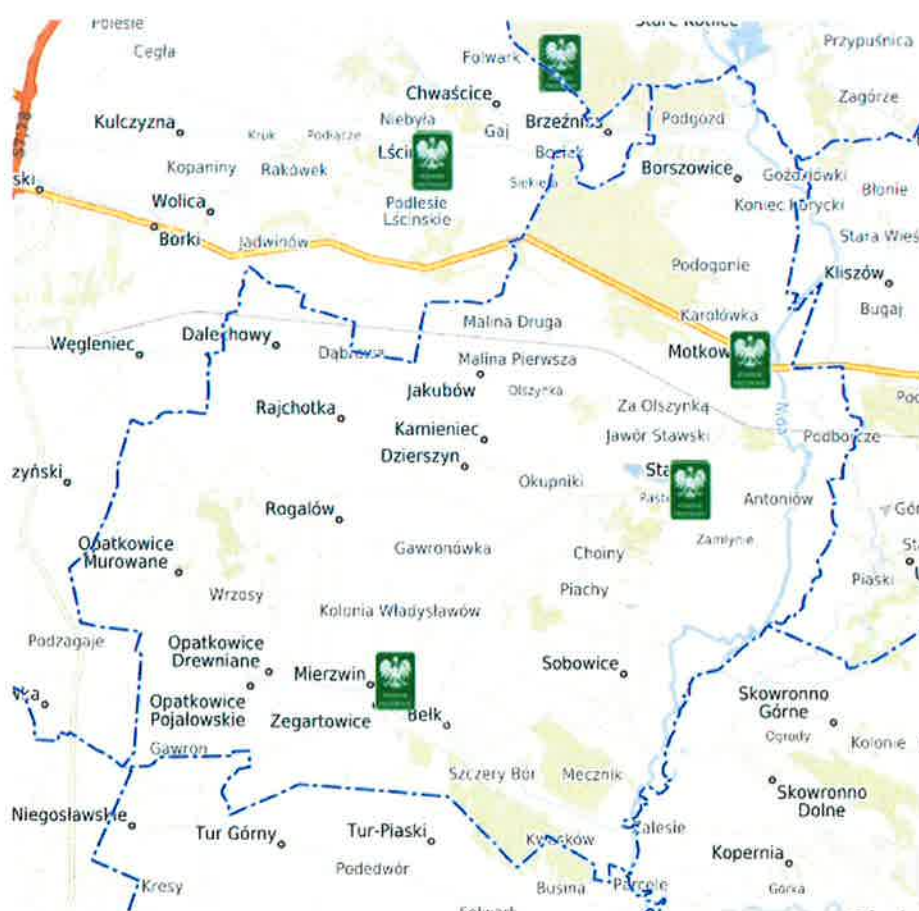
Tereny chronione na obszarze gminy Imielno (źródło: jedrzejowski.e-mapa.net)

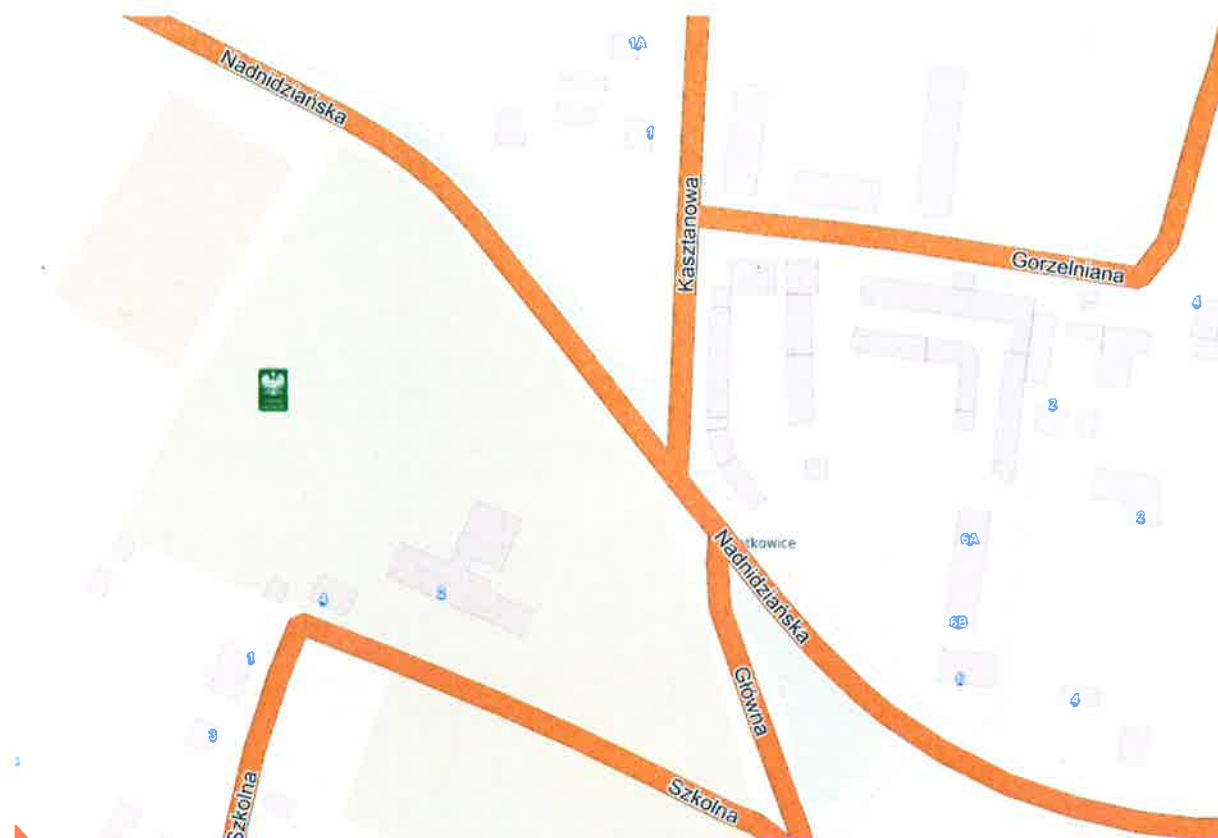
Wykaz pomników przyrody na terenie Gminy Imielno (<http://kielce.rdos.gov.pl>)

Nazwa pomnika przyrody	Obowiązująca podstawa prawna	Opis pomnika przyrody	Lokalizacja
Wierzba biała	1) Uchwała Nr III/37/94 Rady Gminy w Imielnie z dnia 19 października 1994 r. w sprawie ochrony indywidualnej obiektu przyrodniczego (BEZ PUBLIKATORA) 2) Uchwała Nr 4/3/94 Zarządu Gminy w Imielnie z dnia 15 listopada 1994 r. w sprawie sposobu użytkowania i ochrony pomnika we wsi Stawy (BEZ PUBLIKATORA)	Wysokość pomnika – 21 m, obwód na wysokości 1,3 m – 550 cm	Miejscowość Stawy, na terenie założenia parku podworskiego, działka nr ewid. 320
Lipa drobnolistna	Uchwała Nr III/37/94 Rady Gminy w Imielnie z dnia 19 października 1994 r. w sprawie ochrony indywidualnej obiektu przyrodniczego (BEZ PUBLIKATORA)	Wysokość pomnika – 35 m, obwód na	Miejscowość Stawy, na terenie

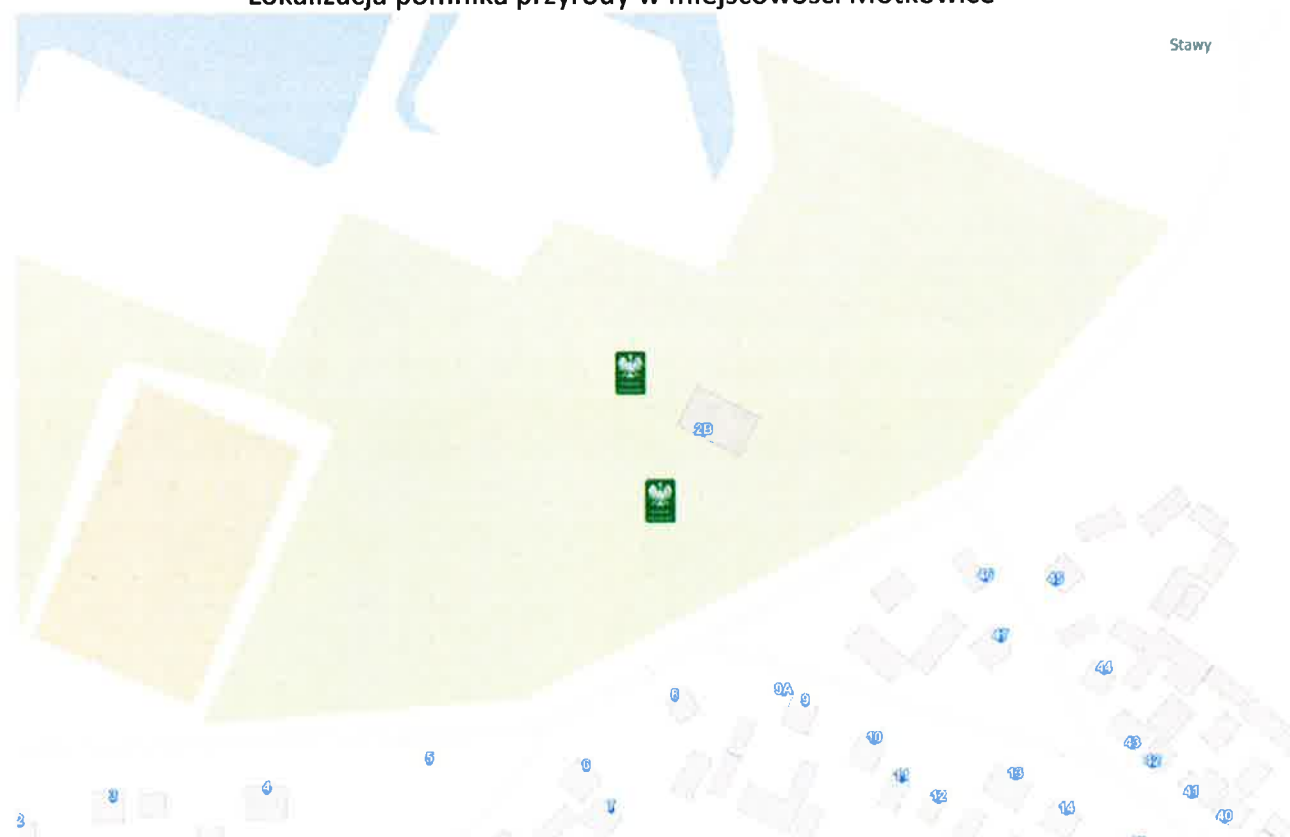
	PUBLIKATORA) 2) Uchwała Nr 4/3/94 Zarządu Gminy w Imielnie z dnia 15 listopada 1994 r. w sprawie sposobu użytkowania i ochrony pomnika we wsi Stawy (BEZ PUBLIKATORA)	wysokości 1,3 m – 390 cm	założenia parku podworskiego, działka nr ewid. 320
Lipa drobnolistna	Uchwała Nr X/97/95 Rady Gminy w Imielnie z dnia 29 grudnia 1995 r. w sprawie ochrony indywidualnej i sposobu użytkowania obiektu przyrodniczego. (BEZ PUBLIKATORA)	Wysokość pomnika – 40 m, obwód na wysokości 1,3 m – 440 cm	Miejscowość Mierzwin, na terenie parafii p.w. św. Piotra i Pawła w Mierzwinie – na terenie cmentarza przy kościele, działka nr ewid. 180
Kasztanowiec zwyczajny	Uchwała Nr XXI/111/08 Rady Gminy w Imielnie z dnia 30 grudnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody. Dz. Urz. Woj. Świętokrz. Nr 61, poz. 817 z dn.23.03.2009 r.	Wysokość pomnika – 30 m, obwód na wysokości 1,3 m – 302 cm	Miejscowość Stawy, na terenie założenia parkowego, działka nr ewid. 320

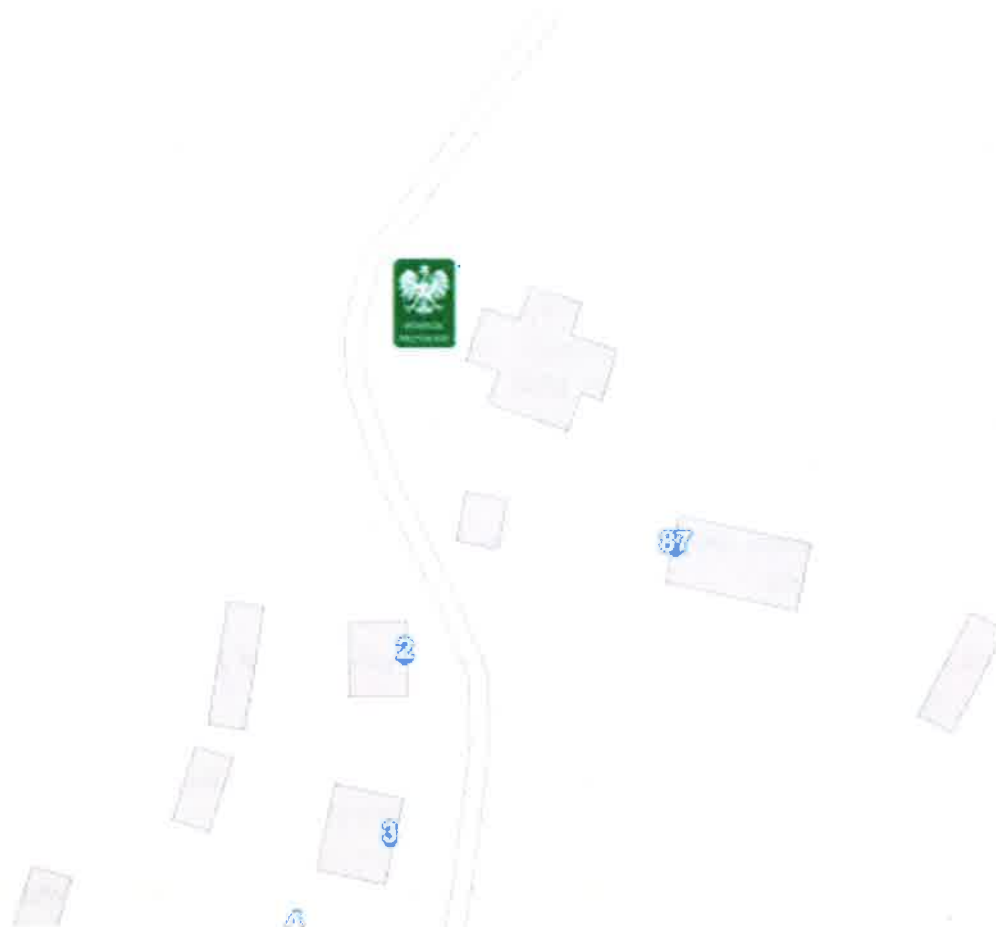
Lokalizacja pomnika przyrody na terenie Gminy Imielno

Lokalizacja pomnika przyrody w miejscowości Motkowice

Lokalizacja pomników przyrody w miejscowości Stawy

Lokalizacja pomnika przyrody w miejscowości Mierzwin

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

Najstarszy zapis dotyczy wsi Grudzyny, gdzie Kodeks Dyplomatyczny Cystersów Mogliskich z roku 1236 r., wymienia Zdzisława z Grudzyny jako świadka w sporach o prebendy. W roku 1243 r. wspomniany Zdzisław był stolnikiem krakowskim z rodu Kuropatwów pieczętujący się herbem Szreniawa. Do rodu Kuropatwów wieś należy do schyłku XV wieku, potem przechodzi do Dembińskich herbu Rawicz.

Wzmianka o wsi Bełk zapisana była w „Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego T.XV cz.1 Abablewo – Januszowo”. Opisana była jako wieś z rodowodem w XIV w., w dokumentach z roku 1356 nazywana „Belchecz”, a w 1581r. „Belk”. Była to wieś i folwark w powiecie jędrzejowski, w gminie Mierzwin, parafii Grudzyny, oddalona o 4 wiorsty od Jędrzejowa. Według „Kodeksu Małopolskiego,I” w roku 1356 Klemens, dziedzic Sopichowa, sprzedaje Andrzejowi z Wawrowic wieś „Belchecz* (Bełczek) w ziemi sandomierskiej.

W 1389 roku Przybek Kuropatwa herbu Szreniawa zamienił swoje wsie z Opatem Łysogórskim. Wymianie uległy wsie Przybka Kuropatwa: Rzepin, Rzepinek, Żerniki i Zegrze na wsie Opatu Łysogórskiego: Zborów i Opatkowice. W rękach Kuropatwów Opatkowice były prawie 200 lat.

Następnie wieś Opatkowice przeszły w ręce Rawiczów Dembińskich.

Z 1391 roku pochodzi wzmianka o istnieniu wsi Motkowice, stąd pochodził Mikołaj z Motkowic, który wymieniany był w różnych przywilejach. Opisywał to K.D. Małopolski. W dalszych latach wymieniani również byli bracia z Motkowic – Stanko, Mirogniew i Mikołaj.

Nazwa wsi Dzierżyn pochodzi od nazwy osobowej Dzierża, w źródłach historycznych. Dzierżyn był notowany od roku 1410.

Według Jana Długosza w XV w. wieś Imielno było własnością rodu Różyków. Jan Długosz również w XV w. wymieniał, że dziedzicem Motkowic był Jan Róża. Wspominał, że były tu łany kmiece, karczma i zagrodnicy.

Według opisu Jana Długosza kościół parafialny istniał tu już w połowie XV w. Według L.B (spisu uposażeń, dóbr i przywilejów kościelnych) Długosza w zakrystii kościoła w Mierzwinie znajdował się kielich darowany w roku 1645 kościołowi w Grudzyńskich, przez Jana z Solcy Soleckiego. To w Grudzyńskich był pierwotny kościół parafialny parafii Mierzwin. Parafia Grudzyńskich dekanatu jędrzejowskiego liczyła 1897 dusz.

W połowie XV dziedzicem we wsi Dalechowy był Korzeński herbu Strzemię. Dziesięcinę pobierał pleban w Imielnie.

W XV wieku Jan Długosz wymienia, że dziedzicem Motkowic był Jan Róża. Na terenie wsi znajdowały się łany kmiece, karczma i zagrodnicy.

W połowie XV w. dziedzicem wsi Dzierżyn był Stanisław, herbu Róża. Według Jana Długosza łany kmiece oddawały dziesięcinę mansjonarzom w Imielnie.

W XV wieku wieś Stawy stanowiła własność Mokskich herbu Różyk (byli jej właścicielami także w XIV wieku). Według Jana Długosza wieś miała łany kmiece, z których dziesięcinę snopową i konopną płacono misjonarzom w Imielnie.

W 1544 roku synowie Stanisława sędziego grodzkiego chęcińskiego: Andrzej, Mikołaj i Sebastian podzielili się dobrami ojczystymi i macierzystymi, rozdzielając między siebie: Grodzinę, Opatkowice, Mierzwin, Dembiane i Białoszyce.

W XVI wieku Piekosiński, wymienia jako właściciela Motkowic Zygmunta Jarockiego h. Rawa z Jaroszyna, który miał jednocześnie dział w Imielnie. Był on synem Stanisława kasztelana zawichostowskiego. W 1581r. był właścicielem Motkowic i wiodł procesy z Duninami z Borszowic.

W 1624 roku wieś Grudzyńskie przechodzi do Oraczewskich.

W 1681 roku wieś kościelna „Grudzina” miała w dwóch działach: Oraczewskiego i Kmity, 13 łanów kmiecych, 6 zagrodników bez roli, 1 czynszownika 8 komorników z bydłem i 9 komorników bez bydła. Informacje te zostały zawarte w „Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego”.

Od 1689 roku właścicielem Opatkowic był Stanisław Oraczewski i Dolscy, którzy nabyli te dobra od potomków Dembińskich. W tym samym roku od Dolskich, Opatkowice kupił Andrzej Rawicz Dembiński, który był porucznikiem pancernym w 1702 r. oraz pułkownikiem królewskim w 1703 r.

W wieku XVII Motkowice zostały sprzedane przez synów Zygmunta Jarockiego i przynależały do Ściborów Chełmskich. W 1692 roku właścicielem Motkowic był Andrzej Ścibor Chełmski, podstoli sandomierski i pułkownik wojsk koronnych.

W 1714 roku właścicielami Opatkowic byli Wojciech Struś, chorąży wieluński i Anna z Otwinowskich. Następnie wieś należała do Tęgoborskich. Po nich zaś w 1764 roku właścicielem był Szymon Malczewski. Kilkakrotnie jeszcze następowała zmiana właścicieli wsi, spowodowana drogą sukcesji lub sprzedażą.

W roku 1777 Bełk zmienił właściciela. Bełk powędrował w ręce Szymona Malczewskiego herbu Tarnawa, lecz w 1801 r. następuje zmiana w aktach ziemskich. Właścicielami ponownie zostali Oraczewscy: Antonina z Oraczewskich Klimaszewska i Ludwika z Oraczewskich Jasińska.

W XVIII w. Motkowice przeszły w ręce zamożnej rodziny Zadorów z Brzezia Lanckorońskich. Wraz z Motkowicami przeszły w ich posiadanie: Kije i Kliszów. Prócz tego posiadali w okolicy Klucz Wodzisławski. Lanckorońscy po spaleniu się pałacu w Brzeziu tu mieli swoją rezydencję. W wieku XVIII wieś Stawy przechodzi do rodziny Łubieńskich herbu Pomian. Właścicielem jest kasztelan sandomierski Bogusław hrabia Łubieński. Zespala on swoje dobra w jedną posiadłość, wcielając do niej dobra Stawy i Goznę. Powstaje w ten sposób dominium Imielno o obszarze przekraczającym 9000 mórg, sięgające od granic dóbr Mnichowa do wsi Stawów i Sobowic.

W początkach XIX w. Bełk rozparcelowano.

W 1827 roku, według spisu miast, wsi i osad Królestwa Polskiego, we wsi Bełk było 21 domów i 121 mieszkańców, wieś Grudzyny liczyła 15 domów i 85 mieszkańców. Folwark Grudzyny z attynecją „Regałów” i „Kępiołka”, posiadał rozległość 783 mórg, posiadał 3 budynki murowane oraz 5 budynków drewnianych. Wieś folwarczna Grudzyny posiadała 18 osad z gruntem mórg 81. Wieś Dżierzyn liczyła 13 domów i 111 mieszkańców. Wieś Jakubów była wsią prywatną w parafii Imielno, która liczyła 28 domów i 247 mieszkańców. Jan Długosz wspomina tę wieś jako dziedzictwo Różyców.

W 1835 roku, za udział w powstaniu listopadowym Wilhelma i Seweryna Malczewskich, rząd rosyjski skonfiskował część Bełku, a ich samych wydalono z kraju.

W 1836 roku, Wojciech i Józefa z Majewskich, Brzescy kupili 1/10 części Bełku od I. Błeszyńskiej, a skonfiskowane części Malczewskich nabyli od rządu rosyjskiego w 1838 roku. W 1843 roku Wolfgang i Józefa z Brzeskich Derychowic kupują na licytacji połowę Bełku.

W 1852 roku miała miejsce konfiskata Grudzyn, spowodowane to było udziałem w powstaniu Stanisława Szamoty, ówczesnego właściciela.

W 1855 roku wieś Grudzyny została odkupiona na licytacji przez, żonę Stanisława Szamoty, Teodozję z Gołuchowskich. Tego samego roku sprzedała ona wieś Eulegiuszowi Zakrzewskiemu.

Około 1855 roku został zbudowany dwór we wsi Opatkowice Murowane. Był to dwór o cechach klasycystycznych, parterowy, z gankiem wspartym na kolumnach. Właścicielem dworu był m.in. Erazm Rola Różycki, przywódca obozu „białych” podczas powstania styczniowego. Zmarł w Opatkowicach Murowanych w 1893 r.

W roku 1858 Opatkowice nabył Antoni Laskowski wraz z żoną Karoliną Różycką. Po bezpotomnej śmierci Antoniego Laskowskiego jego udział kupuje Erazm Różycki ojciec wspomnianej Karoliny. Wieś pozostaje we własności Różyckich do lat 30. XX wieku.

W 1859 roku wieś Grudziny nabywa Nestor Koszutski.

W 1863 w Zegartowicach urodził się Stanisław Radziejowski, polski malarz.

W dniu 5 grudnia 1863 r., w czasie trwania powstania styczniowego, w lasach niedaleko wsi Mierzwin doszło do bitwy. III Oddział Krakowski majora Karola Kality „Rębajły” (I Pułk Stopnicki), liczący 120 żołnierzy piechoty i 14 jazdy stoczył zwycięską bitwę z Moskalami w sile 2 rot piechoty i 100 Kozaków. Doszło też do bitw 6.02.1864 r. pod Jakubowem oraz 19.03.1864 r. pod Imielnem.

W 1866 roku Józefa Derychowa nabyła od swojej matki (Józefy Brzeskiej) pozostałą część Bełku.

W 1872 roku wieś Opatkowice Murowane posiadała 26 domów i 162 mieszkańców.

W 1872 roku rozległość gruntów wsi Opatkowice Murowane wynosiła 1129 mórg - gruntów ornych 587, łąk 8 mórg, lasu 486 mórg, nieużytków 48. Wieś liczyła 5 budynków murowanych oraz 6 budynków wykonanych z drzewa. Wieś Opatkowice posiadała 34 osad i 201 mórg gruntu.

W roku 1874 wieś Bełk przechodzi w posiadanie Brygidy Wieliczko, zaś w r. 1882 Bełk kupuje Ignacy Gogolewski.

Według „Słownika geograficznego Królestwa Polskiego” z roku 1882 roku, dobra Jakubów składały się z folwarków Jakubów i Dąbrowa, a także wsi Jakubów, posiadały rozległość 1263 morgi. Wieś Jakubów posiadała wówczas osad 63, z gruntem mórg 214. W 1888 roku nabywa wieś Michał Goldhar, który sprzedaje Bełk w roku 1899 r. Wojciechowi Majewiczowi. Według danych z roku 1888 ówczesny Bełk posiadał 1037 morgów i 238 prętów, do tego folwark Kwasków liczący 74 mórg i 17 prętów oraz folwark Czechów.

W XIX wieku Motkowice posiadały: gorzelnię, destylarnię, cegielnię, tartak, pokłady toru i trzy młyny wodne. Składały się z folwarków: Motkowice, Borszowice, Podlas, Siekiera, Antoniów, Karolówka, Osada Młyn, Brzeźnica, Wanat z tartakiem i Podbruździe i osad karczemnych o ogólnej rozległości 2333 mórg. Wieś Motkowice liczyła 102 osady. W XIX wieku Motkowice opisane były jako wieś nad Nidą, w powiecie jędrzejowskim, gminie Mierzwin, parafii Imielno. Leżąca przy drodze z Imielna do Kijów. Mająca szkołę początkową.

W wieku XIX Grudziny opisano jako, wieś i folwark w powiecie jędrzejowskim, gminie

Mierzwin, parafii własnej. W latach 30. XX wieku właścicielami ośrodka dworskiego znajdującego się w Grudzynach była rodzina Zubrzyckich.

Od 3 marca do 11 maja 1915 r., trwały pozycyjne walki frontowe I Brygady Piłsudskiego na linii Chojny k. Imielnicy – ujście Mierzawy k. Pawłowic. Nadnidziański front podzielony był na dwa odcinki: północny odcinek frontu brygady z dowództwem w Imielnicy i posterunkiem w Sobowicach, południowy odcinek frontu z dowództwem w Turze Dolnym. Odwody odcinków były rozmieszczone w Imielnicy i Turze, odwody Brygady w Mierzwinie i sąsiedztwie. Komenda I Brygady, z Komendantem Józefem Piłsudskim na czele, miała siedzibę w Grudzynach (przejściowo w Opatkowicach Murowanych). Batalion rezerwowy stacjonował w Opatkowicach Murowanych. Batalion rezerwowy stacjonował w Opatkowicach Drewnianych. Przez cały okres walk pozycyjnych odnotowano niewielkie straty po obu stronach frontu.

W styczniu 1945 roku na modrzewiowy dwór w Motkowicach, zbudowany przez Lanckorońskich pod koniec XVIII wieku (prawdopodobnie 1777r.), spadł niemiecki bombowiec. Budynek spłonął. Wraz z budynkiem dworu spłonął prawdopodobnie stół, przy którym miał w lipcu 1702 roku biesiadować ze swoją żoną król szwedzki Karol XII, po zwycięskiej bitwie nad wojskami saskimi i polskimi pod pobliskim Kliszowem. Według innej wersji opowieści przy tym stole Szwedzi naradzali się przed bitwą.

Ważniejszymi bitwami partyzanckimi II wojny, były bitwy pod Umianowicami, pod Jakubowem (BCh październik 1943 r.)

W czasie II wojny światowej obszar gminy stanowił przejściowo pogranicze partyzanckiej „II Republiki Pińczowskiej” z okresu VII/VIII 1944 r. (wyzwolonej przez AK, BCh i AL.) – i był kontrolowany głównie przez BCh.

W czasie okupacji hitlerowskiej w majątku Górskich znalazła schronienie m.in. Danuta Bytnar, siostra Janka „Rudego”, bohaterskiego harcerza Szarych Szeregów i żołnierza Kedywu AK, który zmarł w kilka dni po odbiciu z rąk Niemców w słynnej akcji pod Arsenałem. Poszukiwana przez gestapo w Warszawie, z fałszywymi dokumentami na nazwisko Barbary Barańskiej przyjechała do Motkowic w maju 1943 roku, oficjalnie pracowała jako ogrodniczka, była też wywiadowcą i łączniczką AK.

W 1968 roku przeprowadzono badania archeologiczne w sołectwie Stawy. Doprowadziły one do odkrycia wczesnośredniowiecznego kompleksu osadniczo-obronnego. Są to pozostałości grodu z 1. poł. XI w., który istniał do połowy XII w. Powstał na miejscu starszej osady zamieszkałej w IX – X w. Odkryto ślady obróbki kości, wytopu żelaza, dobrze rozwiniętej budowli i myślistwa.

1 października 2009 r., podczas prac związanych z budową gazociągu, na granicy Opatkowic Drewnianych i Opatkowic Murowanych, natrafiono na ślady osady celtyckiej z I w. p.n.e. Wśród znalezisk jest m.in. grób popielnicowy sprzed około 4,5 tys. lat czy młodsze o ok. 500 lat pozostałości domostwa kultury mierzanowickiej.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Zgodnie z art. 3 pkt 14 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292 ze zm.) krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.

Krajobraz kulturowy to swego rodzaju niepowtarzalny, indywidualny wizerunek miejsca, będący syntezą elementów przyrody i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności, także związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody.

Ochrona krajobrazu kulturowego jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości kulturowej mieszkańców, identyfikującej jednostkę z określonym zespołem wartości, idei, zachowań i obyczajów, bazującej na świadomości historycznej i tradycji z nią związanej.

Dziedzictwo materialne stanowi zasadniczą część krajobrazu kulturowego. Wśród istotnych, budujących go elementów znajdują się zabytki. Gmina Imielno może poszczycić się ważnymi obiektami zabytkowymi definiującymi jej przeszłość i określającymi współczesną pozycję. Świadomość tego bezcennego kapitału powinna towarzyszyć społeczności lokalnej, także władzom samorządowym, stanowiąc dla nich inspirację do zbudowania strategii lokalnej, wykorzystującej potencjał zabytków, jako swoistego generatora inicjatyw kulturalnych i edukacyjnych.

W zagospodarowaniu przestrzennym poszczególnych miejscowości dominuje zabudowa ulicowa, rozciągnięta, prowadzona wzdłuż ciągów komunikacyjnych, bez zaznaczonego wyraźniej centrum. Miejscowości (zwłaszcza te zlokalizowane przy ważniejszych szlakach komunikacyjnych w gminie) są rozciągnięte, inne we fragmentach posiadają sieć zmeandrowanych uliczek odchodzących od ulicy głównej. Miejscowości w gminie mają charakter wiejski. Dominuje zabudowa wielofunkcyjna skoncentrowana przy ciągach drogowych (zabudowa ulicowa, rozciągnięta, bez zaznaczonego wyraźniej centrum), przeważają w niej budynki mieszkaniowe – głównie zabudowa jednorodzinna (domy wolnostojące prywatne, mieszanka starego i nowego budownictwa) oraz zabudowa zagrodowa. Wśród zabudowy zdarzają się domy lub zagrody mające charakter zabytkowy, głównie drewniane, ale jest ich niewiele i są raczej w niezbyt dobrym stanie. Coraz mniej takich domów jest zamieszkałych, nie są odnawiane i niszczeją. Są to domy drewniane z przybudówkami gospodarczymi drewnianymi lub kamiennymi, w formie tradycyjnej chaty z dwuspadowym dachem, często zaniedbane i nie odnawiane.

Działalnością kulturalną na terenie Gminy Imielno zajmuje się Gminna Biblioteka Publiczna w Imielnie z filiami w Mierzwinie i Motkowicach. Biblioteki mają na celu upowszechnianie wiedzy, czytelnictwa i kultury jako czynników mających wpływ na wzrost poziomu życia mieszkańców, poszanowanie i ochronę dziedzictwa kulturowego, gromadzą, opracowują, przechowują i udostępniają materiały biblioteczne.

W Gminie Imielno brak jest Domu Kultury. Świetlice zlokalizowane w strażnicach OSP w miejscowościach: Borszowice, Dalechowy, Dziarszyn, Grudzyń, Imielno, Imielnica, Jakubów, Mierzwin, Motkowice, Opatkowice Murowane, Sobowice, Stawy, Zegartowice

udostępniają tylko pomieszczenia, nie posiadają niezbędnego wyposażenia, opiekunów, nie prowadzą zajęć. Działalność kulturalna wśród dzieci i młodzieży prowadzona jest również w szkole poprzez wszelkiego rodzaju grupy recytatorskie, teatryki dla dzieci i młodzieży itp. Istotne znaczenie dla lokalnej tożsamości kulturowej w gminie mają obiekty zabytkowe, miejsca historyczne, pamiątki, cmentarze, miejsca związane z pobytem wybitnych osobistości historycznych, lokalne legendy i podania, tradycje.

Do najcenniejszych zabytków gminy, liczących się w regionie, można zaliczyć:

- zespół kościoła parafialnego w Imielnie, erygowanego w XIII w., z zachowanymi fragmentami romańskimi, gotyckimi, renesansowymi i barokowymi oraz wystrojem barokowym wnętrza.
- wielkopowierzchniowe stanowisko archeologiczne – „Stawy” – 160 ha, (3 miejsce pod względem powierzchni w województwie – po rezerwatach archeologicznych „Rydno” i „Rosiejów – Szczotkowice”). Istniała tu kamienna osada obronna z epoki plemiennej i wczesnopaństwowej (VIII-XII w.), stanowisko otrzymało numer rejestru 524. Grodzisko wiślańskie zlokalizowane na wyspie w dawnych rozplotach Nidy, okolone pierścieniami fos i wałów, identyfikowane jest z późniejszą siedzibą średniowiecznej kasztelani czechowskiej. Łącznie z grodami nadnidziańskiej kasztelani wiślickiej oraz małogoskiej stanowiło system obronny pogranicza ziem piastowskich – krakowskiej i sandomierskiej,
- z lat I wojny światowej pochodzi unikatowy zabytek techniki – kolejka wąskotorowa z Jędrzejowa do Wiślicy (poprzez Jakubów, Wygodę i Stawy), zbudowana przez wojska austriackie, jedna z ostatnich użytkowanych w Polsce. Funkcjonuje w sezonie turystycznym jako tzw. „Ciuchcia – Ekspres Ponidzia”.

Ważne dla tożsamości kulturowej subregionu Ponidzia są pozostałe zachowane zespoły i obiekty zabytkowe gminy, takie jak:

- zespół kościoła parafialnego w Mierzwinie, z XVI – XIX w., z elementami późnogotyckimi i wnętrzem o wystroju barokowo – rokokowym.
- zespoły dworskie z parkami w Grudzynach, Motkowicach, Opatkowicach Murowanych, Stawach, z XVIII – XIX w.,
- zespół folwarczny w Motkowicach z XVIII w.,
- nieliczne tradycyjne domy i zagrody z XIX – XX w. drewniane, drewniano – murowane i murowane w Borszowicach, Dalechowach, Dzierszynie, Imielnicy, Imielnie, Jakubowie, Mierzwinie, Motkowicach, Opatkowicach, Sobowicach, Stawach,
- kaplica cmentarna z XIX w., w Imielnie oraz cmentarze parafialne,
- cmentarz wojenny w Motkowicach z lat 1914 – 1915 (nr rej. konserwatorskiego 1064).

Cmentarze I wojny światowej:

- cmentarz wojenny w Motkowicach z lat 1914-1915 grupuje 26 mogił, w których spoczywa 34 żołnierzy armii austro - węgierskiej oraz 4 rosyjskiej.
- na cmentarzu parafialnym w Mierzwinie mogiły żołnierzy z 1915 r. nie zostały zachowane. Istniało tu 15 mogił, w których spoczywa 8 legionistów I Brygady J. Piłsudskiego, 15 żołnierzy armii austro – węgierskiej oraz 3 rosyjskiej.

Miejsca pamięci narodowej (walk i męczeństwa) z II wojny światowej:

- mogiła ziemna 10 ofiar egzekucji z 1943r. w Jakubowie (las Motkowicki) i miejsce zbiorowych egzekucji z lat 1943-1944 w Motkowicach (las Motkowicki),
- mogiła kapelana partyzanckiego z 1943r. na cmentarzu w Imielnie.

Na obszarze gminy występują ponadto stanowiska archeologiczne, cenne dla nauki. Są to głównie stanowiska osadnicze datowane od neolitu do wczesnego średniowiecza.

Elementami dziedzictwa kulturowego są również historyczne układy zabudowy, miejsca historyczne, tradycje niematerialne, folklor. Miejscowości obecnego obszaru gminy mają na ogół metrykę średniowieczną, niekiedy wczesnośredniowieczną, rzadziej nowożytną. Dla przykładu: Imielno, znane z pierwszych przekazów pisanych jako Jemielno (w 1230r. – Iemelna, Imelna), posiada nazwę topograficzno – przyrodniczą wywodzącą się od „jemioły”. Parafia powstała przed 1326r. w początkach wieku XIII lub wcześniej. Imielnica, o podobnej jw. toponimii, notowana jest w 1376r. jako Gemelnicza.

Grudzyny (Grodina, Grocina, Grogina, Grudzyna) znane są ze źródeł pisanych już w początku XIII w., (1229r.) jako własność benedyktynów tynieckich, później rycerska. Parafia w Grudzynach istniała przed 1257r. (dużo później, po 1598r., nastąpiło przeniesienie parafii do Mierzwina).

Opatkowice, pierwotnie notowane jako Opatkowo w dokumentach z lat 1166-67, należały od wieków (w części zwanej później jako Opatkowice Cysterskie) do dóbr cysterskiego opactwa w Mogile – potwierdzanych jeszcze w roku 1790, a inna część Opatkowic należała do dóbr benedyktynów tynieckich.

Miejsca historyczne:

- w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru gminy – po drugiej stronie Nidy, na polach wsi Kliszów, Rębów, Kokot – rozegrała się w roku 1702 największa bitwa II wojny północnej na ziemiach polskich, znana z historii jako tzw. „bitwa pod Kliszowem”.
- Kościuszko z armią powstańczą przebył trasę Pińczów – Jędrzejów (prawdopodobnie przez Imielno) pod koniec maja 1794r. w drodze z Połańca na pole bitwy pod Szczekocinami.
- III oddział krakowski majora Karola Kality „Rębajły” (I Pułk Stopnicki), liczący 120 żołnierzy piechoty i 14 jazdy stoczył w dniu 5.12.1863r. zwycięską bitwę pod Mierzwinem z Moskalami.
- bitwa 6.02.1864r. pod Jakubowem. bitwa 19.03.1864r. pod Imielnem.

Pamiętki powstania styczniowego:

- w Imielnie (płyta i pomnik kamienny Wojciecha Zadębskiego, powstańca z lat 1830 i 1863),
- w Mierzwinie (epitafium w kościele – Erazma Rola Różyckiego, przywódcy „białych” w Kielcach podczas powstania styczniowego oraz byłego dowódcy słynnego Szwadronu Krakusów).

Miejscowości związane z pobytem wybitnych osobistości historycznych:

- w Imielnie urodził się znany etnograf regionalny i archeolog ksiądz Władysław Siarkowski (1840-1902) – „kielecki Kolberg”, autor wielu cenionych publikacji, odkrywca grodziska w Stawach,
- w Opatkowicach Murowanych zmarł w roku 1893 Erazm Rola Różycki, przywódca „białych” w Kielcach podczas powstania styczniowego, były dowódca Szwadronu Krakusów.

Lokalne legendy i podania, tradycje:

Publikacje wskazują na występowanie w przeszłości ciekawych legend związanych ze starymi obiektami i szczególnymi miejscami gminy. Są one istotne dla tożsamości kulturowej „małej ojczyzny”, łącznie ze specyfiką folkloru, rzemiosła tradycyjnego, itp.

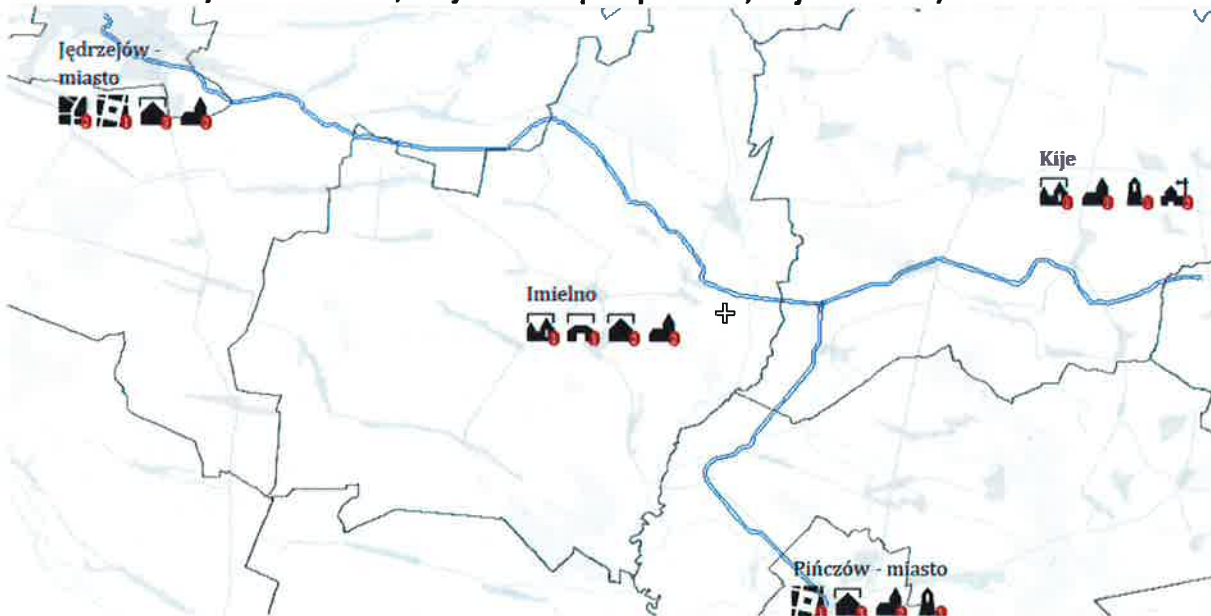
Cmentarze stanowią ważny element krajobrazu kulturowego. Odznaczając się wyjątkowym charakterem „sacrum”, wpływają na określenie „genius loci” danej miejscowości. Przechowując pamięć o minionych latach, stają się pomnikami historii. W tym kontekście dbałość o miejsca ostatniego spoczynku wydaje się rzeczą oczywistą, bez względu na charakter wyznaniowy cmentarza, czy podziały narodowościowo-społeczne. W granicach cmentarza obowiązuje zachowanie: historycznej parcelacji, historycznego rozplanowania, zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Zgodnie z art. 3. pkt. 1 i 2 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek nieruchomy to nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Poniżej opisano zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego z terenu Gminy Imielno.

Jędrzejowska Kolej Dojazdowa: odcinek kolei wąskotorowej w obrębie terytorium gminy Imielno ze wszystkimi torami, rozjazdami i przepustami, Rejestr: 1185/1 i 3 z 20.02.1995

Orientacyjny przebieg linii kolejowej (źródło : NID.mapy.gov.pl)

Historia powstania Kolei Jędrzejowskiej sięga czasów I Wojny Światowej. Początkowo były to linie frontowe (Rollbahn) C.K. Armii. Prace budowlane rozpoczęto pod koniec 1914 r. Wojska austriackie w lutym 1915 roku wybudowały pierwszy odcinek połowej linii wąskotorowej od Jędrzejowa do dzisiejszych Motkowic dla potrzeb militarnych. Od maja tego roku trwały prace

przy budowie tymczasowych mostów na Nidzie. Po cofnięciu się frontu austriacko - rosyjskiego znad rzeki Nidy rozpoczęto budowę dalszego odcinka linii do Hajdaszka, Sędziejowic i Chmielnika, a następnie przez Raków Opatowski do Bogorii. Łączna długość linii wynosiła 86 km. Niemalże równolegle powstały odcinki Miechów - Węchadłów - Działoszyce, Kocmyrzów - Posąda.

W roku 1924 starostwo pińczowskie zbudowało odcinek linii od Pińczowa do Hajdaszka, gdzie łączyła się ona z kolejką jędrzejowską. W czasie wielkiego kryzysu zarząd nad kolejkami przejął państwo. Na przełomie lat 1950/51 rozpoczęto przekuwanie całej sieci torów kolei z szerokości 600 mm na 750 mm. W 1951 r. wprowadzono parowozy Px48 i Px49 produkcji polskiej z Chrzanowa. Przełom lat 60. i 70. to wprowadzanie lokomotyw spalinowych z serii. Lxd2, a w latach 70 transporterów do przewozu wagonów normalnotorowych. Największe przewozy pasażerskie i towarowe zanotowano w 1966 r., później następował systematyczny ich spadek. Sukcesywnie zawieszano kursy pociągów pasażerskich, ograniczano też ruch towarowy. W dniu 01.02.1993 r. zawieszono ruch JKD.

W latach 90-tych XX w. wzrosło zainteresowanie turystów. Z myślą o nich utworzono specjalny wąskotorowy pociąg turystyczny "Ciuchcia Express Ponidzie". Początkowo trasa przebiegała z Jędrzejowa do Wiślicy. W wyniku katastrofalnej powodzi 1997 r. została skrócona do Pińczowa. Po restrukturyzacji PKP w 2001 r. zawieszono kursowanie wszystkich kolejek w Polsce. W 2002 r. kolejkę przejęły lokalne samorządy – wznowiono ruch, który zaczął się dynamicznie rozwijać. W 2007 r. uruchomiono powtórnie połączenie do Stawian Pińczowskich, a w 2008 r. pierwszy i jak dotąd ostatni pociąg dotarł w XXI wieku do stacji Sędziejowice. Obecnie ruch JKD został zawieszony.

Przeprawa nad Nidą

Zabytek przedstawia bardzo dużą wartość historyczną wynikającą z zachowania oryginalnych elementów torów, zwłaszcza ich przebiegu oraz połączenia z stacjami kolei. JKD stanowi ważny element dziedzictwa, o wysokich wartościach edukacyjnych i poznawczych. Brak wartości artystycznych, za wyjątkiem stacji kolei.

Wszelkie prace mające wpływ na stan zachowania zabytku wymagają pozwoleń ŚWKZ w Kiecach w trybie decyzji, stosownie do art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tory JKD na terenie Gminy Imielno.

W porozumieniu z ŚWKZ w Kielcach w najbliższej przyszłości uwzględnić należy:

- wykonać dokumentację stanu zachowania (pomiarowo-rysunkową i fotograficzną) oraz ekspertyzę stanu technicznego;
- opracować sposób remontu i/lub wymiany konstrukcji w nawiązaniu do technologii z lat 20.;
- stworzyć program prac remontowych i konserwatorskich;
- stworzyć przystanek w terenie w powiązaniu ze szlakami turystycznymi (pieszym, rowerowym i kajakowym) oraz z uwzględnieniem Rezerwatu archeologicznego „STAWY”.

Grudziny- Zespół Dworsko- Parkowy; Rejestr: 88/1-2 z 02.06.2008 r.:

- Dwór
- Park (pozostałości)

Dwór to parterowy budynek wzniesiony został z kamienia i cegły pod koniec XIX wieku przez Sucheckich, którzy mieli we wsi swój majątek. Na początku ubiegłego stulecia nabył go Julian Zubrzycki. Od marca do maja 1915 r. we dworze stacjonowało dowództwo I Brygady Legionów, która prowadziła walki pozycyjne z armią rosyjską na linii Nidy.

Obecnie budynek dawnego dworu jest własnością Gminy Imielno, przeznaczony na mieszkania socjalne.

Przed budynkiem znajduje się tablica upamiętniająca legionistów poległych w walkach nad Nidą w 1915 r. oraz Komendanta Józefa Piłsudskiego, który 19.03.1915 r. w budynku dworu

obchodził pierwsze wojenne imieniny. Tablicę umieszczono w 100 rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości.

Zabytek posiada wartość historyczną wynikającą z pierwotnej funkcji i historii, zwłaszcza powiązań z wydarzeniami i postaciami historycznymi. Stan zachowania wpływa negatywnie na wartość historyczną wynikającą z autentyczności substancji i formy (obecnie przebudowany, przez co mocno zdegradowany i w efekcie utracił wartość artystyczną).

Park otaczający budynek dworu ma kształt dość regularnego czworoboku, obecnie dość dobrze czytelne pozostałości oryginalnej kompozycji parkowej (układ alejek), zachowany

starodrzew, głównie liściasty. Dwór usytuowany jest w centrum parku. Kompozycja parkowa datowana na koniec XIX wieku.

Zabytek, jako element zespołu dworsko- parkowego, przedstawia dużą wartość historyczną, artystyczną i naukową wynikającą ze stanu zachowania, zwłaszcza czytelnego układu kompozycyjnego i zachowanego starodrzewu.

Zespół Dworsko- parkowy posiada znaczną wartość naukową - poznanie historii regionu, a także edukacyjną.

Imielno- Zespół Kościoła Parafialnego pw. Św. Mikołaja; Rejestr: 89/1-2 z 02.06.2008 r.:

- Kościół parafialny pw. św. Mikołaja

- Dzwonnica

Kościół Parafialny w Imielnie

Kościół romański z elementami gotyckimi i barokowymi. Korpus bazylikowy, trójnawowy, trójdzielny. Został wzniesiony w połowie XIII wieku, przebudowany kolejno w 2 połowie XV w. i w wieku XVII. Restaurowany dwukrotnie: w 1913 r. po zawaleniu się wschodniej ściany prezbiterium oraz w latach 1951-1954. Odnowiony w latach 80. XX w.- kapitalny remont wnętrza i wymiana tynków zewnętrznych.

Kościół zbudowany z tzw. kamienia pińczowskiego oraz z cegły. Tynkowany z zewnątrz, prezbiterium wewnątrz nieotynkowane. Posadzka z płyt kamiennych. Nawa główna, prezbiterium i zakrystia ze sklepieniem kolebkowo- krzyżowym, nawy boczne- kolebkowym. Dwie kaplice- w południowej spłaszczona kopuła na trompach, w północnej sklepienie kolebkowe z lunetami. Dach kryty blachą ocynkowaną. Stolarka okienna drewniana, kraty okienne z kutego żelaza, drzwi drewniane na żelaznych zawiasach pasowych. Portale wykonane z kamienia, podobnie jak schody w murze prowadzące na drewniany chór, posadowiony na dwóch słupach. Balustrada chóru drewniana.

Bryła kościoła określona jako przylegające do siebie prostopadłościany. Dominuje nawa główna. Jest trzykrotnie szersza od bocznych, na które otwiera się arkadami filarówymi. Nakryta dwuspadowym dachem, zwieńczona ośmioboczną sygnaturką.

Prezbiterium prostokątne, szerokością zbliżone do nawy głównej. Nakryte niezależnym dwuspadowym dachem. Od północy przylega doń zakrystia- duża, prostokątna, nakryta dachem jednospadowym. Nawy boczne wąskie, niższe od nawy głównej, nakryte dachem jednospadowym. Podłogi stanowią wylewki betonowe. Kaplica południowa prostokątna (nakryta mocno spłaszczoną kopułą), północna z zewnątrz również prostokątna, natomiast wewnątrz ośmioboczna (nieco wyższa od nawy bocznej, nakryta ośmioboczną kopułą z latarnią). Dwie kruchty - od zachodu na osi prostokątna oraz od północy przy nawie bocznej (nieco mniejsza).

Płaskorzeźba na murze Kościoła pw. Św. Mikołaja

Neobarokowa dzwonnica wybudowana została w 1850 roku. Była wielokrotnie remontowana. Wymurowana z cegły na planie kwadratu, prostopadłościenna,

trójkondygnacyjna. Kondygnacje zwężają się uskokowo ku górze. Dach namiotowy, kryty ocynkowaną blachą, zwieńczony czworoboczną sygnaturką- kryta tak jak dzwonnica.

Dzwonnica widziana wewnątrz ogrodu

Dzwonnica widziana spoza terenu kościelnego

Tynkowana obustronnie. Posadzka betonowa. Schody na górne kondygnacje przy zachodniej ścianie - drewniane, jednobiegowe, z deskowanymi poręczami. Drzwi drewniane, dwuskrzydłowe. Prześwity dzwonne półkoliście zamknięte z osłonami drewnianymi. W tylnej elewacji (północnej) prostokątna płycina, w której znajduje się okulus.

Zespół posiada bardzo duże wartości historyczne, artystyczne i naukowe, zwłaszcza wynikające z dobrze zachowanej substancji zabytkowej i wysokiego stopnia autentyzmu. Zabytek jest kompletny, dobrze zachowany wraz uzupełniającym go wyposażeniem oraz otoczeniem. Ze względu na rolę miejsca kultu religijnego posiada znaczne wartości niematerialne, jest istotny dla lokalnej społeczności.

Na terenie Zespołu, a także bezpośrednio obok znajdują się również zabytki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Imielno:

- cmentarz przykościelny,
- ogrodzenie z bramką i schodami, mur., ok. 1850 r.,
- plebania, mur., 1906 r.

Zespół kościoła wraz z otaczającym go ogrodzeniem ze schodami i bramką.

Plebania w Imielnie

Mierzwin- Zespół Kościoła Parafialnego, Rejestr: 90 z 02.06.2008 r.:

- kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła
- dzwonnica, drewn., 2 poł. XVIII w.,
- cmentarz przykościelny,
- ogrodzenie z bramą, mur.-żel., 4 ćw. XIX w.,
- plebania, mur., 1897 r.

Zespół Kościoła w Mierzwinie- widok z parkingu przykościelnego

Pierwotny kościół wzmiankowany w 1326 r. Istniejący kościół gotycki ufundowany przez Jerzego Niemstę Kulę. Kaplica północna wzniesiona w 1612 roku. Około 1888 r. wzniesiono kruchtę zachodnią i dobudówki południowe. Kościół gruntownie wyremontowano po 1946 r.

Kościół na środku wydzielonego ogrodzeniem terenu kościelnego, orientowany. Murowany z cegły i ciosu, częściowo obustronnie tynkowany. Nawa, kruchta i prezbiterium nieotynkowane. Nawa dwuprzęsłowa ze sklepieniem kolebkowo-krzyżowym (gwiaździstym z herbem Jastrzębiec na zachodnim zwrotniku). Przy nawie prostokątna dobudówka i pozostałości dawnej bocznej kruchty oraz kwadratowa kaplica (niższa od nawy z kopulastym dachem i kamienna latarnia, na pendentywach). Na osi od strony zachodniej kruchta główna, prostokątna (niższa dwukrotnie od nawy, kryta dachem dwuspadowym). Dach kryty ceramiczną dachówką marsylską, wysoki, dwuspadowy. Na wschodnim kamiennym szczycie dach nawy zwieńczony kamienną sygnaturką.

Prezbiterium prostokątne, dwuprzęsłowe, równe szerokością i wysokością z nawą. Kryte dachem trójpołaciowym, niższym od dachu nawy. Od północnej strony dawna zakrystia, kryta dachem jednospadowym. Kruchta południowa z kamiennym półkolistym portalem z oprofilowaną archiwoltą (ozdobioną wraz z węgarami pasami akantowego ornamentu z rozetami). Na gzymsie widoczny kartusz herbowy Sreniawa z literami AO, PP. W ciosowych partiach nawy i prezbiterium okna ostrołuczne, rozglifione, metalowe i drewniane

(futrynowe, dwuskrzydłowe, wielopolowe). Drzwi drewniane- jedno- i dwuskrzydłowe), osadzone w kamiennych węgarach, oklepkowane, z okuciami.

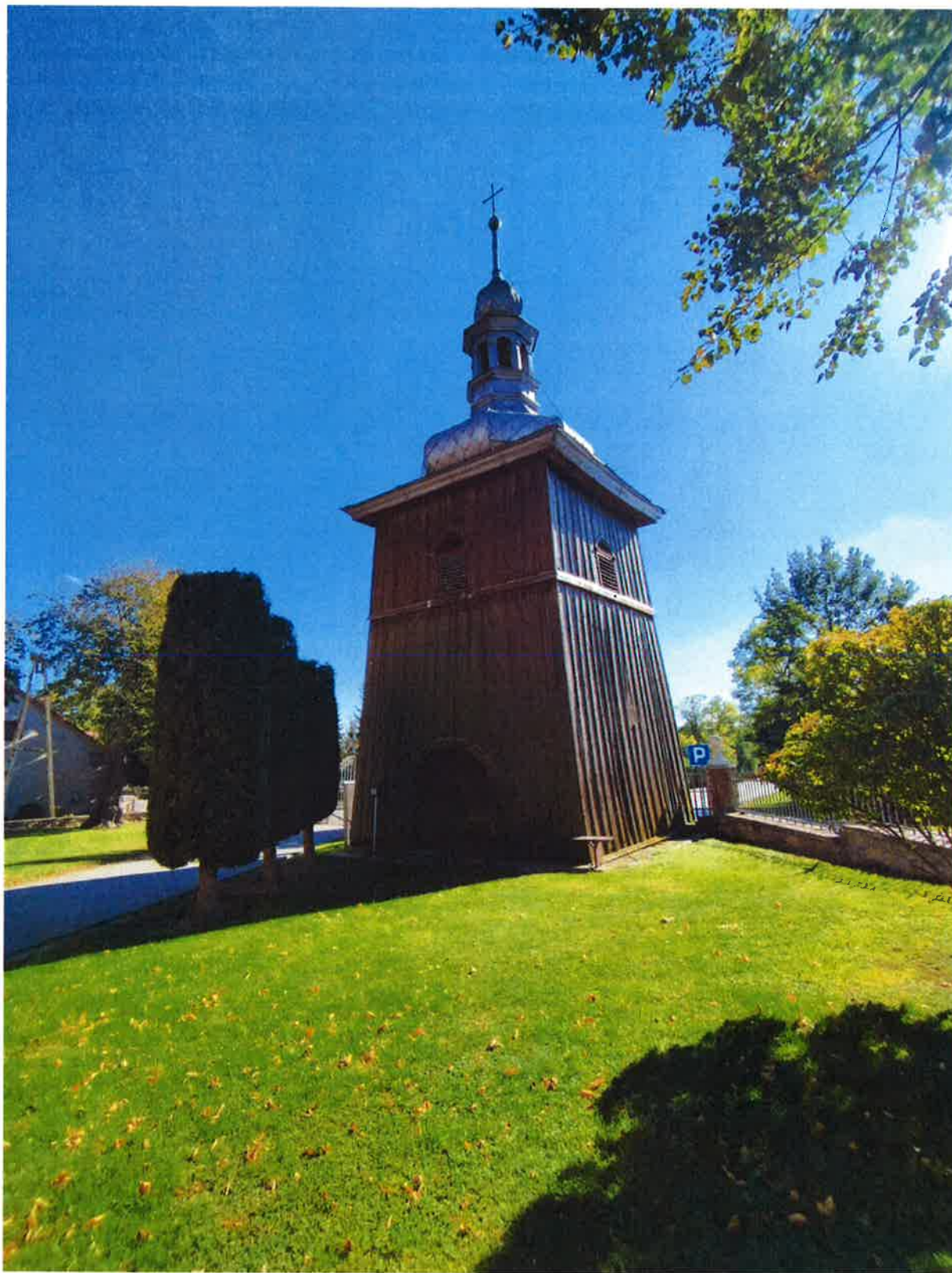
Wewnątrz wyposażenie współgrające z architekturą, zwłaszcza cenny jest drewniany chór nadwieszony z pełną balustradą (zdobiona na dwóch stylizowanych na tokańskie kolumnach). Na chór prowadzą spiralne, metalowe schody.

Kościół widziany z terenu ogrodu

Drewniana dzwonnica wybudowana jest na kamiennej podmurówce w linii ogrodzenia, od strony południowej zespołu kościelnego. Dzwonnica na planie kwadratu, w formie zwężającego się prostopadłościanu. Konstrukcja ścian słupowo- ramowa, szalowana od zewnątrz. Nakryta kopułą osadzoną na czterospadowym płaskim dachu, zwieńczoną wysoką ośmioboczną sygnaturką.

Wewnątrz betonowa posadzka i drabiniaste schody. Prześwity dzwonne proste, deskowe, półkoliście zwieńczone. Zawieszenia dzwonów drewniane. Dach kryty ocynkowaną blachą. Dwuskrzydłowe drzwi, oklepkowane w jodełkę, z okuciami, zawieszone na żelaznych zawiasach pasowych.

Cmentarz przykościelny lokalizowany jest w zachodniej części zespołu. Od zachodu zamyka go odcinkowo zarysowane ogrodzenie.

Od wschodu cmentarz zamknięty murem, który na wysokości prezbiterium wybrzuszonym. W miejscu tym znajdują się dwa nagrobki: Teresy z Grabkowskich Chwalibogowej oraz Antoniego Michalczewskiego z cechami klasycystycznymi.

Teren przykościelny wydzielony ogrodzeniem, uporządkowany, obsiany trawnikiem z pozostałością starodrzewu (nieliczny). Wokół kościoła chodnik z kostki betonowej.

Ogrodzenie powstałe zapewne w końcu XIX w., otacza zespół ogrodzony w znacznej części (północ, wschód) prostym murem kamiennym fragmentarycznie otynkowanym oraz ogrodzeniem ażurowym żeliwnym w części południowej (kamienny cokół nieotynkowany, żeliwny ażur w formie prętów zakończonych trójlistnie, połączonych u dołu listwą, u góry opaską).

Brama główna dwucokołowa, murowana, otynkowana. Na cokołach kamienne rzeźby pełnopostaciowe patronów kościoła - Św. Piotra i Św. Pawła. Wierzeje żelazne, odcinkowo

na środku wyniesione. Ażur na bramie w części górnej stanowią pionowe i poziome pręty, połączone nitami. Brama dołem pełna - profil naśladowujący płycinę o wklęsłych rogach z rozetami. Zdobiony stylizowanym liściem winogron.

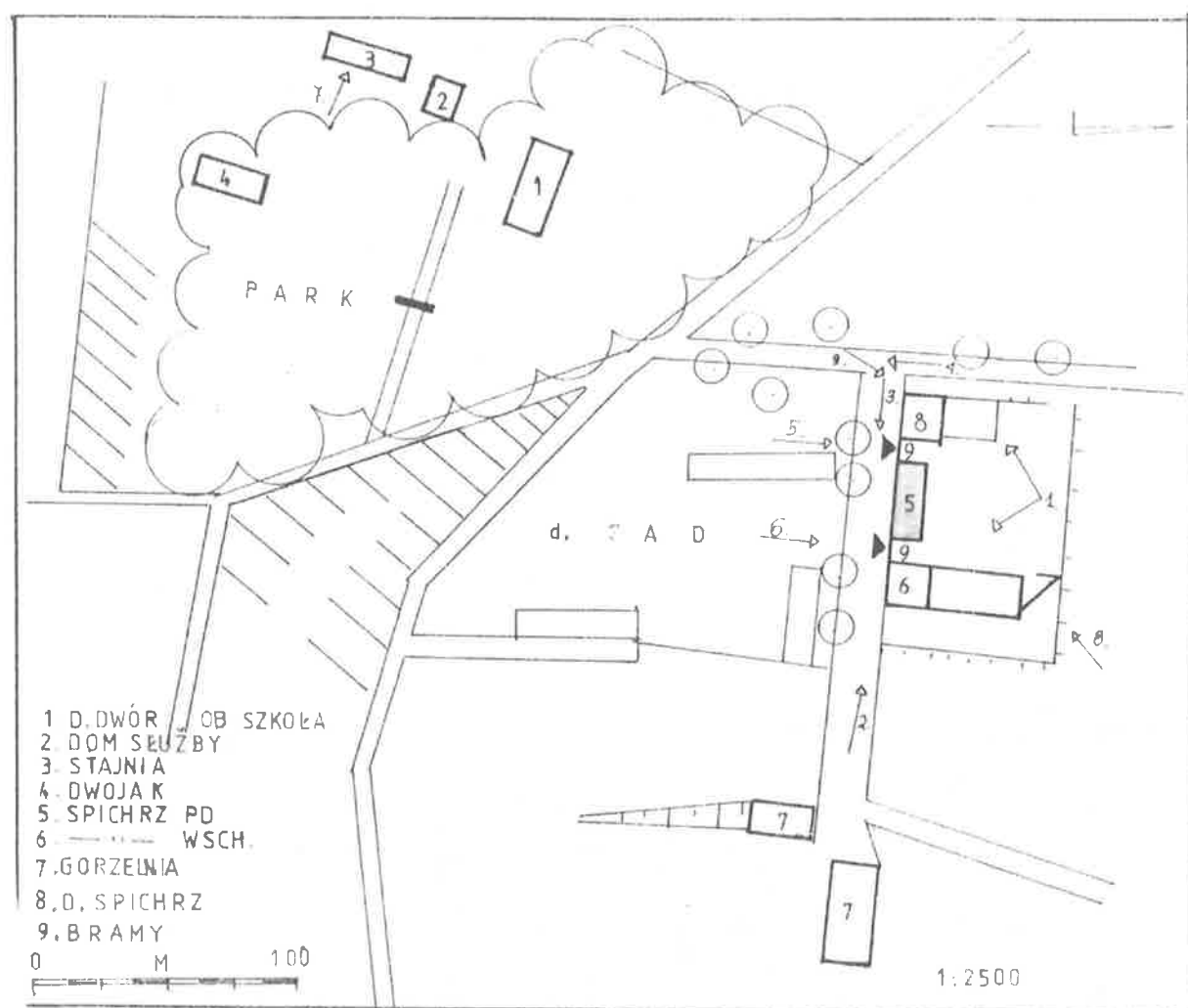
Murowana plebania, wzniesiona w 1897 roku w stylu eklektycznym. Zbudowana na planie prostokąta, dwutraktowa, obustronnie tynkowana. Budynek parterowy, częściowo podpiwniczony. Budynek nakryty dwuspadowym dachem z blachy ocynkowanej. Od frontu portyk, poprzedzony schodami, z czterema ośmiobocznymi filarami podtrzymującymi trzy ostrołuczne arkady (środkowa szersza od bocznych). Filary mają kostkowe bazy i proste gzymsy. Schody po bokach z murkami policzkowymi zakończonymi prostymi cokolikami. Na cokolikach pierwotnie znajdowały się lwy. Od strony zachodniej krótka dobudówka (z pomieszczeniami gospodarczymi), węższa i niższa od głównego budynku. Nakryta dachem jednospadowym. Przy wschodniej ścianie niewielki taras. Okna proste dwuskrzydłowe, obecnie wymienione na plastikowe, z zachowaniem pierwotnych podziałów. Drzwi wejściowe pod portykiem, z parą wąskich okien po bokach.

Wewnątrz budynek dostosowany do potrzeb użytkownika, znacznie przekształcony. Plebania wielokrotnie remontowana - w roku 1975 zrobiono remont kapitalny.

Zespół kościoła parafialnego w Mierzwinie to zabytek o dużych wartościach historycznych i artystycznych wynikających z bardzo dobrego stanu zachowania, kompozycji architektonicznej i wystroju. Może być przedmiotem badań naukowych, w tym konserwatorskich. Podkreślić należy również wartości niematerialne wynikające z roli miejsca kultu.

Motkowice- Zespół Parkowo- Folwarczy, Rejestr: 91/1-8 z 02.06.2008 r.

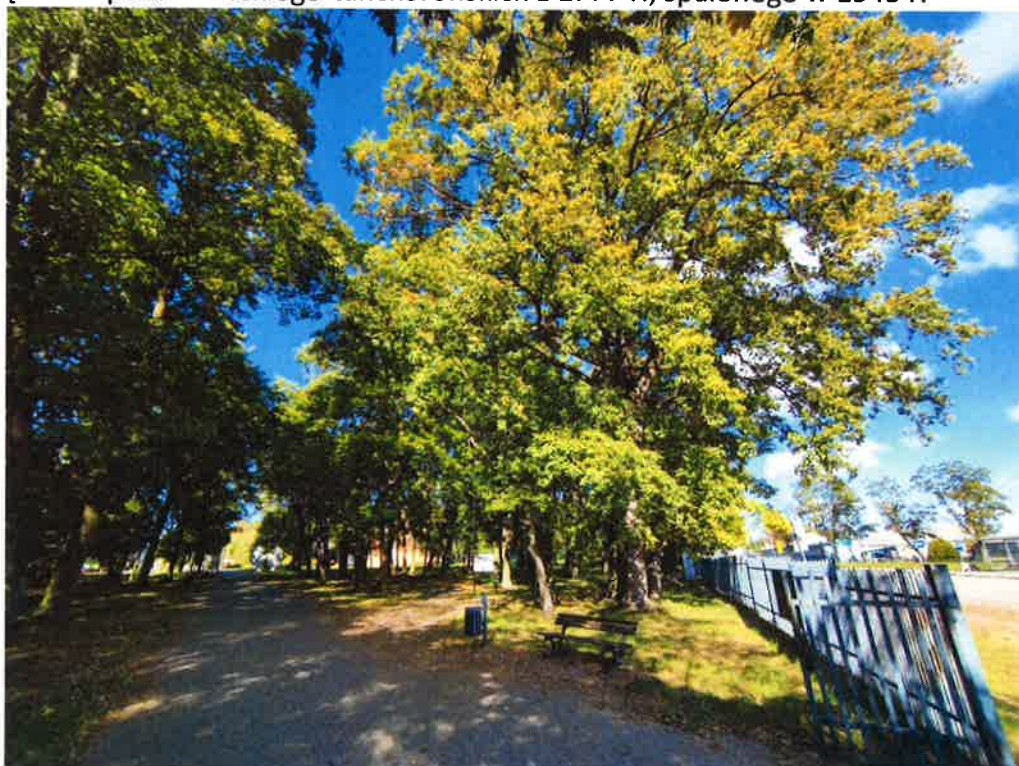
- Pozostałości bramy parkowej
- Pozostałości parku
- Dwie bramy na dziedziniec gospodarczy
- Spichlerz
- Magazyn
- Ruina stajni
- Ruina stodoły
- Stodoła
- Czworak, ob. dom mieszkalny, mur., 2 poł. XIX w.,
- Gorzelnia, mur., 1 poł. XIX (?) rozbud XIX/XX, (przy zespole folwarcznym)

Plan Zespołu (źródło Archiwum Zakładowe WUOZ Kielce)

Klasycystyczna brama parkowa z XVIII w., jedyna zachowania w całym zespole, obecnie nie związana z ogrodzeniem (niekompletna – brak skrzydeł bramnych i furtek oraz powiązania z murami, wolnostojąca). Zlokalizowana na głównej osi kompozycyjnej i komunikacyjnej dawnego założenia. Złożona z dwóch flankujących niesklepiony przejazd bramek pieszych arkadowych flankowanych filarami z dekoracją architektoniczną (gzymsy). Znajduje się w obrębie zespołu dworskiego Lanckorońskich z 1777 r., spalonego w 1945 r.

Park w obrębie zespołu parkowo-folwarcznego. Położony bezpośrednio przy drodze krajowej nr 78 oraz ul. Głównej i ul. Szkolnej w Motkowicach. Park powstał w XVIII wieku,

najprawdopodobniej wraz z dawnym dworem, datowanym na 1777 r. Zachował się czytelny pierwotny układ kompozycyjny i liczny starodrzew.

W obrębie parku dominująca jest lokalizacja dawnego dworu, obecnie piętrowy modernistyczny budynek szkoły podstawowej. W parku zachowała się brama wschodnia-klasycystyczna, z niesklepionym przejazdem i dwoma masywami flankującymi (bramki piesze).

Dwie reprezentacyjne arkadowe bramy w obrębie zespołu parkowo- folwarcznego zbudowane w stylu neoklasycystycznym powstały zapewne w końcu XVIII w. Stanowiły wjazd na teren zabudowań folwarcznych od ul. Gorzelnianej.

Bramy murowane z łomu wapiennego z użyciem cegły, tynkowane. Łączą dwa narożne budynki spichrzów z parterowym spichrzem po środku (w układzie liniowym, wzdłuż ulicy). Po roku 1985, brama zachodnia poddana została gruntownemu remontowi, odbudowano ją w formie zbliżonej do pierwotnej.

Zabytki posiadają dużą wartość historyczną i artystyczną, zarówno indywidualnie jak i element całości zabudowań folwarcznych. Nadana bramom forma architektoniczna – reprezentacyjna, dekoracyjna z powtarzającym się członowaniem gzymsów świadczy o celowym zabiegu artystycznym. Jako element zespołu bramy stanowią spójny, przemyślany i integralny element zabudowań pofolwarcznych (niestety w złym stanie). Stosunkowo mało rozpoznane mogą stanowić obiekt badań konserwatorskich.

Zabudowania folwarczne znajdują się bezpośrednio przy ul. Gorzelnianej w Motkowicach. Spichlerz neoklasycystyczny zbudowany pod koniec XVIII w. w środkowej części pierzei zabudowy od ulicy Gorzelnianej, pomiędzy bramami wjazdowymi na dziedziniec gospodarczy folwarku. Pod koniec XIX wieku przebudowano więźbę dachową. W 1835 r. prowadzono przebudowę, o czym świadczy plakietka z tą datą umieszczona w fasadzie. W czasie II Wojny Światowej przetrzymywano tu więźniów. Po 1945 r. własność Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Motkowicach. W 1952 r. przekształcony na młyn z magazynem. W 1986 r. budynek wyremontowano - otynkowanie i pomalowanie elewacji, przebudowa podestu od południowej strony.

Parterowy budynek na wysokim cokole piwnic w obrębie zespołu parkowo-folwarcznego. Zbudowany na planie prostokąta z kamienia wapiennego z fragmentami z cegły

ceramicznej, tynkowany. Po środku południowej fasady wysoki podest wejściowy z lustrzanymi schodami.

Dach dwuspadowy, kryty gontem na łątach, na którym umieszczono płyty eternitu falistego. Okna od wschodu małe owalne, od zachodu duże prostokątne, na północnej ścianie trzy małe okienka, na południowej pionowe, prostokątne. Drzwi drewniane, ramowe. Od fronty szalowane deskami w „jodełkę”, od środka pionowo. Żelazne okucia kowalskie.

Wewnątrz przy zachodniej ścianie znajdują się schody do piwnicy i na strych. Piwnice w układzie analogicznym z pomieszczeniami w amfiladzie. Poddasze użytkowe, przedzielone w części wschodniej.

Magazyn- dawny spichlerz zbudowany pod koniec XVIII w. w wschodniej, skrajnej części zabudowy gospodarczej pierzei od ul. Gorzelnianej.

Parterowy budynek jednoprzestrzenny, na planie kwadratu, wzniesiony z kamienia wapiennego i z cegły ceramicznej, tynkowany. Posadowiony na wysokich sklepionych piwnicach. Połączony ze śródownym spichlerzem bramą od zachodu. Dach dwuspadowy, kryty gontem na łątach, na którym umieszczono płyty eternitu (obecnie zawalony). Okna od wschodu prostokątne, okratowane, na południowej ścianie jedno prostokątne okno (pozostałe pięć miejsc we wnękach fasady na okna zamurowane). Drzwi metalowe, współczesne.

W 2019 r. wykonano techniczne zabezpieczenie szczytu od strony ul. Gorzelnianej ze względu na groźbę zawalenia. Magazyn w dużej części uległ zawaleniu, zabezpieczono technicznie szczyty przed zawaleniem, ale to działanie doraźne, nie rozwiązujące problemu. Przy ruinie właściciele umieścili tablice informujące o niebezpieczeństwie dalszego zawalenia się budynku i zakazie wstępu.

Ruina stajni to parterowy budynek jednoprzestrzenny w obrębie zespołu parkowo-folwarcznego. Dawny spichlerz zbudowany pod koniec XVIII w. w zachodniej części zabudowy pierzei budynków gospodarczych od ul. Gorzelnianej, połączony ze spichlerzem środkowym bramą od wschodu. Odbudowany z ruiny w latach 80. XX w. i przystosowany do pełnienia funkcji warsztatu wulkanizacyjnego. Zbudowany na planie kwadratu z kamienia wapiennego i z cegły ceramicznej, tynkowany. Połączony ze spichlerzem bramą. Południowa fasada rekonstruowana na wzór fasady spichlerza wschodniego. Dach dwuspadowy, kryty płytami eternitu falistego. Okna na południowej ścianie dwa prostokątne, od wschodu okratowane. Drzwi metalowe, współczesne od strony podwórka.

Stodoła niegdyś przylegała do budynku magazynu (spichlerz wschodni) w obrębie zespołu parkowo-folwarcznego. Obiekt niemal nie istnieje, zawałił się, a rumosz uprzątnięto. Zachowały się jedynie piwnice, które są niedostępne. Druga stodoła zachowała się jedynie fragmentarycznie (dwa filary- po jednym od wschodu i zachodu oraz ściana północna) wraz z ruinami plewnika bezpośrednio przylegającego do północnej elewacji budynku. Dach pierwotnie dwuspadowy. Przy ruinach umieszczono tablice informujące o niebezpieczeństwie dalszego zawalenia się budynku i zakazie wstępu.

Budynek dawnego czworaka na terenie parku podworskiego, w jego południowej części. Obiekt murowany, prostokątny, parterowy. Odbudowany po 1994 roku i przystosowany do celów mieszkaniowych (przebudowa, rozbudowa). Dach dwuspadowy, kryty dachówką. Stolarka okienna i drzwiowa współczesna, bez historycznych podziałów. Zbytek znacznie przekształcony, zachowała się częściowo kubatura i dyspozycja ścian zewnętrznych, substancja w stopniu nieznanym. Brak wartości artystycznych, podstawowa wartość historyczna ze względu na przynależność do zespołu i lokalizację na terenie dawnego parku.

Gorzelnia przy folwarku wymieniona jest w 1872 r. Szacuje się, że piwnice oraz magazyn spirytusu są wcześniejsze i powstały na początku XIX w. Posadowiona w pobliżu Nidy, nieco na wschód od zabudowań gospodarczych folwarku (spichlerze, stajnie, stodoły).

Gorzelnia zbudowana na planie prostokąta, posiada bardzo grube mury (ok. 0,7-1 m grubości) z kamienia wapiennego, cegły ceramicznej i cegły ręcznej. Kolebkowe sklepienia, posadzki betonowe, okna ościeżnicowe, dwuskrzydłowe- od północy z kratami przewlekаныmi w ościeżnicach, od południa częściowo otwieranymi. Drzwi stalowe spawane, obite blachą. Dach dwuspadowy, kryty blachą.

Magazyn spirytusu to wolnostojący budynek parterowy, na planie prostokąta, kryty wysokim dachem dwuspadowym dachem blaszanym.

Obecnie budynek budynki gorzelni są dobrym przykładem zaadoptowania zabytku na potrzeby współczesnych funkcji z zachowaniem ich najważniejszych cech oraz wartości.

Zabytkowy zespół parkowo- folwarczny posiada jako całość wartość historyczną, poszczególne obiekty poza historyczną, mają wartość artystyczną, wynikającą z funkcji, lokalizacji i roli w dawnym zespole oraz indywidualnych cech architektonicznych, świadczących o czasie powstania oraz stylu. Zabytki mogą być przedmiotem badań, a jako poszczególne elementy zespołu posiadają duże wartości edukacyjne.

Motkowice cmentarz wojenny 1914-1915 r., Rejestr: 92 z 02.06.2008 r.

Cmentarz jest zlokalizowany przy skrzyżowaniu drogi krajowej nr 78 z drogą polną. Założony został na planie prostokąta ok 20x18 m. Obwiedziony jest szpalerem drzew (akacje, dęby) i krzewów (jeżyny). Na cmentarzu znajdują się 4 rzędy 38 mogił usypanych z piasku, na których umieszczono drewniane krzyże (pierwotnie były to krzyże z patyków). Po środku cmentarza jest alejka i drewniany krzyż o wysokości ok 3m. Na poprzecznym ramieniu krzyża wyryto napis: „Śpijcie spokojnie w tej mogile / Wy, którzy za różne walczyli ideje!”. Poniżej umieszczono pionowy napis: „Wieczne Odpoczywanie Racz Im Dać Panie”. Przy krzyżu mogiła ziemna.

Według informacji miejscowych, cmentarz pierwotnie otoczony był niewielkim wałem, na mogiłach było kilkanaście drewnianych krzyży z wyrytymi napisami: „Nieznany żołnierz austriacki”, „Nieznany żołnierz rosyjski”. Według źródeł archiwalnych na cmentarzu spoczywa 34 żołnierzy armii austriackiej oraz 4 żołnierzy armii rosyjskiej, poległych w I Wojnie Światowej.

Według informacji miejscowych, cmentarz pierwotnie otoczony był niewielkim wałem, na mogiłach było kilkanaście drewnianych krzyży z wrytymi napisami: „Nieznany żołnierz austriacki”, „Nieznany żołnierz rosyjski”. Według źródeł archiwalnych na cmentarzu spoczywa 34 żołnierzy armii austriackiej oraz 4 żołnierzy armii rosyjskiej, poległych w I Wojnie Światowej.

W 1990 roku dokonano renowacji cmentarza: wykarczowano zbędne zarośla i krzewy, splantowano teren, umieszczono nowe drewniane krzyże, wykonano drewniane ogrodzenie i alejkę.

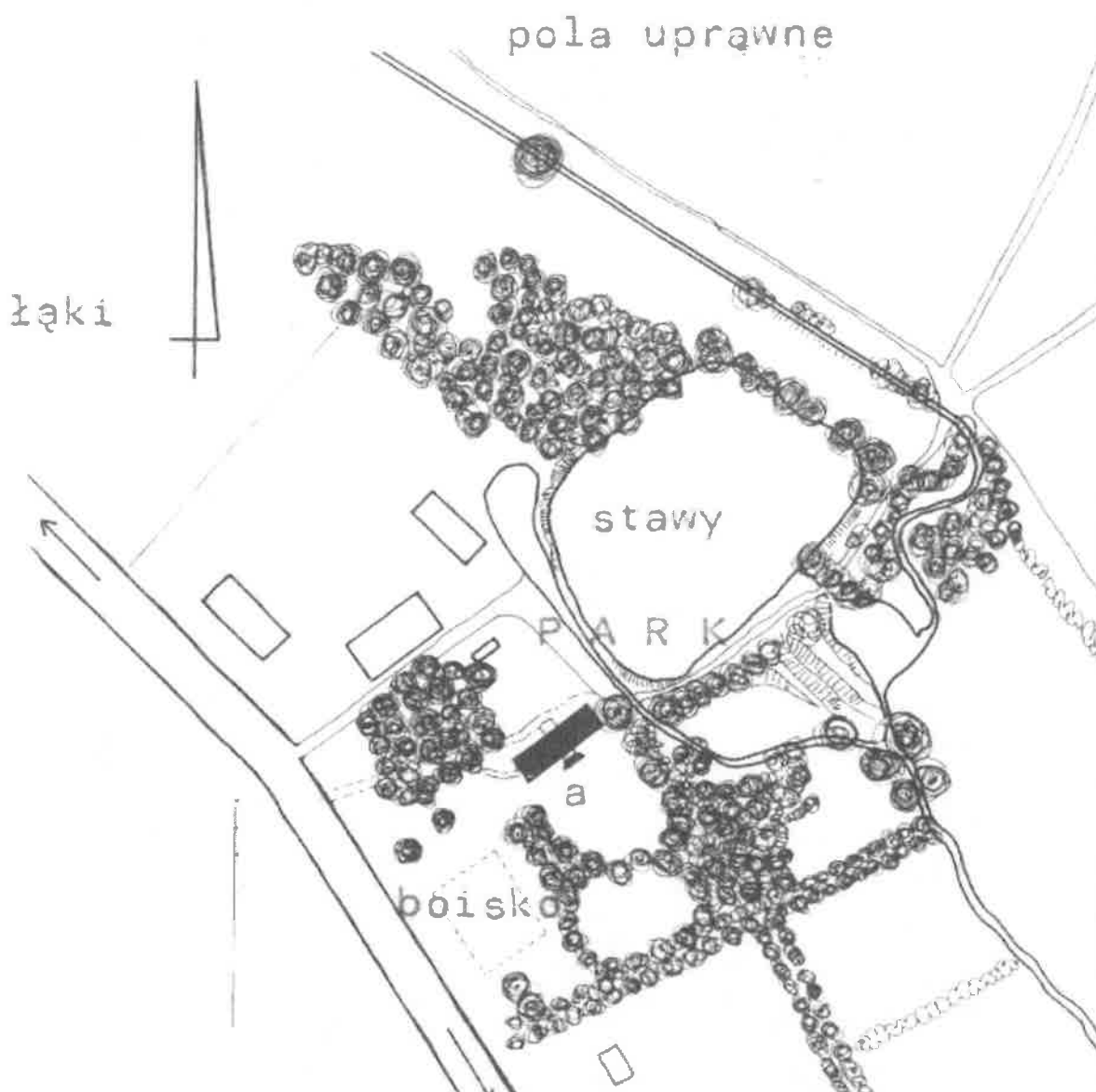
Cmentarz zadbany, widoczne efekty stałych zabiegów pielęgnacyjnych. Oznakowany tabliczką informacyjną. Otoczony niskim drewnianym ogrodzeniem. Brak widocznych uszkodzeń czy zniszczeń.

Cmentarz posiada bardzo dużą wartość historyczną (utrwalona funkcja, związek z wydarzeniami historycznymi), artystyczną (kompozycja, starodrzew) oraz niematerialną, związaną z czią miejsc pochówków i walk narodowo-wyzwoleńczych. Obiekt jest dobrze utrzymany, co dodatkowo pozytywnie wpływa na ocenę wartości zabytkowych.

Opatkowice Murowane- Zespół Dworsko- Parkowy, Rejestr: 93/1-2 z 02.06.2008 r.:

- Dwór
- Park

Plan sytuacyjny w skali 1:2000(źródło Archiwum Zakładowe WUOZ Kielce)

Od XIV w Opatkowice często zmieniali właścicieli. Brak jest jednak informacji czy zamieszkiwali w swych dobrach. Pierwsze wzmianki dotyczą dopiero Strzelbickich którzy rozpoczęli budowę nowego dworu po spaleniu się w 1846 r. poprzedniego. Dwór zachowany po dzień dzisiejszy wybudowali najprawdopodobniej Laskowscy, którzy nabyli majątek w 1858 r. Po II Wojnie Światowej w dworze były mieszkania, a następnie szkoła podstawowa. Obecnie własność prywatna.

Dwór w Opatkowicach Murowanych to budynek murowany o wym. 35,6 x 12 m, parterowy na planie wydłużonego prostokąta z wydatnym gankiem czterokolumnowy (ganek rozebrany w 1991 r.). Główne wejście usytuowane od strony północnej poprzez duży przedsionek za którym znajduje się duża sala, będącą prawdopodobnie salonem. W jego północno-wschodnim narożniku znajdował się piec o ozdobnych brązowych kaflach (drugi zabytkowy piec z mniej dekoracyjnych kafli zielonych znajdował się w pomieszczeniu po wschodniej stronie).

Przez drzwi w południowej ścianie salonu wychodzi się na prostokątny taras poprzedzony rozszerzającymi się ku dołowi pięciostopniowymi schodami z ażurowymi balustradami, dekoracyjnie odginającymi się stosownie do kształtu schodów. W elewacjach bocznych znajduje się tylko po jednym otworze drzwiowym, umieszczonym pośrodku. Wschodni poprzedza wąski podest ze schodkami, ujęty po bokach gładkimi balustradami. W bocznych partiach budynku układ wewnątrz dwu i półtaktowy z bardzo wąskim korytarzykiem biegnącym prawie środkiem, po którego obu stronach znajdują się pomieszczenia.

Od zachodniej strony słabo widoczne fundamenty kuchni dworskiej która początkowo była oddzielnym budynkiem drewnianym krytym słomą o wymiarach podanych w łokciach 34x11x3,5. W XX w. w wyniku przebudowy dworu kuchnia była murowana i połączona z budynkiem dworu ceglany murem.

W 2010 r. dwór został przebudowany i wyremontowany. Obecnie zadbane, brak widocznych uszkodzeń czy zniszczeń.

Park powstały zapewne w 2 poł. XIX w. przy dworku w Opatkowicach ma nieregularny kształt. Składa się on z kilku części tworzących układ swobodny, chociaż w ogólnym zarysie wyznaczony prostokątnym układem osi, który bierze swój początek w budynku dworu, którego oś poprzeczna wyznacza dwa symetryczne, zbliżone wielkością wnętrza parkowe.

Wnętrze ogrodowe jest całkowicie zamknięte, zaakcentowane grupą brzoź na osi budynku oraz symetrycznie rozmieszczonymi dwoma tujami. Wokół wnętrza wśród drzew przebiega swobodnie ścieżka. Jej wylot na otwartą przestrzeń zakończony jest grupą okazałych wierzb

i kasztanów. Ścieżka ta stanowi prawdopodobnie dawną dziką promenadę. Jej początek zaakcentowany okazałym świerkiem wiąże się z rozpoczynającą się w narożniku południowym aleją lip długości ok. 150 m biegnącą w kierunku łączki, która obrzeżona jest, wzdłuż wschodniej granicy parku, niską skarpą porośniętą krzewami dzikiej róży. Od alei lipowej nieco poniżej dworu odchodzi w kierunku południowo-wschodnim prostopadła do niej aleja poprzeczna, również obsadzona lipami.

Centrum kompozycyjne północno-zachodniej części parku oraz założenia jako całości stanowi staw o powierzchni ok. 1 ha, owalny, wydłużony w kierunku północno-zachodnim. Drzewostan jest zadbany, widoczne efekty stałych zabiegów pielęgnacyjnych. Brak widocznych uszkodzeń czy zniszczeń.

Zabytek posiada duże wartości historyczne (dwór- zachowana substancja, kubatura i dyspozycja bryły zewnętrznej, kontekst otoczenia, park- zachowany i czytelny pierwotny układ kompozycyjny, z jego kluczowymi elementami funkcjonalnymi) oraz artystyczne (program architektoniczny, detale elewacji, położenie wśród starodrzewu parkowego). Zabytek może być przedmiotem badań naukowych, konserwatorskich, zwłaszcza nad rozwojem założenia zieleni komponowanej i związkiem programu z ówczesnymi nurtami w zakładaniu parków.

Stawy- Zespół dworski:

- dwór, mur., 2 poł. XIX w., cz. rozebrany 1980, odbud. w dawnej formie 1990-1993
- park Rejestr: 94 z 02.06.2008 r.

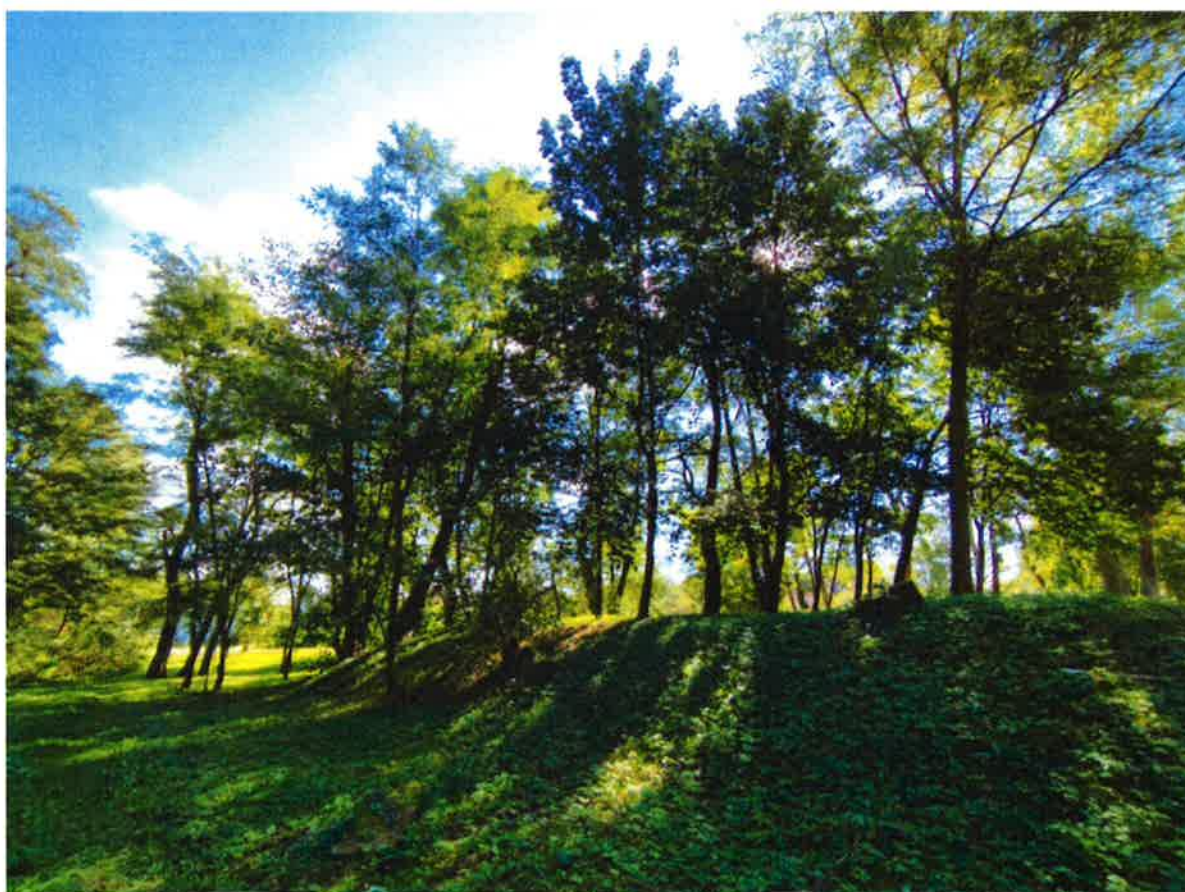
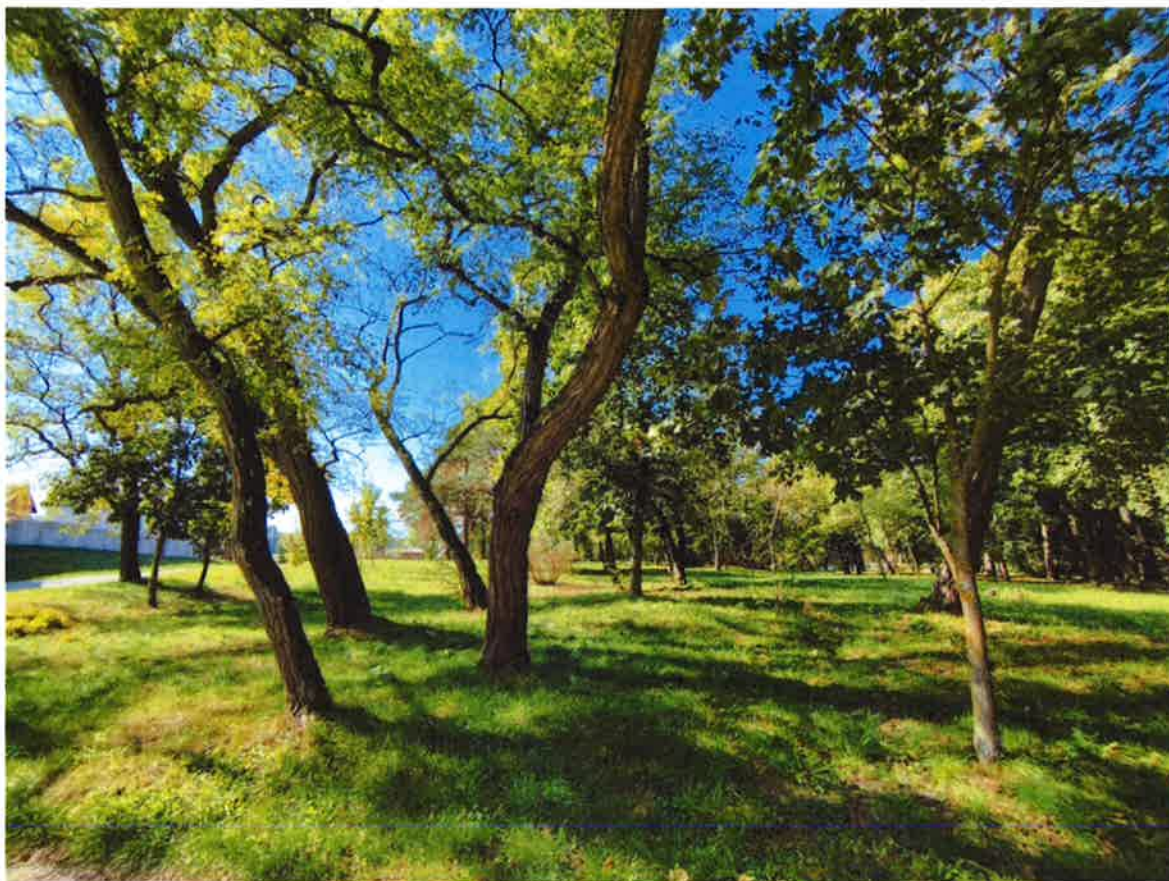
Dwór wybudowano w 2 połowie XIX w. W 1980 r. został częściowo rozebrany, a następnie częściowo odbudowany w dawnej formie w latach 1990-1993. Obecnie mieści punkt przedszkolny.

Budynek murowany, na planie prostokąta, tynkowany. Nakryty wielospadowym dachem z blachy ocynkowanej. Od północy i południa portyki ze schodami, z czterema filarami podtrzymującymi trzy arkady wieńczone tympanonem. Od strony zachodniej krótka dobudówka - węższa i niższa od głównego budynku. Nakryta dachem trójspadowym. Przy wschodniej ścianie niewielki taras. Okna duże, prostokątne, dwudzielne z nadświetlem (być może historyczny podział). Drzwi wejściowe pod portykiem, z parą okien po bokach.

Wewnątrz obiekt dostosowany do aktualnych potrzeb użytkownika. Przed elewacją frontową owalny podjazd, wokół zieleń parkowa ze starodrzewem. W latach 1990-1993 dwór został odbudowany i wyremontowany.

Obiekt zadbane, brak widocznych uszkodzeń czy zniszczeń, posiada znaczne wartości historyczne i artystyczne (w znacznej mierze odbudowany w dawnej formie, oryginalność substancji trudna do oceny), odtworzono jego wygląd zewnętrzny, a lokalizacja na terenie historycznego parku daje mu doskonały kontekst kulturowy i ekspozycyjny.

Park otaczający późniejszy dwór założony został w XVIII w. Przez lata nie uległ przekształceniom. Brak podziału wyznaczonego alejami. Jedyna droga, to ta, która prowadzi do dworu. Na terenie występuje starodrzew reprezentujący głównie gatunki liściaste. Drzewostan jest zadbane, widoczne są efekty stałych zabiegów pielęgnacyjnych. Brak widocznych uszkodzeń czy zniszczeń.

Teren parku i zieleń historyczna jest wyraźnie wydzielona i identyfikowalna. Brak zasadniczych zmian w ukształtowaniu i zagospodarowaniu jest gwarantem znacznej autentyczności założenia, przez co osiada duże wartości historyczne i artystyczne.

Poza zabytkami opisanymi powyżej (zabytki w rejestrze) na terenie gminy Imielno znajdują się liczne obiekty zabytkowe w postaci figur i kapliczek przydrożnych oraz krzyży przydrożnych. Ważnym elementem kulturowego krajobrazu gminy są również cmentarze grzebalne rzymsko-katolickie w miejscowościach Imielno i Mierzwin.

5.2.4. Zabytki ruchome

Zgodnie z art. 3. pkt. 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Z terenu Gminy Imielno Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Kielcach wpisał do rejestru zabytków ruchomych województwa świętokrzyskiego wyposażenia kościołów parafialnych w Imielnie i w Mierzwinie.

Wykaz elementów wyposażenia oraz ich opis znajduje się w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Kielcach.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy Imielno.

Stanowiska archeologiczne z terenu Gminy Imielno zostały odkryte m.in. na podstawie badań Archeologicznego Zdjęcia Polski, które były realizowane w latach 70-tych i 80-tych XX wieku. Karty ewidencyjne stanowisk archeologicznych znajdują się w Archiwum Zakładowym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Kielcach w zbiorze wydzielonym Wydziału Zabytków Archeologicznych, Techniki i Rejestru Zabytków Archeologicznych. Teren gminy rozkłada się na powierzchni 6 obszarów AZP: 90-61, 91-60, 91-61, 92-60 i 92-61.

Na terenie Gminy Imielno odnotowano i zewidencjonowano 96 stanowisk archeologicznych pochodzące z różnych okresów, głównie ze śladami osadnictwa, nie posiadające własnej formy terenowej. Rejestrowe stanowiska znajdują się w miejscowościach: Stawy – Rezerwat Archeologiczny wraz z grodziskiem wczesnośredniowiecznym oraz osada wczesnośredniowieczna, Motkowice – osada z okresu wpływów rzymskich.

Zabytkami archeologicznymi wpisanymi do Rejestru Zabytków Archeologicznych Województwa Świętokrzyskiego są:

Obszar AZP/ Nr str.	Miejscowość	Określenie obiektu	Nr Rejestru	Data wpisu (ostatniej decyzji)
91-61/3	Motkowice	Osada z okresu wpływów rzymskich	705 A	07.03.1972
91-61/7	Stawy	Osada wczesnośredniowieczna	C27	28.06.2018
91-61/5 91-62/8	Stawy	Rezerwat archeologiczny, „STAWY”, grodzisko wczesnośredniowieczne	C5	28.08.2014

Na terenie Gminy Imielno odnotowano i zewidencjonowano 96 stanowisk archeologicznych pochodzące z różnych okresów, głównie ze śladami osadnictwa, nie posiadające własnej formy terenowej. Rejestrowe stanowiska znajdują się w miejscowościach: Stawy – Rezerwat Archeologiczny wraz z grodziskiem wczesnośredniowiecznym oraz osada wczesnośredniowieczna, Motkowice – osada z okresu wpływów rzymskich.

Osada z okresu wpływów rzymskich i wczesnego średniowieczna, wpisana do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach L.dz.KL.Va-680/705/72 z dnia 7 marca 1972 r., pod Nr 705 Dział A.

Osada z okresu wpływów rzymskich i wczesnego średniowieczna – stanowisko 1 – położona jest na terenie sołectwa Motkowice, na terenie dawnej Spółdzielni Produkcyjnej. Działki są częściowo zabudowane i niszczone przez wkopy gospodarcze. Jest ważnym obiektem archeologicznym, przedstawia dużą wartość dla badań nad najdawniejszymi dziejami naszego kraju i podlega ochronie prawnej.

Osada wczesnośredniowieczna, wpisana do rejestru zabytków decyzją Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znak: ZATiRA.RA.5134.129.2.2018 pod Nr Rejestru C.27 z czerwca 2018 r. (pierwszy wpis do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach L.dz..KL.Va-680/703/72 z dnia 7 marca 1972 r., pod Nr 703 Dział A.).

Osada wczesnośredniowieczna – stanowisko 2 – położona jest na terenie sołectwa Stawy, tuż przy granicy z sołectwem Motkowice, na terenie nazywanym „Mieczne” Jest ważnym obiektem archeologicznym, przedstawia dużą wartość dla badań nad najdawniejszymi dziejami naszego kraju i podlega ochronie prawnej. Teren jest użytkowany rolniczo.

Rezerwat archeologiczny chroniący grodzisko wczesnośredniowieczne, Rezerwat Archeologiczny „STAWY” wpisany do rejestru zabytków decyzją Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znak IA.5132.5.2014 pod Nr Rejestru C.5 z dnia 28 sierpnia 2014 r. (pierwszy wpis do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach L.dz.KL.IVa-2/1/524/68 z dnia 27 marca 1971 r. pod Nr 524 Dział A).

Grodzisko, obejmuje wyjątkowo cenny kompleks osadniczo – obronny pochodzący z epoki plemienną i wczesnopaństwowej (IX-XII w.). Stanowi pozostałość po kamiennej osadzie obronnej. Osada okolona była pierścieniami fos i wałów; należała do systemu obrony pogranicza ziem piastowskich. Grodzisko zlokalizowane zostało na wyspie, w dawnych rozwidleniach Nidy. Grodzisko jest częścią dziedzictwa kulturowego trwale wpisanego w krajobraz. Teren jest użytkowany rolniczo.

Rezerwat archeologiczny położony jest na terenie gruntów należących do sołectwa

Motkowice i Stawy w Gminie Imielno oraz gruntów należących do sołectwa Umianowice Gmina Kije. Samo grodzisko zlokalizowane jest w sołectwie Stawy w Gminie Imielno.

Oprócz obiektów archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, na terenie gminy Imielno znajdują się liczne **stanowiska archeologiczne**, wpisane do ewidencji zabytków, znane z badań Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP), rozpoznania powierzchniowego, danych bibliograficznych i archiwalnych. Stanowiska archeologiczne stanowią pozostałości śladów osadniczych, osad, cmentarzysk. W granicach opracowania, najliczniejsze stanowiska archeologiczne spotykamy w granicy sołectw: Sobowice, Bełk, Borszowice, Motkowice, Stawy, Imielnica, Opatkowice Murowane, Opatkowice Drewniane, Opatkowice Pojałowskie, Grudzyń, Zegartowice. Mniej liczne są stanowiska archeologiczne w sołectwach: Imielno, Dalechowy, Mierzwin.

Z informacji zawartych w kartach ewidencyjnych poszczególnych stanowisk (karty w GEZ) wynika, że materiał zabytkowy pochodzący z pozostałych stanowisk w gminie jest niewielki. Według zapisów „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Imielno” szczególnej ochronie podlegać powinny stanowiska i strefy archeologiczne. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub w decyzjach administracyjnych powinno się uwzględniać położenie tych stanowisk. Wszelkie prace inwestycyjne w granicach stanowisk archeologicznych wymagać będą uzgodnień ze Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W razie konieczności powinny zostać zapewnione badania archeologiczne, których zakres i rodzaj określi ŚWKZ w Kielcach. Mogą to być badania:

- powierzchniowe (polegające na prospekcji terenowej obszaru planowanej inwestycji w celu odkrycia widocznych zabytków archeologicznych - znalezisk na powierzchni bądź form terenowych),
- nadzór archeologiczny (polegający na stałej obecności archeologa w miejscu prowadzenia inwestycji, jego zadaniem jest udokumentowanie wszystkich obiektów mogących mieć charakter zabytkowy, a także wstrzymanie prac w przypadku natrafienia na nieruchomy zabytek archeologiczny bądź ruchomy wymagający konsultacji z konserwatorem),
- badania wykopaliskowe (najbardziej inwazyjna metoda, polega na eksploracji nawarstwień stratygraficznych i znajdujących się w nich obiektów oraz konstrukcji),
- badania sondażowe (polegają na otwarciu niewielkiego wykopu w celu weryfikacji obecności stanowiska archeologicznego).

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie Gminy Imielno brak obiektów i zbiorów muzealnych.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

*W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003r., **dziedzictwo niematerialne** to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej*

Konwencji obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Na terenie Gminy Imielno dziedzictwo niematerialne zostało zachowane i jest kultywowane poprzez m.in.: zachowanie obrzędowości i tradycji związanych z świętami kościelnymi, zachowanie obrzędowości ludowej oraz pamięci historycznej.

Działalnością kulturalną na terenie Gminy Imielno zajmuje się Gminna Biblioteka Publiczna w Imielnie z filiami w Mierzwinie i Motkowicach. Biblioteki mają na celu upowszechnianie wiedzy, czytelnictwa i kultury jako czynników mających wpływ na wzrost poziomu życia mieszkańców, poszanowanie i ochronę dziedzictwa kulturowego, gromadzą, opracowują, przechowują i udostępniają materiały biblioteczne. Działalność kulturalna wśród dzieci i młodzieży prowadzona jest również w szkole poprzez wszelkiego rodzaju grupy recytatorskie, teatryki dla dzieci i młodzieży itp. Biblioteki na terenie Gminy Imielno kierują ciekawą ofertą dla wszystkich grup odbiorców i dostosowaną do różnych potrzeb społecznych. Specyficzną grupę czytelników stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym. Podejmuje się działania, by zachęcić seniorów do aktywnej jesieni życia, a tym samym przeciwdziałania poczuciu osamotnienia i pustki. Organizowane są spotkania, koła zainteresowań, warsztaty edukacyjne. Biblioteka pełni przede wszystkim funkcje integracyjne, organizowane są uroczystości z różnych okazji np. andrzejkki, mikołajki, Dzień Dziecka, Tydzień Bibliotek.

W Gminie Imielno brak jest Domu Kultury. Świetlice zlokalizowane w strażnicach OSP w miejscowościach: Borszowice, Dalechowy, Dzierszyn, Grudzyny, Imielno, Imielnica, Jakubów, Mierzwin, Motkowice, Opatkowice Murowane, Sobowice, Stawy, Zegartowice udostępniają tylko pomieszczenia, nie posiadają niezbędnego wyposażenia, opiekunów, nie prowadzą zajęć. Działalność kulturalna wśród dzieci i młodzieży prowadzona jest również w szkole poprzez wszelkiego rodzaju grupy recytatorskie, teatryki dla dzieci i młodzieży itp. Istotne znaczenie dla lokalnej tożsamości kulturowej w gminie mają obiekty zabytkowe, miejsca historyczne, pamiątki, cmentarze, miejsca związane z pobytem wybitnych osobistości historycznych, lokalne legendy i podania, tradycje.

Ośrodkami kultu religijnego w gminie są parafie rzymsko-katolickie. Kościoły zlokalizowane są w miejscowościach Imielno, Mierzwin, Motkowice. Obrzędowość kościelna to nie tylko uczestnictwo w świętach roku liturgicznego, odpusty, ale i dbałość o miejsca kultu: kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne (porządkowanie i strojenie) oraz cmentarze. Z obrządkami kościelnymi wiążą się również uroczystości patriotyczne, które zwykle posiadają oprawę religijno-patriotyczną.

Na terenie gminy działają Koła Gospodyń Wiejskich: KGW Motkowice, KGW Grudzyny, KGW Borszowice, KGW Helenówka, KGW Sobowice, KGW Jakubów.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze Gminy Imielno funkcjonuje jedna z w/w form ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków.

Na terenie Gminy Imielno znajduje się 20 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Wykaz obiektów nieruchomych z terenu Gminy Imielno wpisanych do rejestru zabytków woj. świętokrzyskiego przedstawia poniższe zestawienie:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru
1.	Motkowice	Osada z okresu wpływów rzymskich	705 A
2.	Stawy	Osada wczesnośredniowieczna	C.27
3.	Stawy	Rezerwat archeologiczny, „STAWY”, grodzisko wczesnośredniowieczne	C.5
4.	Grudzyń	Zespół dworsko-parkowy - dwór	A.88/1
5.	Grudzyń	Zespół dworsko-parkowy - park	A.88/2
6.	Imielno	Zespół kościoła- Kościół parafialny pw. św. Mikołaja	A.89/1
7.	Imielno	Zespół kościoła- dzwonnica	A.89/2
8.	Mierzwin	Zespół kościoła parafialnego - kościół parafialny pw. Św. Piotra i Pawła	A.90
9.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- pozostałość bramy parkowej	A.91/1
10.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- pozostałość parku	A.91/2
11.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- dwie bramy na dziedziniec gospodarczy	A.91/3
12.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- spichlerz	A.91/4
13.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- magazyn	A.91/5
14.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- ruina stajni	A.91/6
15.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- ruina stodoły	A.91/7
16.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- stodoła	A.91/8
17.	Motkowice	Cmentarz wojenny 1914/1915	A.92
18.	Opatkowice Murowane	Zespół dworsko- parkowy- dwór	A.93/1
19.	Opatkowice Murowane	Zespół dworsko- parkowy- park	A.93/2
20.	Stawy	Zespół dworski- park	A.94

Na terenie Gminy Imielno znajdują się obiekty ruchomych wpisane do rejestru zabytków ruchomych. Stanowią one wyposażenie i wystrój obiektów sakralnych w Imielnie oraz Mierzwinie. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Wykaz obiektów ruchomych z terenu Gminy Imielno wpisanych do rejestru zabytków woj. świętokrzyskiego zawiera poniższe zestawienie.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	NR
1.	Imielno	Zespół Kościoła Parafialnego pw. Św. Mikołaja – wystrój i wyposażenie (44 pozycje)	126B
2.	Mierzwin	Zespół kościoła parafialnego pw. Św. Piotra i Pawła – wystrój i wyposażenie (51 pozycji)	127B

Na terenie Gminy występują stanowiska archeologiczne. Na terenach ich występowania obowiązuje uzgodnienie inwestycji ze Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Kielcach, związanych z naruszeniem stratygrafii nawarstwień ziemnych celem zapewnienia nadzoru archeologicznego w trakcie realizacji inwestycji lub przeprowadzenia wyprzedzających archeologicznych badań wykopaliskowych. W razie konieczności powinny zostać zapewnione badania archeologiczne, których zakres i rodzaj określi ŚWKZ w Kielcach; należy wyróżnić badania:

- powierzchniowe (polegające na prospekcji terenowej obszaru planowanej inwestycji w celu odkrycia widocznych zabytków archeologicznych - znalezisk na powierzchni bądź form terenowych),
- nadzór archeologiczny (polegający na stałej obecności archeologa w miejscu prowadzenia inwestycji, jego zadaniem jest udokumentowanie wszystkich obiektów mogących mieć charakter zabytkowy, a także wstrzymanie prac w przypadku natrafienia na nieruchomy zabytek archeologiczny bądź ruchomy wymagający konsultacji z konserwatorem),
- badania wykopaliskowe (najbardziej inwazyjna metoda, polega na eksploracji nawarstwień stratygraficznych i znajdujących się w nich obiektów oraz konstrukcji),
- badania sondażowe (polegają na otwarciu niewielkiego wykopu w celu weryfikacji obecności stanowiska archeologicznego).

W przypadku odkrycia w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zgodnie z art. 32 ust. 1 z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot,
- zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia,

- niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, Wójta Gminy.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te zapisane są w art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. Gmina powinna dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (tj. Dz. U. 2021, poz. 56). Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków, jest obowiązek uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno-budowlanej. Uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w odniesieniu do ww. ustawy obiektów prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane - tj. Dz. U. 2024 poz. 725 ze zm.).

Podstawą do sporządzenia Gminnego programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków. Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana, uzupełniana i aktualizowana.

Gminna Ewidencja Zabytków dla Gminy Imielno została sporządzona w 2020 roku. Projekt „Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Imielno na lata 2025-2028” został opracowany i zostanie uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Kielcach, następnie uchwalony przez Radę Gminy Imielno.

W Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Imielno przyjętej Zarządzeniem Wójta Gminy Imielno z dnia 23 kwietnia 2020 r. Nr 24/2020 zawarte zostało ogółem 131 obiektów zabytkowych, w tym: 96 kart zabytków archeologicznych oraz 35 kart zabytków nieruchomych. Przed przystąpieniem do opracowania GPOnZ zweryfikowano zabytki w GEZ i nie stwierdzono potrzeby aktualizacji zapisów na kartach adresowych. Obiekty te objęte są

rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292 ze zm.).

Zgodnie z art. 21 ustawy gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Analiza wartości zabytkowych, stanu zachowania oraz walorów przyrodniczo-krajobrazowych gminy pozwoliła na sformułowanie najpilniejszych postulatów związanych z ochroną zabytków i krajobrazu kulturowego w Gminie Imielno. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy świadczą o bogatej przeszłości i znaczeniu tego regionu. Są to zabytki wpisane do rejestru zabytków:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru
1.	Motkowice	Osada z okresu wpływów rzymskich	705 A
2.	Stawy	Osada wczesnośredniowieczna	C.27
3.	Stawy	Rezerwat archeologiczny, „STAWY”, grodzisko wczesnośredniowieczne	C.5
4.	Grudzyń	Zespół dworsko-parkowy - dwór	A.88/1
5.	Grudzyń	Zespół dworsko-parkowy - park	A.88/2
6.	Imielno	Zespół kościoła- Kościół parafialny pw. św. Mikołaja	A.89/1
7.	Imielno	Zespół kościoła- dzwonnica	A.89/2
8.	Mierzwin	Zespół kościoła parafialnego - kościół parafialny pw. Św. Piotra i Pawła	A.90
9.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- pozostałość bramy parkowej	A.91/1
10.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- pozostałość parku	A.91/2
11.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- dwie bramy na dziedziniec gospodarczy	A.91/3
12.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- spichlerz	A.91/4
13.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- magazyn	A.91/5
14.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- ruina stajni	A.91/6
15.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- ruina stodoły	A.91/7
16.	Motkowice	Zespół parkowo- folwarczny- stodoła	A.91/8
17.	Motkowice	Cmentarz wojenny 1914/1915	A.92
18.	Opatkowice Murowane	Zespół dworsko- parkowy- dwór	A.93/1
19.	Opatkowice Murowane	Zespół dworsko- parkowy- park	A.93/2
20.	Stawy	Zespół dworski- park	A.94

Biorąc pod uwagę zasób dziedzictwa w gminie (niewielką ilość zabytków wpisanych do rejestru, wartościowe walory przyrodniczo-krajobrazowe) oraz stan zachowania i prawdopodobne zagrożenia poszczególnych zabytków, zauważyć należy, że zabytkiem w najlepszym (bardzo dobrym) stanie technicznym jest:

- Zespół Kościoła Parafialnego p.w. Św. Mikołaja w miejscowości Imielno wraz z bogatym wyposażeniem i wystrojem kościoła wpisanym są do rejestru zabytków ruchomych
- Zespół Kościoła Parafialnego p.w. Św. Piotra i Pawła w miejscowości Mierzwin wraz z bogatym wyposażeniem i wystrojem kościoła wpisanym są do rejestru zabytków ruchomych

- Zespół dworsko- parkowy w miejscowości Opatkowice Murowane

Jednocześnie, tak zdiagnozowane priorytety ochrony zabytków nie umniejszają rangi cennych lokalnie, niewielkich zabytków ważnych dla społeczności Gminy – kapliczek, figur i krzyży przydrożnych. To one budują świadomość historii i przynależności do danego obszaru, są niemymi i często ostatnimi świadkami losów funkcji danych miejsc, historycznych centrów wsi, przepraw czy ważnych wydarzeń z przeszłości. Włączone do Gminnej Ewidencji Zabytków na etapie jej opracowania kapliczki, figury i krzyże przydrożne są przejawem dostrzegania tych wartości przez Gminę Imielno i troski o ich zachowanie dla następnych pokoleń (obiekty są w dobrym i bardzo dobrym stanie technicznym).

Weryfikacja terenowa przeprowadzona na potrzeby niniejszego opracowania, pozwoliła na ustalenie stanu zachowania oraz aktualnych potrzeb zwianych z tą częścią dziedzictwa:

- zespół dworsko-parkowy w miejscowości Grudzyń- dwór. Obiekt posiadający znaczną wartość historyczną, jako element zespołu dworsko-parkowego jest zaniedbany i wymaga prowadzenia prac remontowych i modernizacyjnych.

- zespół parkowo- folwarczny w miejscowości Motkowice – budynki posiadają wartość historyczną - są elementem zespołu folwarku oraz wartość artystyczną – podkreślenie elementów konstrukcyjnych detalami zdobiącymi. Zły stan budynków wymaga prac remontowych i renowacyjnych.

5.6. Działania w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego podejmowane na terenie Gminy Imielno w latach 2025-2028

Celem Programu jest nie tylko poprawa stanu zachowania obiektów z rejestru zabytków i obiektów wpisanych do gminnej ewidencji, ale także dbałość o miejsca pamięci narodowej, figury przydrożne, kapliczki, cmentarze. Aktywność społeczna i świadome zaangażowanie w opiekę nad regionalnym dziedzictwem kulturowym przejawia także młodzież ze szkół i placówek oświatowych, poprzez udział w porządkowaniu cmentarzy oraz mogił zbiorowych żołnierzy.

Podkreślić należy również, że została opracowana Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Imielno i przekazana do konserwatora zabytków oraz zaopiniowana pozytywnie. W ewidencji znajdują się zabytki wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty nieruchome w postaci pojedynczych zabudowań: domy mieszkalne wraz z zabudową gospodarczą, kapliczki, obiekty należące do parafii rzymsko-katolickich, cmentarze wojenne, zespoły pałacowo-dworskie jak również stanowiska archeologiczne oraz obiekty ruchome w postaci wystroju i wyposażenia kościołów. Obiekty należące do osób prywatnych, jeśli są zamieszkałe i właściwie użytkowane są w dobrym stanie technicznym, natomiast inne niszczą zarówno ze względu na brak środków, jak i zainteresowania. Gmina Imielno nie posiada bezpośrednio możliwości wpływania na poprawę stanu zachowania obiektów, które są własnością osób fizycznych. Brak również możliwości prawnych udzielania tej grupie podmiotów pomocy finansowej. W związku z tym z uwagi na przeprowadzone zmiany w wyglądzie, stanu elewacji i stolarki okiennej, drzwiowej, a prawdopodobnie również zmiany wyposażenia wewnętrznego zatraciły charakter obiektów zabytkowych. Reasumując powyższe należy stwierdzić, iż podejmowane działania i prace w zakresie opieki nad zabytkami były realizowane w miarę możliwości dostępnych środków prawnych i finansowych.

W ostatnich latach Gmina Imielno nie realizowała działań inwestycyjnych w zakresie opieki nad zabytkami. W planach jest remont dworu w miejscowości Grudzyń.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Imielno

Analiza SWOT jest jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju.

Czynniki rozwoju podzielić można – ze względu na ich pochodzenie – na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej została przedstawiona analiza SWOT, która skoncentrowana jest wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego Gminy Imielno. Obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe gminy oraz podobne analizy przeprowadzone dla innych dokumentów strategicznych gminy.

Poniżej przedstawiono silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego GPOnZ – konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Diagnoza oraz ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Imielno została wykonana na podstawie przeprowadzonej wizji lokalnej w gminie. Miała ona na celu opracowanie Gminnej Ewidencji Zabytków nieruchomych i archeologicznych, która została uzgodniona ze Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Kielcach. Przeanalizowano także dokumenty strategiczne gminy oraz najnowsze publikacje dotyczące gminy i regionu, a także wykorzystano informacje oraz sprawozdania Urzędu Gminy Imielno.

MOCNE STRONY

- bogata historia regionu i gminy
- zróżnicowany i dobrze zachowany krajobraz kulturowy
- dobry i bardzo dobry stan techniczny zabytków znajdujących się w Rejestrze Zabytków Województwa Świętokrzyskiego
- bogactwo przyrodnicze i wysoka jakość środowiska naturalnego
- zabytkowe cmentarze (w tym wojenne)
- odbywające się regionalne imprezy kulturalne
- lokalne tradycje i zwyczaje kultywowane wśród mieszkańców gminy
- silne tradycje religijne i lokalna dbałość mieszkańców o zachowanie funkcji kultowych kapliczek przydrożnych, figurek, cmentarzy grzebalnych oraz miejsc pamięci narodowej
- aktualna Gminna Ewidencja Zabytków

SŁABE STRONY

- niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego
- niezadawalający stan zachowania niektórych obiektów z Gminnej Ewidencji Zabytków
- niewystarczająca ilość środków w budżecie gminy na przeprowadzanie koniecznych inwestycji związanych z ochroną zabytków
- niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego

SZANSE

- stworzenie warunków do wykorzystania zasobu dziedzictwa materialnego do rozwoju turystyki kulturowej
- wyeksponowanie dziedzictwa kulturowego
- dbałość mieszkańców poszczególnych miejscowości o kapliczki przydrożne, figurki
- skuteczne ubieganie się o środki z zewnętrzne (m.in.: z RPO Województwa Świętokrzyskiego, Programu Restrukturyzacji Obszarów Wiejskich, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, itp.)
- rozpowszechnianie działalności zespołów ludowych, obrzędowych, śpiewaczych, działalność kół gospodyń wiejskich
- rozwój szlaków turystycznych
- przestrzeganie form architektonicznych wynikających z uwarunkowań kulturowych

ZAGROŻENIA

- niska świadomość mieszkańców odnośnie konieczności zachowania tradycyjnej zabudowy i właściwego odnawiania zabytków architektonicznych
- bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych
- pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych na terenie gminy
- prowadzenie prac remontowych w sposób niezgodny ze standardami konserwatorskimi i budowlanymi
- przemieszanie funkcji w zagospodarowaniu przestrzennym gminy
- zagrożenia zewnętrzne dla budowli zabytkowych: dewastacja, pożar, podtopienie, niekorzystne warunki atmosferyczne, niewłaściwe zabezpieczenie obiektów
- zagrożenie aktami wandalizmu lub kradzieży w stosunku do cmentarzy, kościołów itp.

7. Założenia „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Imielno na lata 2025-2028”

7.1. Formy opieki nad zabytkami - rozpoznanie, zabezpieczenie, konserwacja, rewitalizacja

Rozpoznanie

Rozpoznanie substancji zabytkowej na terenie gminy jest podstawą wszelkich działań w dziedzinie ochrony zabytków. Jest też procesem ciągłym, z tego powodu – na potrzeby „Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Imielno na lata 2025-2028” w roku 2020 opracowana została Gminna Ewidencja Zabytków.

Zabezpieczenie

Ważnym elementem dbałości o dziedzictwo kulturowe jest zabezpieczenie obiektów zabytkowych w razie nagłego zagrożenia. Sposobami zabezpieczenia obiektów na terenie jest:

- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków,
- wpisanie do rejestru zabytków,
- oznakowanie zabytkowych obiektów znakiem „Konwencji Haskiej”
- uwzględnienie ochrony zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego.

Znakiem rozpoznawczym Konwencji jest tarcza skierowana ostrzem w dół, podzielona wzdłuż przekątnych na cztery pola, dwa błękitne i dwa białe (tarcza herbowa złożona z błękitnego kwadratu, którego jeden z kątów tworzy ostrze tarczy, oraz umieszczonego nad nim błękitnego trójkąta, rozgraniczonych po każdej stronie białym trójkątem).

W razie nagłego zagrożenia dla zabytku należy zawiadomić Urząd Gminy oraz w zależności od zagrożenia - straż pożarną, policję. Po ustaniu zagrożenia dla obiektu zabytkowego należy m.in.: zabezpieczyć zabytek przed jego dalszą degradacją, udokumentować zaistniałe straty i podjęte w trakcie trwania zagrożenia działania, poinformować właściwe organy tj. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o zaistniałej sytuacji, stratach, podjętych działaniach, potrzebach pomocy oraz wykonać ekspertyzę konserwatorską.

Konserwacja

Konserwacja zabytków to zespół stałych i systematycznych działań mających na celu utrzymanie obiektu zabytkowego w dobrym stanie technicznym. Konserwacja zabytków kieruje się dwoma zasadami:

- zasadą minimalnej interwencji polegającej na zastosowaniu jak najskromniejszych środków, które mają wpływ na istniejącą tkankę zabytkową,
- zasadą odwracalność interwencji polegającą na tym, że zawsze winna istnieć możliwość zlikwidowania skutków zabiegu konserwatorskiego, gdyby zaistniała potrzeba powrotu do stanu sprzed interwencji.

Konserwację przeprowadza się po dokładnym zinwentaryzowaniu obiektu, które ma na celu ustalenie stanu dzieła, obiektu oraz zakresu prac koniecznych do przeprowadzenia i wybraniu odpowiedniej metody konserwacji.

Konserwacja ma zawsze charakter zachowawczy, bez uzupełniania brakujących fragmentów zabytku. W przypadku konieczności uzupełnienia brakującej tkanki zabytkowej, zabieg konserwatorski poszerza się o rekonstrukcję. W zabiegach restauratorskich dopuszcza się rekonstrukcję pod warunkiem, iż po interwencji istnieje możliwość łatwej identyfikacji elementów dodanych do zabytkowej tkanki. W wielu przypadkach konserwacja zabytków zaleca uzupełnianie brakującej tkanki zabytkowej współczesną formą zharmonizowaną z charakterem zabytku w wymiarze estetycznym i materiałowym.

Prace konserwacyjne nieruchomości zabytkowych na terenie gminy należą do zakresu obowiązków właścicieli zarządzających danymi obiektami.

Podstawowym priorytetem w zakresie ochrony konserwatorskiej zabytków archeologicznych jest „nie niszczyć bez potrzeby” – postulowane jest zachowanie najcenniejszych, największych skupisk stanowisk archeologicznych w stanie nie naruszonym, w miejscu ich pierwotnego występowania „in situ”. Przyszłe pokolenia, które mogą dysponować lepszymi, mniej inwazyjnymi metodami badawczymi i w ten sposób lepiej poznać i obcować z autentycznymi śladami przeszłości.

Rewaloryzacja i rewitalizacja

Rewaloryzacja zabytków dotyczy poszczególnych obiektów, które mogą być do pewnego stopnia przekształcane w takim zakresie, by dostosować je do współczesnych wymogów życia i aktualnych funkcji, tak by nie utraciły swych wartości zabytkowych i estetycznych.

Rewitalizacja oznacza w sensie dosłownym „przywrócenie do życia” i jest pojęciem stosowanym najczęściej w odniesieniu do obszaru zurbanizowanego (np. części miasta lub zespołu obiektów budowlanych), który w wyniku przemian gospodarczych, społecznych, ekonomicznych i innych, utracił całkowicie lub częściowo swoją pierwotną funkcję i przeznaczenie. Pojęcie rewitalizacji odnosi się do kompleksowego procesu odnowy wyznaczonego terenu, znalezieniu dla niego nowego zastosowania i doprowadzenie do stanu, w którym zmieni swoją funkcję.

Działaniom rewitalizacyjnym można podać kilka obszarów na terenie gminy, zależy to głównie od właścicieli obiektów oraz zaangażowania gminy. Szczególnie ważne są takie działania w centrach miejscowości, w miejscach zabytkowych o niewykorzystanym potencjalne.

Zalecenia w przypadku prowadzenia prac konserwacyjnych na obiektach i stanowiskach archeologicznych wpisanych do rejestru lub Gminnej Ewidencji Zabytków

Według obowiązujących w Polsce ustaw, dotyczących ochrony zabytków oraz prawa budowlanego, właściciel obiektu zabytkowego przewidzianego do konserwacji, odbudowy itp., powinien dysponować m.in. następującymi dokumentami:

- potwierdzoną decyzją wpisu obiektu do rejestru zabytków lub do Gminnej Ewidencji Zabytków,
- potwierdzonym dowodem prawa własności do obiektu,
- decyzją właściwego organu ochrony zabytków zezwalającą na przeprowadzenie prac,
- projektem budowlanym,
- pozwoleniem na budowę lub zgłoszeniem robót budowlanych.

Pozwolenie od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich itp. obejmuje: dane o zabytku, dane wnioskodawcy, zakres prac – przywołanie programu prac konserwatorskich, termin realizacji, wskazanie wykonawcy, nadzór konserwatorski. Ponadto należy ubiegać się o pozwolenie na budowę albo zgłoszenie robót budowlanych.

Robotami budowlanymi przy zabytkach nieruchomych mogą kierować jedynie osoby, które posiadają odpowiednie uprawnienia budowlane (zgodnie z Prawem budowlanym) oraz odbyły minimum 2-letnią praktykę zawodową przy obiektach zabytkowych. Roboty budowlane po uzyskaniu zezwoleń przebiegają w takiej samej formie jak prace przy innych obiektach budowlanych, tj. wymagają prowadzenia dziennika budowy, posiadania harmonogramu działań, zgodnego z prawem oddania obiektu do użytku i odbioru robót budowlanych.

Prace konserwacyjne obiektów zabytkowych na terenie gminy należą do zakresu obowiązków właścicieli zarządzających danymi obiektami. W stosunku do obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków stan prawny jest uregulowany, konserwacja jest wykonywana na bieżąco. W zakresie obiektów z gminnej ewidencji zabytków (wpisanych do kart adresowych):

- są to głównie domy mieszkalne zamieszkałe i użytkowane, gdzie remonty przeprowadza się bez zachowania zasad konserwacji, dostosowując je do potrzeb mieszkańców,
- domy i obiekty bez właścicieli, niszczejące, niezabezpieczone, popadające w ruinę.

W gminie są obiekty, o których stan techniczny należy zadbać, ponieważ stanowią wartościowe dziedzictwo kulturalne. Niektóre prace mogą przeprowadzać sami właściciele obiektów i na ich bazie tworzyć nową wartość, a niektóre wymagałyby wsparcia gminy lub inwestora zewnętrznego.

Zalecenia w przypadku prowadzenia inwestycji na terenie wpisanym do rejestru lub odkrycia stanowiska archeologicznego

Prowadzenie robót budowlanych na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, (według przepisów prawa budowlanego z dnia 7 lipca 1994r.(tj. Dz. U. 2024 poz. 725 ze zm.), przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wydanie przez organ architektoniczno-budowlany pozwolenia na prowadzenie robót budowlanych w stosunku do obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, objętych natomiast ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jest możliwe, stosownie do przepisu art. 39 ust. 3, wyłącznie w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Organ ochrony zabytków jest zobligowany do zajęcia stanowiska w takich sprawach w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku. Po tym terminie uznaje się zgłoszone warunki projektowe za uzgodnione.

Jednym z obowiązków, który może być nałożony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków jest przeprowadzenie na koszt inwestora ratowniczych badań archeologicznych na terenie stanowiska.

W przypadku, kiedy podczas realizacji inwestycji natrafiono na materiał archeologiczny (zgodnie z art. 32 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, (tj. Dz. U. 2024 poz. 1292 ze zm.) należy natychmiast wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot. Zabezpieczyć przedmiot i miejsce jego odkrycia przy użyciu dostępnych środków oraz niezwłocznie powiadomić właściwego terytorialnie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków albo Wójta Gminy.

Jeśli informację o znalezisku otrzyma organ gminy, jest on zobowiązany w terminie nie dłuższym niż 3 dni przekazać ją Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków (WKZ), który w terminie 5 dni od dnia otrzymania informacji, jest zobowiązany dokonać oględzin znalezionej przedmiotu i miejsca jego znalezienia oraz, w razie potrzeby, nakazać przeprowadzenie na koszt inwestora ratunkowych badań archeologicznych. Badania ratunkowe wstrzymujące roboty inwestycyjne nie mogą trwać dłużej niż miesiąc od dnia doręczenia decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Jednak, gdy znaleziska posiadają

wyjątkową wartość, WKZ może wydać decyzję o przedłużeniu wstrzymania robót do 6 miesięcy. Nie zgłoszenie znaleziska archeologicznego lub narażenie go na zniszczenie bez powiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków podlega według prawa karze grzywny (art. 115 ustawy o ochronie zabytków).

7.2. Promocja i edukacja w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy

Zabytki należą do dóbr kształtujących tożsamość narodową i regionalną. Ich walory i wartość decydują o konkurencyjności przestrzeni, wzmacniają różnorodne działania gospodarcze i przyczyniają się do rozwoju regionu. Zadbane, dobrze eksponowane zabytki stanowią wartość ekonomiczną, kulturalną cenioną przez społeczeństwo, umożliwiają nawiązanie emocjonalnego związku mieszkańca z regionem, gminą, miejscowością.

Działania edukacyjne i informacyjne powinny być skierowane do:

- * specjalistów związanych zawodowo z ochroną zabytków – prowadzone głównie przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID), Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków. Edukacja skupia się na rozpowszechnianiu nowoczesnych standardów działań konserwatorskich, wymianie informacji i doświadczeń w zakresie ochrony zabytków, zarządzania dziedzictwem archeologicznym, przeciwdziałania nielegalnemu obrotowi dobrami kultury, itp.;

- * właścicieli i zarządców obiektów – działania w zakresie popularyzowania wiedzy o normach prawa i standardów opieki nad zabytkami oraz informowania na temat możliwości pozyskania środków z funduszy krajowych i zagranicznych na konserwację zabytków;

- * społeczeństwa, mieszkańców gminy – działania w zakresie poszerzania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, mające na celu zbudowanie emocjonalnej więzi oraz zwiększenie obywatelskiej odpowiedzialności za stan obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy. Celem działań edukacyjnych skierowanych do społeczeństwa jest poszerzanie wiedzy o dziedzictwie kulturowym oraz zbudowanie emocjonalnej więzi z miejscowością, gminą, regionem, a także zwiększenie obywatelskiej odpowiedzialności za stan zabytków.

Edukacja w zakresie podniesienia świadomości na temat konieczności zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego będzie prowadzona poprzez:

- wsparcie finansowe przez gminę placówek edukacyjnych, kulturalnych i bibliotecznych w tworzeniu zbiorów regionalnych (np. publikacji, zachowanych pamiątek po sławnych osobach, tworzenia miejsc pamięci, izb itp.) oraz w działalności wystawienniczej i kulturotwórczej
- upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa w systemie edukacji
- organizowanie i wspieranie finansowe przez gminę realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych związanych z regionem
- dbałość o Miejsca Pamięci Narodowej
- popularyzacja dobrych praktyk konserwatorskich, w odniesieniu głównie do budynków mieszkalnych będących własnością prywatną,
- wydawanie i wspieranie finansowe przez gminę wydawania publikacji (w tym folderów promocyjnych, monografii, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.

Działania promocyjne na terenie gminy powinny skupiać się na eksponowaniu i wykorzystywaniu walorów zabytkowych, przyrodniczych w celu zwiększenia ruchu turystycznego, zaznaczenia obecności regionu na mapie krajowej. Podstawą promocji jest stała i wszechstronna informacja przekazywana w sposób atrakcyjny, czytelny nakierowany na

odpowiedniego odbiorcę. Promocja może dotyczyć działań prowadzonych przez jednostki działające w gminie (np.: stworzenie atrakcyjnej strony internetowej dotyczącej walorów gminy, wydanie folderów promocyjnych, organizacji imprez plenerowych kulturalnych, naukowych i innych o zasięgu ponadgminnym, itp.) oraz działania zewnętrzne (np. uczestniczenie w imprezach i targach turystycznych).

7.3. Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego w gminie Imielno

Priorytety działań w zakresie opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego.

PRIORYTET I - OCHRONA I ŚWIADOME KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY IMIELNO – Priorytet ukierunkowany jest na działania związane ze strategiczną i planistyczną działalnością gminy. Jakość przestrzeni publicznych, krajobrazu i architektury ma istotny wpływ na warunki życia i wymaga przyjęcia zintegrowanego podejścia do rozwoju w jego aspektach ekonomicznym, społecznym, ekologicznym i kulturowym, poprzez współpracę elementów systemu administracyjnego i politycznego oraz przedstawicieli społeczeństwa i sektora prywatnego. W nawiązaniu do celów strategicznych sformułowanych w „Programie Opieki nad Zabytkami w Województwie Świętokrzyskim”, należy zwrócić uwagę na:

- zahamowanie procesu degradacji zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków,
- cechy charakteru osadnictwa oraz układów urbanistycznych miejscowości, aby w sposób harmonijny łączyć wartości kulturowe, przyrodnicze, optymalnie dla potrzeb,
- dokumentowanie, promocję, edukację, popularyzację,
- badanie i dokumentację dziedzictwa kulturowego gminy – wartości trwałych i dziedzictwa niematerialnego.

Priorytet II: PROMOCJA I WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, JAKO ELEMENTU ROZWOJU GOSPODARSTWA SPOŁECZNEGO GMINY IMIELNO – Najważniejszym priorytetem (zasadniczym celem) rozwoju gminy – jest ożywienie Gminy Imielno oraz zwiększenie potencjału turystycznego i kulturalnego. Jest to możliwe poprzez współpracę samorządu oraz przedstawicieli społeczeństwa i sektora prywatnego, a w kwestii dotyczących opieki nad zabytkami np. poprzez nadanie istniejącym obiektom nowych funkcji, zgodnie z potrzebami społecznymi. Priorytet zakłada w pierwszej kolejności podjęcie niezbędnych długo- i krótkoterminowych działań na rzecz zachowania w jak najlepszym stanie zasobu zabytkowego gminy dla przyszłych pokoleń. Priorytet ten będzie realizowany poprzez następujące kierunki działań:

- prowadzenie działań zwiększających atrakcyjność zabytków i ich wykorzystania dla rozwoju społeczno-gospodarczego,
- promocja dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystycznych,
- zintegrowanie działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego z zagospodarowaniem przestrzeni i wymogami ochrony środowiska,
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach i dziedzictwie gminy.

7.4. Zadania programu opieki nad zabytkami i wsparcia dziedzictwa kulturowego

PRIORYTET I - OCHRONA I ŚWIADOME KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY IMIELNO	
Zakres działań	Zadania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków	- Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków - Prowadzenie bieżących prac konserwatorskich i porządkowych na terenach przy obiektach zabytkowych - Dbłość o zagospodarowane tereny zielone, cmentarze grzebalne, Miejsca Pamięci Narodowej oraz pomniki, figury i kapliczki znajdujące się na terenie gminy - Opracowanie stosownych procedur udzielania dotacji z budżetu Gminy Imielno na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków m.in. przy dworze w Grudzinach
Kształtowanie struktur przestrzennych gminy Imielno z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju oraz zasad ochrony środowiska	- Przestrzeganie planów zagospodarowania przestrzennego dla ochrony walorów krajobrazowych miejscowości gminnych - Realizacja zadań w centrach poszczególnych miejscowości na terenie gminy - ustalenie właściwych funkcji dla terenów ogólnodostępnych

PRIORYTET II - PROMOCJA I WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, JAKO ELEMENTU ROZWOJU GOSPODARczo-SPOŁECZNEGO GMINY IMIELNO	
Zakres działań:	Zadania:
Współpraca instytucji, stowarzyszeń, sektora prywatnego na rzecz opieki nad zabytkami	- Współpraca międzygminna i regionalna w zakresie wspólnego promowania dziedzictwa kulturowego, organizacji imprez kulturalnych, historycznych, rodzinnych, plenerowych festynów, szkoleń itp. - Współpraca z rządowymi, wojewódzkimi i innymi służbami ochrony zabytków oraz instytucjami pomocowymi - Informowanie właścicieli budynków będących obiektami zabytkowymi o przysługujących im prawach i konieczności wypełniania obowiązków oraz o formach dofinansowania remontów itp.
Działania zwiększające atrakcyjność zabytków i ich wykorzystanie dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Imielno	- Tworzenie oferty turystycznej przy wykorzystaniu walorów kulturowych i przyrodniczych gminy - Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych - Wspieranie organizacji i instytucji działających w gminie w kultywowaniu tradycji regionalnej - Aktywna działalność stowarzyszeń, klubów, związków na rzecz rozwoju gminy Imielno
Badanie i dokumentowanie oraz edukacja, popularyzacja i promocja, dziedzictwa kulturowego gminy	- Aktywna działalność stowarzyszeń, lokalnych grup działania, kół, związków oraz entuzjastów na rzecz zachowania i popularyzacji charakteru kulturowego gminy - Aktywna działalność Kół Gospodyń Wiejskich i innych formacji w celu zachowania tradycji i obrzędowości ludowej - Monitoring zasobów, stanu oraz przeznaczenia obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków - Prowadzenie dokumentacji obiektów zabytkowych - Prowadzenie rozpoznania, ewidencji i dokumentacji zabytków archeologicznych - Wspieranie rozwoju muzeów regionalnych, izb, itp.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami realizowany będzie poprzez wykonywanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno-prawnych, społecznych oraz finansów publicznych.

Priorytety i działania objęte programem realizowane będą przez gminę, jednak wdrażanie programu wymaga współpracy wszystkich podmiotów związanych z ochroną dziedzictwa kultury, środowiska naturalnego, rozwoju infrastruktury i turystyki oraz – co być może najważniejsze – właścicieli obiektów zabytkowych.

Zakłada się, że zadania określone w niniejszym Programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- instrumenty finansowe, obejmujące m.in. finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich, dotacje i subwencje, współpracę pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego- prywatnego” (PPP).
- instrumenty prawne, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych, w tym m.in.: wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, uchwalenie miejscowych planów zagospodarowani przestrzennego zawierających ustalenia dotyczące obiektów zabytkowych, ustanawianie opiekunów zabytków, oznakowanie obiektów zabytkowych znakiem przewidzianym w ustawie (ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).
- instrumenty koordynacji, obejmujące m.in.: realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego, programach rozwoju infrastruktury, programach ochrony środowiska, programach prac konserwatorskich, studiach i analizach, koncepcjach i planach rewitalizacji), współpracę z wojewódzkim konserwatorem zabytków, współpracę z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego, współpracę z ośrodkami naukowymi.
- instrumenty społeczne, obejmujące m.in. edukację kulturową, prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukację i informację odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy, informację na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy, pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego, współdziałanie z organizacjami społecznymi.
- instrumenty kontrolne, obejmujące m.in. aktualizację i weryfikację gminnej ewidencji zabytków, monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego, ocenę zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Programu oraz aktualizację Programu związaną z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania, monitorowanie stanu zagospodarowania przestrzennego, prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji Programu.

Koordinację realizacji zadań związanych z ochroną zabytków sprawuje Wójt Gminy Imielno. Koordynacja ta przede wszystkim polegać będzie na:

- dysponowaniu pełną i stale aktualizowaną bazą danych w zakresie zasobów zabytkowych gminy,
- współpracy z instytucjami, stowarzyszeniami, środowiskami, osobami prywatnymi, firmami, wolontariuszami,
- wszechstronnej promocji gminy.

Ważną rolę w realizacji „Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Imielno” odgrywa współpraca z miejscowymi i zewnętrznymi organizacjami i stowarzyszeniami pozwalająca na aktywną partycypację społeczną. Ponadto współpraca może być realizowana pomiędzy gminą a właścicielami obiektu zabytkowego. Współpraca w realizacji Programu może polegać na:

- współpracy przy ubieganiu się o środki zewnętrzne (środki krajowe, środki unijne, inwestorzy zewnętrzni),
- wspólnej organizacji imprez kulturalnych, naukowych, działań turystycznych, itp.,
- współpracy w promocji działań i obiektów.

Głównym odbiorcą programu są mieszkańcy Gminy Imielno, którzy bezpośrednio odczuwają efekty jego wdrażania.

9. Zasady oceny realizacji programu i sposoby jego finansowania

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Imielno” został sporządzony na lata 2025-2028.

W związku z obowiązkiem ustawowym istnieje konieczność aktualizacji dokumentu w okresie 4 letnim od przyjęcia go przez Radę Gminy oraz obowiązek sporządzania co 2 lata sprawozdań z realizacji programu. Sprawozdanie takie Wójt Gminy Imielno przedstawia Radzie Gminy.

Głównym odbiorcą Programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty wdrażania dokumentu. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania promowania dziedzictwa kulturowego.

Monitoring realizacji Programu może odbywać się m.in. na podstawie poniższych wskaźników:

- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych
- ilość i kwota dotacji udzielonych na prace konserwatorskie/restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków
- liczba i długość (w km) utworzonych szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych
- liczba zabytków poddanych pracom remontowo-konserwatorskim (nagrobki na cmentarzach, Miejsca Pamięci Narodowej, kapliczki itp.)
- zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi
- poziom objęcia terenu gminy (%) wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego uwzględniającymi zagadnienia z zakresu ochrony dziedzictwa
- ilość zorganizowanych działań promocyjnych
- liczba osób biorących udział w inicjatywach, imprezach kulturalnych
- ilość opracowanych wydawnictw (folderów, albumów, przewodników itp.).

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Według obowiązującej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Środki na realizację celów i działań zapisanych w „Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Imielno na lata 2025-2028” można pozyskiwać z wielu źródeł. Podstawowym źródłem finansowania są środki własne właściciela obiektu zabytkowego. Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane, m.in. z następujących źródeł:

- własnych środków budżetowych gminy na realizację zadań własnych
- krajowych (np. dotacje z budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego)
- dotacji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków, dotacji wojewódzkich powiatowych i gminnych
- funduszy krajowych organizacji pozarządowych i funduszy organizacji międzynarodowych
- fundacji, organizacji działających lokalnie
- programów wspólnotowych oraz funduszy strukturalnych
- środków finansowych osób prywatnych i zbiorów publicznych.

Pożądanym rozwiązaniem jest dofinansowywanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków, za sprawą wystosowania odpowiedniej uchwały, określającej tryb i zasady udzielenia dotacji celowych. Rada Gminy opracowuje zasady najkorzystniejsze z perspektywy lokalnej społeczności i samorządu, zaś środki wsparcia finansowego w miarę możliwości powinny utrzymywać się na stałym poziomie. Przede wszystkim dotyczyć to może zabytków wpisanych do rejestru zabytków, ale także obiektów i budowali figurujących w ewidencji zabytków i wskazanych do ochrony ustaleniami planu miejscowego. Dotacje celowe mogą dotyczyć najpilniejszych potrzeb konserwatorskich, mających m.in. związek z nieszczęśliwymi wypadkami. Ponadto realizacja zadań związanych z opieką i ochroną nad zabytkami opierać się będzie na systematycznym pozyskiwaniu środków pozabudżetowych. Potencjalnymi źródłami dofinansowania działań mogą być:

- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego – dotacje z budżetu państwa w ramach programów operacyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym, rozwojem infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz edukacji kulturalnej i upowszechniania dziedzictwa kulturowego,
- Świętokrzyski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Kielcach – dotacje z budżetu państwa na realizację zadań z zakresu ochrony dóbr kultury, w tym m.in. prace budowlane, konserwatorskie, opracowanie dokumentacji projektowych i prac konserwatorskich, zabezpieczenie zabytków itd.

- Środki Unii Europejskiej – dotacje w ramach programów operacyjnych zarządzanych na poziomie krajowym i/lub regionalnym (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejski Fundusz Społeczny), inicjatyw wspólnotowych i programów wspólnotowych
- Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy – dotacje na zadania związane z konserwacją i rewitalizacją dziedzictwa kulturowego oraz promowaniem różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego
- Sejmik Województwa Świętokrzyskiego - dotacja z budżetu Województwa Świętokrzyskiego na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – w zakresie działań dotyczących ochrony przyrody i krajobrazu, ze szczególnym uwzględnieniem planów ochrony obszarów cennych przyrodniczo.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Gminny Program Opieki nad Zabytkami wdrażany i realizowany będzie przez Wójta Gminy Imielno. Do realizacji programu wyznaczony może zostać koordynator, odpowiedzialny za nadzór nad realizacją zaplanowanych działań we współpracy z poszczególnymi komórkami merytorycznymi Urzędu Gminy Imielno, jednostkami budżetowymi gminy, administratorami, właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Cele określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Imielno na lata 2025-2028 będą osiąmane poprzez:

- inicjatywy własne władz Gminy Imielno;
- stosowanie instrumentów finansowych (prowadzenie gminnych instytucji kultury i turystyki, dotacje dla organizacji pozarządowych i właścicieli zabytków, itp.);
- funkcje programowe (programy lokalne i projekty, kontrakty, itp.);
- wspólne działania władz Gminy Imielno z Urzędem Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego, Starostwem Powiatowym w Pińczowie, Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Kielcach, Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego na zasadach porozumień, umów, itp.;
- inne działania stymulujące.

W 2025 roku Gmina Imielno zaplanowała remont dworu w miejscowości Grudzyny.

12. Bibliografia

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 6 kwietnia 1997 roku
2. Ustawy i akty prawne właściwe dla zagadnienia
3. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury (Dz. U. z dnia 30 września 1976r.) – tekst główny z aktualizacjami
4. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026
5. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
6. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Świętokrzyskiego na lata 2023-2026
7. Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+
8. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego
9. Strategia Rozwoju Powiatu pińczowskiego
10. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Imielno
11. Dudziński P., Alfabet heraldyczny, Warszawa 1997
12. Mirowski R., Świętokrzyski Szlak Architektury Drewnianej, Kielce
13. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego

Strony internetowe:

<http://imielno.pl/>

<http://www.jedrzejowski.e-mapa.net/>

<http://bdl.stat.gov.pl/>

<http://polskaniezwykla.pl>

<http://zabytek.pl/>

13. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik Nr 1. Zabytki nieruchome ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków (ewidencyjne i rejestrowe)

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	NAZWA OBIEKTU	LOKALIZACJA (NR DZIAŁKI)	NR REJESTRU ZABYTEKÓW
1.	Motkowice-Stawy	Jędrzejowska Kolej Dojazdowa: odcinek kolei wąskotorowej w obrębie terytorium gminy Imielno ze wszystkimi torami, rozjazdami i przepustami	Motkowice- Stawy	1185/1 i 3
2.	Grudzyń	Dwór (ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY)	dz. 410/19	A.88/1
3.	Grudzyń	Park (ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY)	dz. 410/19	A.88/2
4.	Imielno	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja (ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. PW. ŚW. MIKOŁAJA)	dz. 432	A.89/1
5.	Imielno	Dzwonnica (ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. PW. ŚW. MIKOŁAJA)	dz. 432	A.89/2
6.	Imielno	Cmentarz przykościelny	dz. 432	
7.	Imielno	Ogrodzenie kościoła wraz z bramką i schodami	dz. 432	
8.	Imielno	Plebania	dz. 432	
9.	Imielno	Cmentarz paraf. rzym.-kat.	dz. 433	
10.	Imielno	Kaplica cmentarna	dz. 433	
11.	Imielno	Dawna karczma	ul. Kościelna 3, dz. 108	
12.	Mierzwin	Kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. PW. ŚŚ. PIOTRA I PAWŁA	dz. 180	A.90
13.	Mierzwin	Dzwonnica	dz. 180	
14.	Mierzwin	Cmentarz przykościelny	dz. 180	
15.	Mierzwin	Ogrodzenie z bramą	dz. 179, 180	
16.	Mierzwin	Plebania	dz. 179	

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	NAZWA OBIEKTU	LOKALIZACJA (NR DZIAŁKI)	NR REJESTRU ZABYTEKÓW
17.	Mierzwin	Cmentarz parafialny rzym.-kat.	dz. 771	
18.	Motkowice	Pozostałości bramy parkowej (ZESPÓŁ PARKOWO-FOLWARCZNY)	dz. 1017/2, 1017/3, 1017/9	A.91/1
19.	Motkowice	Pozostałości parku (ZESPÓŁ PARKOWO-FOLWARCZNY)	dz. 1017/2, 1017/3, 1017/9, 1017/10	A.91/2
20.	Motkowice	Dwie bramy na dziedziniec gospodarczy (ZESPÓŁ PARKOWO-FOLWARCZNY)	dz. 828/2	A.91/3
21.	Motkowice	Spichlerz (ZESPÓŁ PARKOWO-FOLWARCZNY)	dz. 828/2	A.91/4
22.	Motkowice	Magazyn (ZESPÓŁ PARKOWO-FOLWARCZNY)	dz. 828/2	A.91/5
23.	Motkowice	Ruina stajni (ZESPÓŁ PARKOWO-FOLWARCZNY)	dz. 828/2	A.91/6
24.	Motkowice	Ruina stodoły (ZESPÓŁ PARKOWO-FOLWARCZNY)	dz. 828/2	A.91/7
25.	Motkowice	Stodoła (ZESPÓŁ PARKOWO-FOLWARCZNY)	dz. 828/2	A.91/8
26.	Motkowice	Czworak (ZESPÓŁ PARKOWO-FOLWARCZNY)	dz. 1021/1	
27.	Motkowice	Gorzelnia	dz. 1333, 1334	
28.	Motkowice	Cmentarz wojenny 1914-1915 r.	dz. 595, 596, 302/3	A.92
29.	Opatkowice Drewniane	Kapliczka Matki Boskiej, mur., ok. 1919 r., dz. 156/1	dz. 156/1	
30.	Opatkowice Murowane	Dwór (ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY)	dz. 256/1	A.93/1
31.	Opatkowice Murowane	Park (ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWY)	dz. 244/1, 655, 255/2, 522/1, 256/1, 256/3	A.93/2
32.	Opatkowice Murowane	Obora w zagrodzie nr 24	dz. 56/4	
33.	Opatkowice Murowane	Spichlerz	dz. 38/17	

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	NAZWA OBIEKTU	LOKALIZACJA (NR DZIAŁKI)	NR REJESTRU ZABYTEKÓW
34.	Stawy	Dwór (ZESPÓŁ DWORSKI)	dz. 320	
35.	Stawy	Park (ZESPÓŁ DWORSKI)	dz. 317, 318, 319, 320, 321, 322	A.94

Załącznik Nr 2. Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków (ewidencyjne i rejestrowe)

Lp.	Numer AZP	Miejscowość	Numer stanowiska na obszarze	Numer stanowiska w miejscowości	Rodzaj/Okres
1.	90-61	Borszowice	29	1	osada- kultura łużycka
2.	90-61	Borszowice	30	2	osada- prahistoria, osada- wczesne średniowiecze
3.	90-61	Borszowice	31	3	osada- prahistoria
4.	90-61	Borszowice	32	4	osada- prahistoria
5.	90-61	Borszowice	33	5	osada- kultura przeworska, okres wpływów rzymskich
6.	90-61	Borszowice	34	6	osada- prahistoria
7.	90-61	Borszowice	35	7	ślad osadniczy- prahistoria, ślad osadniczy- wczesne średniowiecze
8.	90-61	Borszowice	36	8	osada- kultura przeworska, okres wpływów rzymskich
9.	90-61	Borszowice	37	9	osada- kultura przeworska, młodszy okres przedrzymski- okres wczesnorzymski
10.	90-61	Borszowice	38	10	ślad osadniczy- kultura przeworska
11.	90-61	Borszowice	39	11	ślad osadniczy- kultura przeworska
12.	90-61	Borszowice	40	12	ślad osadniczy- wczesne średniowiecze
13.	91-60	Dalechowy	5	1	ślad osadniczy- wczesne średniowiecze (XI-XIII w.)
14.	91-60	Opatkowice Murowane	6	1	cmentarzysko- kultura łużycka (grupa górnoląsko-małopolska), schyłek EB- początek wczesnej epoki żelaza
15.	91-60	Opatkowice Murowane	7	5	ślad osadniczy- wczesne średniowiecze
16.	91-60	Opatkowice Murowane	8	6	osada- kultura łużycka osada- kultura przeworska, okres późnorzymski
17.	91-60	Opatkowice Murowane	9	7	osada- kultura przeworska, młodszy okres przedrzymski- okres wczesnorzymski, osada- wczesne średniowiecze (XI-XIII w.), osada- późne średniowiecze
18.	91-60	Opatkowice Murowane	10	8	ślad osadniczy- kultura przeworska, ślad osadniczy- późne średniowiecze
19.	91-60	Opatkowice Murowane	11	9	osada- kultura łużycka, schyłek EB- wczesna epoka żelaza, osada- kultura przeworska, młodszy okres przedrzymski- okres wpływów rzymskich, osada- średniowiecze (XIII-XV w.)
20.	91-60	Opatkowice Murowane	12	-	zabytek lużny- okres wpływów rzymskich
21.	91-61	Motkowice	1	1	skarb- kultura łużycka, okres halsztacki D
22.	91-61	Motkowice	2	2	skarb- kultura łużycka, IV okres
23.	91-61	Motkowice	3	3	osada-okres wpływów rzymskich i wczesne średniowiecze

					Rejestr Zabytków Archeologicznych woj. Świętokrzyskiego Decyzja WKZ w Kielcach w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków z dnia 7 marca 1972 r., znak: I.dz.KL.Va-680/705/72, Nr rejestru 705 Dział A
24.	91-61	Motkowice	4	4	osada- kultura przeworska
25.	91-61	Stawy	5	1	ślad osadniczy- epoka kamienia, osada- wczesne średniowiecze, grodzisko- IX-X w. oraz XI-XII w. Rejestr Zabytków Archeologicznych woj. Świętokrzyskiego Rezerwat archeologiczny „STAWY”, wpisany do rejestru zabytków: - decyzją WKZ w Kielcach L.dz. Kl. IVa – 2/1/524/68 z dnia 27.03.1971 r. pod nr 524 Dział A, jako grodzisko wczesnośredniowieczne w Stawach; - decyzją WKZ w Kielcach L.dz. Kl. Va – 680/524/73 z dnia 05.02.1973 r. pod nr 524 Dział A - decyzją WKZ o odnowieniu wpisu do rejestru zabytków województwa kieleckiego L.dz. 400/Stawy/134/86 z dnia 24.11.1986 r., nr rejestru 524 Dział Aa, jako rezerwat archeologiczny, w której dokładnie określono zakres terytorialny obszaru chronionego wpisem. Informacją urzędową z dnia 28.08.2014 r., znak: IA.5132.5.2014, przepisano do Rejestru Zabytków Archeologicznych woj. świętokrzyskiego pod nr C.5.
26.	91-61	Stawy	6	2	cmmentarysko i stacja krzemienna- prahistoria
27.	91-61	Stawy	7	3	ślad osadniczy- mezolit, osada- prahistoria, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze Rejestr Zabytków Archeologicznych woj. Świętokrzyskiego Osada wczesnośredniowieczna (stanowisko 2) „Mieczne”, położona w miejscowości Stawy, gm. Imielno, powiat jędrzejowski, wpisana do rejestru zabytków województwa kieleckiego decyzją WKZ w Kielcach z dnia 07.03.1972 r., L. dz. Kl.Va-680/703/72, nr rejestru: 703 Dział A. Do rejestru wpisano część zabytku położoną na działce o numerze ewid. 1063 obręb 0020 Stawy (dawniej dz. nr ewid. 702) Informacją urzędową z dnia 06.2018 r., znak: ZATiRA.RA.5134.129.2.2018,

					przepisano do Rejestru Zabytków Archeologicznych woj. świętokrzyskiego pod nr C.27.
28.	91-61	Stawy	8	4	ślad osadniczy- prahistoria
29.	91-61	Imielnica	90	3	ślad osadniczy- kultura trzciniecka, II okres EB, ślad osadniczy- prahistoria
30.	91-61	Imielnica	10	4	ślad osadniczy- kultura trzciniecka, II okres EB, osada- kultura łużycka, osada- kultura przeworska, okres późnorzymski
31.	91-61	Imielno	11	1	osada- wczesne średniowiecze XI- XII w.
32.	61-62	Stawy	8	1	grodzisko- kultura wczesnopolska, X-XIII w. Rejestr Zabytków Archeologicznych woj. Świętokrzyskiego Rezerwat archeologiczny „STAWY”, wpisany do rejestru zabytków: - decyzją WKZ w Kielcach L.dz. Kl. IVa – 2/1/524/68 z dnia 27.03.1971 r. pod nr 524 Dział A, jako grodzisko wczesnośredniowieczne w Stawach; - decyzją WKZ w Kielcach L.dz. Kl. Va – 680/524/73 z dnia 05.02.1973 r. pod nr 524 Dział A - decyzją WKZ o odnowieniu wpisu do rejestru zabytków województwa kieleckiego L.dz. 400/Stawy/134/86 z dnia 24.11.1986 r., nr rejestru 524 Dział Aa, jako rezerwat archeologiczny, w której dokładnie określono zakres terytorialny obszaru chronionego wpisem. Informacją urzędową z dnia 28.08.2014 r., znak: IA.5132.5.2014, przepisano do Rejestru Zabytków Archeologicznych woj. świętokrzyskiego pod nr C.5.
33.	92-60	Opatkowice Murowane	6	2	osada- kultura łużycka
34.	92-60	Opatkowice Murowane	7	3	ślad osadniczy- epoka kamienia
35.	92-60	Opatkowice Murowane	8	4	ślad osadniczy- epoka kamienia
36.	92-60	Opatkowice Drewniane	9	1	osada- kultura przeworska, okres wpływów rzymskich
37.	92-60	Opatkowice Drewniane	10	2	ślad osadniczy- kultura łużycka
38.	92-60	Opatkowice Drewniane	11	3	ślad osadniczy- prahistoria
39.	92-60	Opatkowice Drewniane	12	4	osada- kultura łużycka, schyłek EB- wczesna epoka żelaza, osada- kultura

					przeworska, okres wpływów rzymskich
40.	92-60	Opatkowice Drewniane	13	5	osada- prahistoria, ślad osadniczy- późne średniowiecze
41.	92-60	Opatkowice Drewniane	14	6	ślad osadniczy- prahistoria (kultura łużycka?)
42.	92-60	Opatkowice Drewniane	15	7	ślad osadniczy- prahistoria (kultura łużycka?)
43.	92-60	Opatkowice Drewniane	16	8	ślad osadniczy- kultura łużycka?
44.	92-60	Opatkowice Drewniane	17	9	osada- kultura łużycka, schyłek EB- początek wczesnej epoki żelaza, osada- kultura przeworska, młodszy okres przedrzymski
45.	92-60	Opatkowice Pojałkowskie	18	1	ślad osadniczy- prahistoria
46.	92-60	Opatkowice Pojałkowskie	19	2	ślad osadniczy- prahistoria
47.	92-60	Opatkowice Pojałkowskie	20	3	ślad osadniczy- prahistoria (kultura przeworska?)
48.	92-60	Grudzyń	21	1	ślad osadniczy- prahistoria
49.	92-60	Grudzyń	22	2	ślad osadniczy- wczesne średniowiecze (XI-XIII w.)
50.	92-60	Zegartowice	23	6	ślad osadniczy- prahistoria, osada- wczesne średniowiecze (XI-XIII w.)
51.	92-60	Zegartowice	24	7	ślad osadniczy- wczesne średniowiecze (XI-XIII w.)
52.	92-61	Imielnica	1	1	ślad osadniczy- prahistoria
53.	92-61	Imielnica	2	2	ślad osadniczy- prahistoria
54.	92-61	Sobowice	3	1	cmentarzysko- kultura przeworska, okres wpływów rzymskich
55.	92-61	Sobowice	4	2	ślad osadniczy- neolit, ślad osadniczy- kultura pomorska, cmentarzysko- kultura przeworska, młodszy okres przedrzymski- okres wczesnorzymski
56.	92-61	Sobowice	5	3	ślad osadniczy- wczesne średniowiecze XI-XII w
57.	92-61	Sobowice	6	4	ślad osadniczy- kultura łużycka, V okres EB/ okres halsztacki ?, ślad osadniczy- kultura przeworska, okres późnorzymski
58.	92-61	Sobowice	7	5	ślad osadniczy- wczesne średniowiecze
59.	92-61	Sobowice	8	6	ślad osadniczy- kultura łużycka, V okres EB/ okres halsztacki
60.	92-61	Sobowice	9	7	ślad osadniczy- prahistoria
61.	92-61	Sobowice	10	8	osada- kultura łużycka, V okres EB/ okres halsztacki
62.	92-61	Sobowice	11	9	osada- kultura łużycka, V okres EB/ okres halsztacki
63.	92-61	Sobowice	12	10	ślad osadniczy- wczesne średniowiecze (XI-XIII w.)
64.	92-61	Sobowice	13	11	ślad osadniczy- wczesny brąz
65.	92-61	Sobowice	14	12	osada- kultura łużycka, V okres EB/ okres halsztacki

66.	92-61	Sobowice	15	13	ślad osadniczy- prahistoria
67.	92-61	Sobowice	16	14	ślad osadniczy- kultura łużycka
68.	92-61	Sobowice	17	15	ślad osadniczy- kultura łużycka
69.	92-61	Sobowice	18	16	ślad osadniczy- prahistoria
70.	92-61	Sobowice	19	17	osada- kultura łużycka, V okres EB/ okres halsztacki
71.	92-61	Sobowice	20	18	ślad osadniczy- kultura lendzielska, mezolit, osada- kultura łużycka, okres halsztacki
72.	92-61	Bełk	21	1	paleolit środkowy, ślad osadniczy- prahistoria
73.	92-61	Bełk	22	2	osada- kultura łużycka
74.	92-61	Bełk	23	3	ślad osadniczy- kultura trzciniecka, II okres EB, osada- kultura łużycka, V okres EB/ okres halsztacki
75.	92-61	Zegartowice	24	7	ślad osadniczy- wczesne średniowiecze (XI-XIII w.)
76.	92-61	Bełk	25	5	osada- kultura przeworska, okres późnorzymski
77.	92-61	Bełk	26	6	osada- kultura przeworska, okres wpływów rzymskich
78.	92-61	Bełk	27	7	ślad osadniczy- prahistoria
79.	92-61	Bełk	28	8	ślad osadniczy- prahistoria
80.	92-61	Mierzwin	29	1	ślad osadniczy- neolit
81.	92-61	Mierzwin	30	2	ślad osadniczy- prahistoria
82.	92-61	Bełk	31	9	osada- prahistoria
83.	92-61	Zegartowice	32	1	cmentarzysko (?) - kultura pomorska, wczesny i środkowy okres lateński
84.	92-61	Zegartowice	33	2	ślad osadniczy- wczesny brąz, ślad osadniczy- prahistoria
85.	92-61	Zegartowice	34	3	ślad osadniczy- kultura łużycka
86.	92-61	Zegartowice	35	4	ślad osadniczy- prahistoria
87.	92-61	Zegartowice	36	5	osada- kultura pomorska, wczesny i środkowy okres lateński
88.	92-61	Bełk- Kwasków	37	10	ślad osadniczy- kultura łużycka
89.	92-61	Bełk- Kwasków	38	11	ślad osadniczy- epoka kamienia
90.	92-61	Bełk- Kwasków	39	12	ślad osadniczy- paleolit schyłkowy
91.	92-61	Bełk- Kwasków	40	13	osada- kultura łużycka
92.	92-61	Bełk- Kwasków	41	14	osada- kultura łużycka, okres halsztacki
93.	92-61	Bełk- Kwasków	42	15	ślad osadniczy- kultura przeworska, okres wpływów rzymskich, ślad osadniczy- wczesne średniowiecze
94.	92-61	Bełk- Kwasków	43	16	osada- kultura pomorska, wczesny i środkowy okres lateński, osada- kultura przeworska, okres wczesno i późnorzymski
95.	92-61	Bełk- Kwasków	44	17	osada- kultura łużycka, okres halsztacki
96.	92-61	Bełk- Kwasków	45	18	ślad osadniczy- paleolit górny lub schyłkowy, osada- kultura łużycka, III- V okres EB